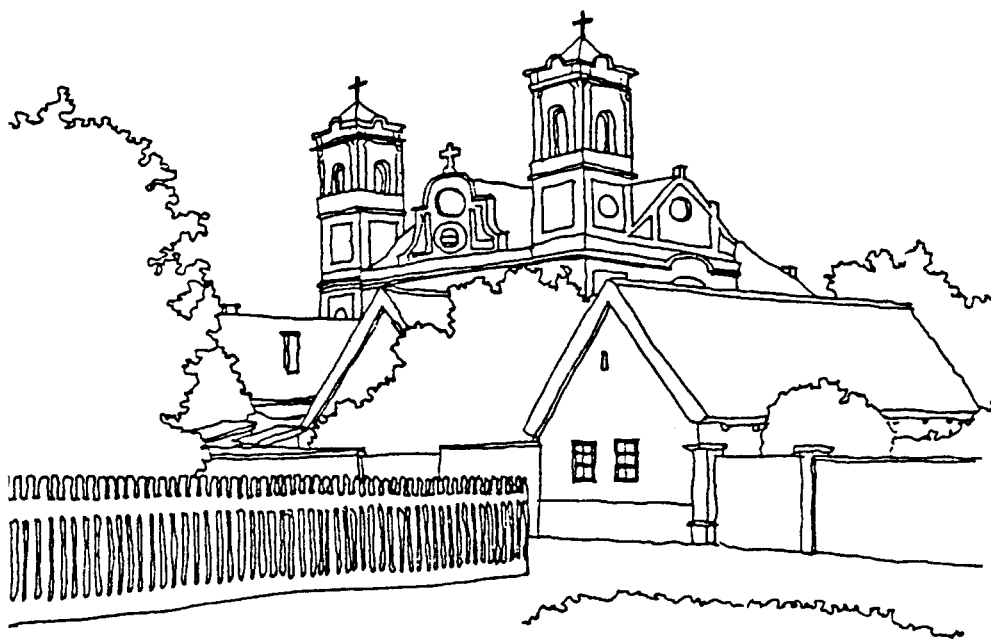

LAPOK DUNAKESZI MÚLTJÁBÓL

VÁROSUNK A TÖRTÉNELEM SODRÁBAN

VÁROSUNK A TÖRTÉNELEM SODRÁBAN

Lapok Dunakeszi múltjából

A DUNAKESZI VÁROSI KÖNYVTÁR

HELYTÖRTÉNETI SOROZATA

Erdész Mihály

DUNAKESZI URBÁRIUMA

Bisztrai Tibor

DUNAKESZI NÉPESSÉGFEJLŐDÉSE

A DEMOGRÁFIAI ADATOK TÜKRÉBEN

Gerő Márton

DUNAKESZI MŰHELYTELEP

ÉS SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEI

Dunakeszi Városi Könyvtár, 1998

Bevezető

Könyvtárunk értékes különgyűjteménye a helyismereti gyűjtemény. Az itt elhelyezett dokumentumok városunk múltjában és jelenében kalauzolják el az érdeklődőket. A helyismereti információk iránti igény, lakóhelyünk történetének megismerése, felfedezése örövendetes módon évről-évre növekszik. A könyvtári tájékoztató munkában egyaránt használjuk a várostörténeti monográfiákat, intézményi évkönyveket, a helyi kiadású lapokat, a településünk történetét bemutató szakdolgozatokat. Gyűjteményünk az utóbbi időben értékes munkákkal gyarapodott, többnyire a város történetével foglalkozó, vagy a történelmi értékeinket fontosnak tartó polgárok, lokálpatrióták adományaként.

A helytörténeti dokumentumok gyarapításán mi könyvtárosok is fáradozunk. 1997-ben helytörténeti pályázatot írtunk ki elsősorban olyan témákban, amelyekről eddig a legkevesebb információval rendelkezünk. Már korábban is elképzeléseink között szerepelt, hogy helytörténeti gyűjteményünk értékes kéziratait a város polgárai megismerhessék. Hogy legalább évi egy alkalommal megjelentsünk egy helytörténeti kiadványt, segítve ezzel a diákok, szülők, pedagógusok munkáját.

A LAPOK DUNAKESZI MÚLTJÁBÓL kiadványsorozatunk most újtjára indul, köszöntve a város polgárait, és a városunk által rendezett KESZI TALÁLKOZÓ '98 hazai és külföldi vendégeit. Kiadványunkban elsőként az említett helytörténeti pályázat legjobb, díjazott dolgozatait adjuk közre.

A DUNAKESZI URBÁRIUMA című pályaművet olvasva szinte élénk tárul az 1700-as évek Dunakeszije, a falu paraszti világa, emberei,

épületei. A Mária Terézia korabeli Dunakeszi leírását hitelesnek érezzük, kiváló korképet ad.

A DUNAKESZI NÉPESSÉGFEJLŐDÉSE A DEMOGRÁFIAI ADATOK TÜKRÉBEN című dolgozat logikusan, érthetően vezeti végig Dunakeszi és társtelepülésének Alagnak a népességfejlődését a KESZI név keletkezésétől napjainkig. Táblázataival együtt értékes forrásmunka.

A DUNAKESZI MŰHELYTELEP ÉS SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEI c. munka a település szempontjából fontos városrész, a Gyártelep történetének feldolgozását, s ezen belül a két világháború közötti korszak szociálpolitikáját tárja elénk.

Remélem, hogy mindhárom pályamű elnyeri az olvasók tetszését, és támogatásukkal bíztatnak bennünket e helytörténeti kiadványsorozat további köteteinek megjelentetésére.

Dunakeszi, 1998. augusztus

Csonka Mária
könyvtárigazgató

Erdész Mihály
DUNAKESZI URBÁRIUMA

I.

Az 1768. esztendő április havának első napjaiban szokatlan események híre tartotta lázban a Duna-parti falucska lakóit. Azt beszélték, hogy a dunántúli vármegyékben zavargások törtek ki, a szegény nép fellázadt a rossz bánásmód miatt és megtagadta földesurainak a robotolást. Mások, akik a távolabbi vásárokon jártak, azt is hallották, hogy maga a jószágos királynő, Mária Terézia vizsgálja ki a panaszokat és az egész országban enyhíteni fogja a szegény nép terheit.

A hetek óta tartó híreszteléseket a falu férfilakossága esténként az uradalmi vendéglőben tárgyalta meg. A sok szóbeszéd és találgatás közben érkezett meg az egyik nap a szolgabíró, Mágocsi tekintetes úr parancsa, melyet a vasárnapi nagymise után az új templom lépcsőjén hirdetett ki Mogony Gergely bíró. A parancs arról szólt, hogy rövidesen a faluba érkezik a szolgabíró egy esküdttel és az uradalom inspektorával abból a célból, hogy meghallgassák, és jegyzőkönyvbe vegyék a falu lakóinak vallomását a helyben szokásos földesúri terhekről, kötelező szolgáltatásokról. A bíró addig válaszszon ki három megbízható öreget, akik ismerik a helyi szokásokat, és hiteles válaszokat tudnak adni a feltett kérdésekre. A válaszokat eskü alatt fogják megtenni, az egész falu jelenlétében.

Az izgalom az emberek között ezek után még tovább fokozódott. Vasárnap este, a zsúfolásig megtelt vendéglőben, a módosabb gazdák asztalánál elsősorban Gulyás Mihály urat, a falu jegyzőjét faggatták, hiszen ő hozta a szolgabíró parancsát, így a városban többen is megtudhatott a dolgokról.

Bár a jegyző valóban tájékozottabb volt, mint az asztalnál ülő Száraz Máttyás, László István, vagy Sziráky János gazdák, de az ed-

digi események értelmét és a királynő szándékát ő sem értette világosan. Csak annyit tudott válaszolni a kérdezősködőknek, hogy minden a királynő parancsára történik. A dunakeszi gazdák kérdéseire a választ röviden így foglalhatjuk össze:

Az 1763. február 25-én megkötött békével véget ért a hét hosszú évig tartó háború Nagy Frigyes porosz uralkodó és Mária Terézia között. A súlyos háborús terhek, a gyarapodó államapparátus és az udvartartás költségei teljesen kimerítették az államkasszát. A pénzügyi helyzet rendezését a királynő újabb adók kivetésével próbálta végrehajtani. Az adó fizetésére kötelezhető parasztságot azonban a súlyos és egyre fokozódó földesúri elnyomás miatt nem lehetett tovább terhelni.

Az 1764–65. évi országgyűlésen Mária Teréziának hosszas vita után sem sikerült a földesúri kizsákmányolás korlátozását, a jobbágyi szolgáltatások állami szabályozását keresztülvinnie, melyre az állami adó alapjának biztosítása érdekében feltétlenül szükség lett volna. A földesurak nem engedtek beleszólást az úrbéri viszonyba még a királynőnek sem. A jobbágyot teljesen a saját alattvalójuknak tekintették és ennek megfelelően a vele való bánásmódot sem engedték ki a saját hatáskörükből. Az ország évszázados törvényeire hivatkoztak, kezdve az 1514. évi törvénnyel, mely a jobbágyot örök időkre röghöz és ura hatalmához kötötte. Ez a törvény határozta meg először azokat a kötelezettségeket, melyekkel a jobbágy urának tartozik:

Minden feleséges paraszt, — akár telkes, akár csak házas — évente egy arany forint cenzusra, a gabona és bortermésből kilenccedre, havonta egy tyúk, évenként két liba, s minden tíz telek után egy-egy disznó szolgáltatására, a zsellér pedig évi egy arany forint cenzusra köteleztetett. A robotot heti egy napban állapították meg.

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

Ezek a kötelezettségek aztán az évszázadok során jelentősen bővültek. Főleg a robot növekedése okozott súlyos terhet, de egyéb új szolgáltatások is keletkeztek. Számtalan okból kötelezték a jobbágyokat további termény vagy pénz fizetésére. Valószínűleg az országgyűlésen folyt vita híre is hozzájárult ahhoz, hogy a fokozódó földesúri kizsákmányolás miatt több dunántúli vármegyében a jobbágyok megtagadták úrbéri kötelezettségeik teljesítését. Panaszaikat a királynőhöz is eljuttatták. A földbirtokosok szorult helyzetét kihasználva a királynő a jobbágy-ügyet állami szabályozás alá vonta. Elhatározta, hogy a törvényeknek és a törvényes szokásoknak megfelelően kidolgozott úrbéri szabályozást hajt végre, eltörölve ezáltal a jobbágyok kizsákmányolására irányuló minden eddig előfordult kihágást és visszaélést. Először a törvénytelen szolgáltatások és ajándékok követelését tiltotta meg az 1766. decemberében kihirdetett rendeletével, ezt követte 1767. január 23-án az úrbéri rendelet, majd az úrbéri pontok magyarázata (*Hozzáadás, vagyis... úrbárium-béli... némelly alább írt punctomoknak megmagyarázása.*)

Az új szabályozás végrehajtásához azonban szükség volt az egyes helységek természeti, gazdasági adottságainak, helyi hagyományainak megbízható felmérésére. A rendelet ezért a falvak népének meghallgatását tűzte ki az úrbérrendezés kezdő lépcsőjéül. Az ország egész területére egységes szövegű kérdéseket állítottak össze, az úgynevezett 9 úrbéri kérdőpontot. Az őszinte, minden befolyásolástól és torzítástól mentes, igaz jobbágyi nyilatkozatok érdekében részletes utasítás készült a meghallgatások során követendő eljárásról. Ezt az uralkodó megbízásából a helytartótanács közölte a vármegyékkel.

Pest-Pilis-Solt vármegye hónapokon keresztül halogatta az úrbéri rendelet végrehajtásának megkezdését, mert szerintük: „... az úrbérrendezés nem a megye népének megóvására, s a köz gyarapodá-

sára, hanem pusztulására, s az adófizetői kárára fog szolgálni...” A helytartótanács ismételt sürgetésére a megye azt a választ küldte, hogy: „... mivel az úrbérrendezés a megyére, s népére súlyos károsodás és felforgatás nélkül nem alkalmazható, az a kérésük: hadd dolgozhassanak ki tiszti hatalmukkal maguk, kik a helységek viszonyait a legjobban ismerik, a falvak fekvéséhez, adottságaihoz, s a nép helyzetéhez és sajátosságaihoz alkalmazott urbáriumokat.”

A vármegye közgyűlése végre 1768 elején megtárgyalta az urbárium bevezetéséről szóló helytartótanácsi leiratot és ennek értelmében kiküldte az illetékes járási szolgabírákat egy-egy esküdttel, hogy „a falvakba kiszállva a nép anyanyelvén meghallgassák, s írásba foglaltatván, bíróval, jegyzővel aláírassák, a község pecsétjével ellátassák az úrbéri 9 kérdőpontra eskü alatt adandó válaszokat.” Jövetelükről a községeket előre értesítették. Ilyen értesítést kapott a dunakeszi bíró, Mogony Gergely is.

II.

Amikor Magocsi Mihály szolgabíró és kísérete a faluba érkezett, az uradalmi vendéglőnél már várta a falu apraja-nagyja. A nagyterembe csak a férfiak mehettek be, az asszonyok és a gyermekek az udvaron maradtak. A szolgabíró elmondta jövele célját, majd a bírót és a kiválasztott három öreget megeskette úgy, hogy a szoros eskü szövegének felolvasásakor külön, nyomatékosan figyelmeztette őket az eskü szentségére és a hamis vallomásból származó súlyos következményekre. Az eskü így hangzott:

Én esküszöm az élő Istenre, tellyes Szent Háromságra, Atya, Fiú és Szent Lélek Istenre, Szeplőtelen Szűz Máriára és Istennek minden szenteire, hogy én fíre tévén mindennemű félelmet, haragot, szeretetet, magam saját hasznát avagy kárát és akarmi kigondolható emberi tekintetet, mind azokra, amelyekre kérdendő leszek, igazán felelek, mind magam, mind más itt lakosoknak birtokán és akárminémű javait, kárait vagy fogyatkozásait ezen helységnek igazán megvallom és legkisebbet is amennyire tudom el nem tagadok. Isten engem úgy segéllyen."

Ezután egyenként felolvasta a kérdéseket, mindegyikhez megfelelő magyarázatot is fűzött, hogy a válaszadást minél könnyebbé tegye. A helybeliek válaszait a kérdések sorrendjében a szolgabíró írnoka jegyezte fel.

Ismerkedjünk meg az úrbéri 9 ponttal és a dunakeszi gazdák feleleteivel:

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

Első pont

Vagyon-é valamely urbáriumjok, s ha vagyon, minéműek és micsoda üdőtül fogva hozattott bék?

Válasz:

Már 21 esztendeje, hogy a mostani mélt. uraság által beirattatunk. Az előtt Vattay famíliának jobbágyi valánk. Soha urbáriumunk nem volt, hanem mikor az mostani mélt. uraság alá jutottunk, 1747-ik esztendőben ki adatott az contractussunk.

Második pont

Ahol penigh semmi urbáriumok ekkoráig nem voltak, contractus szerint-é, avagy bevett szokás és usus szerint az jobbágyi roboták tétettek? És ollyatin robotáknak pedighlen ideje mioltátul fogvást kezdődött és vétetett bék? Nem de nem talán az mostani contractusok előtt más urbáriumok voltak, és azok micsodássak voltak? És mikor kezdődött mostani robotolásnak módgya?

Válasz:

Midőn az mostani mélt. uraság alá jutottunk, akkor magunk rendelésével rendeltetett mostani adózássunk és jobbágyi kötelességünk..

Harmadik pont

Ahol semmi urbáriumok és contractusok nincsenek, az szokott és ususba vett jobbágyi adók miből állók, ezen föllyül mikor és mi móddal az ollyatin szokásban vett robotok kezdőttek?

Válasz:

Mi nap számi és heti soros robottot nem teszünk, hanem annak megváltásával is 500 ft censust fizetünk. S azon felül culinárékat praes-

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

talunk egyezésünk szerint, úgy mint vaját iczét nr. 64, tojást nr. 500, tyukot nr. 300, ludat nr. 12. Ezeknél egyebet semmit sem adunk.

Negyedik pont

Minden segítségnek micsoda és minémő haszonvétele, úgy ellenben micsoda kárára szolgáló állapoti határának vannak?

Válasz:

Köz javunkat egyebet nem mondhatunk, hanem hogy az egész határunkat magunk birjuk, az mélt. uraságunknak semmiféle oeconomiaja sem lévén itten. De mivel magunk határában, kivált az marha tartással, nem subsistálhatnánk, mellettünk levő Alagh névű pusztáját (mellyet az előtt idegenek birtak árendában) azoktul el vette, és noha mások többet akartak volna irtette fizetni, nekünk 500 ft árendában engedte. Köz javunkra szolgál az is, hogy ezen pusztán lévő szőlőink terméséből tsak hetedet praestálunk.

Fél esztendeig birjuk a bor korcsmát, mellynek jövedelmével köz szükségünket segétyük. És jóllehet 1747. esztendőbeli contractus szerint azon nekünk engedett fél esztendőben is az pálinka és sör korcsma minden hasznával edgyütt nekünk meg engettetett volt, ez előtt mindazonáltal 6 esztendővel azon pálinkának és sörnek hasznát az mélt uraság szedeti. Határunknak s azon pusztának pascuatiójából idegen marháktul vagyon kevés segedelmünk.

Csak ezek az beneficiumi a helységünknek. Fogyatozása pedig, vagyis maleficiuma határunknak nagyobb részint a sovány homok. És hogy erdője nincsen se határunknak, se azon pusztának. Emellett helységünk ország útyában lévén, az vásárookra nagy falkákkal menő marháktul nagy károkat szenvedünk.

Ugy sem különben szüntelen transenna bennünket érvén, ez által terheltetünk. Ehez járull az is, hogy Duna mellett lakván, midőn nagy

áradása vagyon a Dunának, kukoricza földeinkben, buza vetéseinkben a víz ki öntvén, érzékenyes károkat szenvedünk.

Ötödik pont

Hány és micsodás szántóföldeket és réteket egész ház helyes jobbágy bir, egy hold föld hány posonyi mérőre való, és a réteken maga ideiben sarjút kaszálni lehetett-é?

Válasz:

Lévén szántó földeink 2 részre föl osztva, az egyik vetőben egy egész helyes gazdának vagyon 5 hold földgye, kiből csak őszit el vethet 12 p. mérőt, tavaszt pedig 8, másik vetőben egy egész helyes gazdának vagyon hasonlóképpen 5 szántó földgyei, kikből csak őszit el vethet 20 p. mérőt, tavaszi pedig, mivel sovány a föld, abban nem vetődik. Ezeken kívül gyalog embereknek is vannak 2 vetőre való földei, mindenkinek egy vetőben 5 darab, a kikbe bé vett 4 p. m. érőt.

Vagyon határunkban minden gazdának káposztás és veteményes kerte, mellybe az egész helyes bé vethetne 3/4 p. mérő gabonát. Hasonló nagyságú kender föld is vagyon minden egész helyes gazdának s a proportione fél helyesnek feléni.

Kukoricza földeink föllyebb irtt szántó földeinken kívül nincsenek, hanem ha az egész helyes gazda 8 kila tavaszt el vett, fél helyes föld maradt kukoricza alá, amellyben 1/4 p.mérő kukoriczát el vethet. Szérrős kerte fél p. kila gabona alá való vagyon egy egész helyes gazdának, mellyekből valamint a szántó földekből 4 gyalognak vagyon annyi, mint az egész helyes gazdának. Rétünk Dunakeszi határban egy egész ház helyesnek egy szekér szénát terem, gyalognak is, kik marhával nem szolgálnak, háromnak hasonló réttye vagyon.

Ezen kívül az helység, plébánus és mester részére 21 szekér szénát közrétén kaszálunk.

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

Nem különben Alaghi pusztán is három szekér szénát egy egész helyes gazda kaszál. Eszerént a gyalog zsellér is, a ki forspontot szolgál, 3 szokot annyit kaszálni, mennyit egy ház helyes gazda. Sarjút határunkban nem kaszálunk, mivel soványsága miatt határunknak az fű késsőbbben nyölvén, maga üdejére meg nem terem. Alaghi pusztán azonban, a kinek jobb helett vagyon a réttye, az egész helyes egy szekerre valót azt is meg szokott kaszálni.

Hatodik pont

Egy-egy jobbágy által hány napi és minémő robot, mennyi számú vonyó marhával eddiglen az uraságnak tétetődött, és az menetelek az jövedelekkkel az jobbágyoknak számláltatott-é az robotában, vagy sem?

Válasz:

Más robottot nem teszünk, mivel contractusunk szerént csak censust fizetünk. Hanem olykor történik mélt. uraságnak csak parancsolattyából ugyan., hanem requisitiójából: ide való Dunáru fenyőszálat és márvány követ Gedellőre viszünk, mellyért a mélt. uraság mind magunk, mind pediglen plébános és mester számára fábul más határiban lévő erdeiből azon fáradságunkat meg szokta jutalmazni.

Hetedik pont

Az kilenczed eddiglen és micsoda időtül fogvást mikbül adatott és azon kilenczednek ki adása azon vármegyebéli más dominiumokban szokásban vagyon-é? És miket még az jobbágyság más adó feiben esztendőnkint maga földes uraságának adott, és jelesen az adók és ajándékok az földes úr által akár kész pénzben, akár naturálékban miből állók?

Válasz:

Dunakesz curiális helyly lévén, csak hetedet ad minden némű akar bor, akar gabona termésébül. Más helyeken az vármegyében, kik nem curiálisok, tizedet és kilenczedet szoktak adni.

Az adó fizetésünket már fönt meg jelentettük. Ajándékot semmi némű titulus alatt nem attunk, nem is praetendáltatik tőlünk. Diaetális taxát vagy menyegzői s egyéb másut szokott ajándékot sem attunk ekoráig. Sőt dicsekednünk kelletik mélt. uraságunkkal, hogy akár-melly szükségünkben és kivált terméketlenség üdejében gabonával, egy esztendőben ugyan pénzért, másszor pedig ingyen új fejében, minden intereszen kívül avagy annak fejében teendő szolgálat nélkül segéttettünk. Némellyek közülünk marhára való kész pénz és hitelben adott marhával segéttettek. Ugyan azon mélt. uraság maga költségén építetett számunkra templomot, most pedig olly parochiális házat is építet, kinek föl építésére mi soha elégségessek nem lehetnénk.

Nyolcadik pont

Hány pusztá ház helyek vannak minden helységben, melly időtül fogvást, és mi okból pusztultak el, és ki által bírattatnak?

Válasz:

Istennek hála, pusztá ház helyly nincsen helységünkben: urunk birodalma inkább megszorított bennünket. Mert ha új jobbágy szállítatik, vagy a régieknek ha romlandó az háza és ujat akar vagy mór téglából, vagy verty földbül építeni, annak a fa ingyen adatik és azon kívül 6 ft-al és 6 kila buzával segéttetik a mélt. uraságh által.

Kilencedik pont

Az jobbágyok szabadok-é, vagy örökössek?

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

Válasz:

A régieknek maradéki örökösök vagyunk, de már azok is, kik ezen mélt. uraság alatt szaporottak örökösöknek tartatnak.

A válaszokat a falubeliek által értett nyelven, tehát magyarul kellett leírni. Miután az írnok befejezte munkáját, az elhangzott és leírt válaszokat a szolgabíró előlről végig újra felolvasta, majd a jelenlévők jóváhagyása után került sor az aláírásokra. A feljegyzéseket előbb a falu bírása, Mogony Gergely, majd a jegyző, Gulyás Mihály írta alá és pecsételte le a falu pecsétjével.

III.

A dunakeszi gazdák vallomásaiból nagyon sok és érdekes ismeretet szerezhetünk a falu két évszázaddal ezelőtti életéről. Ezeket az ismereteket azonban — az akkori viszonyok jobb megértése érdekében — szükséges más forrásokból szerzett adatokkal is kiegészíteni. Történetünk idején Dunakeszi a gödöllői uradalom részeként gróf Grassalkovich Antal tulajdona. A földesúr személyétől jelentős mértékben függött a falu népének boldogulása, ezért fontos, hogy többet is megtudjunk róla.

Grassalkovich Antal (1694–1771) a XVIII. század neves személyisége, káprázatos életpályát futott be. Vagyontalan kisnemesi családból származott, apja tiszttartóként dolgozott Beckón. Mint szegény diák, a nagyszombati jezsuitáknál tanult és jogi végzettséget szerzett. A kiváló képességű fiatalember gyorsan haladt előre a hivatali ranglétrán. 1716-ban kamarai ügyvéd, 1720-ban királyi jogügyigazgató, 1724-ben kamarai tanácsos, 1727-től a neoquistica comissió fontos ügyeit intézi. Harminchét éves korában királyi személynök, majd 1748-tól a kamara elnöke. A kamarában rövid idő alatt rendet teremtett és a királyi bevételeket új pénzforrások kieszelésével jelentősen megnövelte. 1732-től báró, 1743-tól gróf, aradi és nógrádi főispán, a kor legnagyobb magyar kitüntetésének, a Szent István-rend nagykeresztjének tulajdonosa.

Kortársainak irigységét és az utókor bámulatát azonban nem is annyira közéleti pályafutása, hanem gyors és mesés meggazdagodása váltotta ki. Személyes befolyásának kihasználásával, minden kínálkozó lehetőség megragadásával rövid idő alatt óriási földbirtokra tett szert. Hihetetlen szívóssággal és ügyességgel arra törekedett, hogy a

Erdész Mihály: Dunakeszi urbáriuma

megszerzett birtokok egyedüli tulajdonosa legyen és birtokai lehetőleg egymás mellett, vagy közel egymáshoz feküdjenek. Huszonnégy évi szívós munkával teremtette meg a gödöllői uradalmat. 1747-ben már 12 községet és 25 pusztát birtokolt 135.000 hold területtel. Sződöt és Gödöt 1736-ban, Alag-pusztát 2872 magyar hold területtel 12.000 forintért 1746-ban, Dunakeszit 5729 magyar hold területtel 1747-ben vásárolta meg.

A gödöllői uradalom hét kerületi központjának egyike Dunakeszi volt, élén az ispánnal, aki a szombatoként Gödöllőn kapott utasítások szerint irányította a kerülethez tartozó birtokokon a munkát. Bár a falu a Rákóczi-szabadságharc idején lakatlanná vált, ebben az időben már jelentős népességgel rendelkezett. Az 1760-ban végzett összeírás idején 1-1 kovácsot, mészárosot és kocsmárosot, valamint 75 földműves adóköteles családfőt találtak itt. Az állatállomány is jelentős volt: 147 jármos ökör, 80 ló, 149 tehén, 34 gulyabeli marha, 353 fejős juh, 48 sertés és 16 köpü méh tartozott a gazdák tulajdonába. A falu határain belül a házak szétszórtnan helyezkedtek el, pedig valamikor, a török pusztítás előtti régi falu is út menti, egyutcás település volt, melyben a házak csak az út két oldalán épültek. A jobbágyság belső telkei, házhelyei a jelenlegi Fő út két oldalán, a mai rendelőintézet felől a főváros felé eső területen sorakoztak. Az ezer-ezerkétszáz négyszögöl nagyságú telken állott az út mellett a jobbágy szoba-pitvaros, vagy a módosabbaknak két szoba-pitvaros, vertfalú vagy vályogból épített háza, beljebb az állatok karámjai, óljai, a csűr és itt volt a szérűskert is, ahol a learatott gabonát nyomtatták vagy csépelelték. Később a családok létszámának szaporodása miatt szűkessé vált a telkek további felosztása, így egy-egy telek utcafrontján már több ház is épült, sőt a telkek hátsó, eddig szérűskertnek használt részére is építkeztek. Így alakulhatott ki a telkek végén egy-egy új utca. A házas zsellérek apró viskói a falu két szélén, a

mai Alsótabán és Felsőtabán területén álltak. A temető a mai vasútvonal mellett terült el és közelében állt az egykori templom is, mely a török uralom elején elpusztult. Az 1660-as években történt újbóli benépesülés során a lakosság a régi templom romjainak felhasználásával a mai Szent Mihály templom helyén épített egy meglehetősen szűk, kör alakú templomot, de néhány évtized múlva - valószínűleg tűzvész következtében - az is elpusztult.

A XVIII. század első felében a dunakesziek a mai temetődombon lévő Szent István kápolnát használták templomként, melyet az 1746. évi canonica visitáció említ először, de már akkor sem tudták, hogy ki és mikor építette. Ez a kisméretű, középtornyos, egyhajós, beépített oltárasztallal ellátott egyszerű falusi kápolna azonban egyre kevésbé tudott megfelelni a növekvő népesség igényének, ezért évtizedeken keresztül napirenden szerepelt a templomépítés, de az ehhez szükséges pénzzel a faluközösség nem rendelkezett. Csak az új földesúr, Grassalkovich Antal bőkezű támogatásával kezdődhetett meg az új templom építése a régi helyén. Alapkövét 1752 május 23-án tették le és 1756 szeptember 29-én szentelték fel Szent Mihály tiszteletére. Az új templom már nem csak dunakeszi lakóinak biztosította az egyházi szertartásokhoz a megfelelő körülményeket, hanem a még templommal nem rendelkező szomszédos Palota község katolikus lakóinak is. Ugyancsak Grassalkovich gróf segítségével épül történetünk idején a katolikus plébánia is, mely aztán 1769-ben készül el. A templom és a plébánia építéséért rengeteget fáradozó Lieszkovszky János plébános ezt a napot már nem élte meg. A Dunakeszin töltött 21 évi lelkipásztorkodás után ugyanis 1769 április 4-én elhunyt. Koporsóját az új templom kriptájában helyezték el. Ebben az időben állt egy másik kis kápolna is a faluban, melyet a Pestis Szentek tiszteletére szenteltek és az 1746. évi, majd az 1754.

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

évi canonica visitatio egyaránt megemlít, de valószínűleg hamarosan elpusztult és ma már a helyét sem ismerjük.

A falu szélén, a temetőkápolna közelében állt a község kovács-műhelye, melyet a fokozott tűzveszély miatt építettek a többi háztól kissé távolabbra. Itt készült a paraszti gazdaságokhoz szükséges valamennyi szerszám és vasalkatrész. A faluközösség másik fontos gazdasági létesítményét, a vízimalmot a Duna partján, a révátkeléstől északra építették fel. A Duna medréből a mesterséges malomcsatornán keresztül vezették a vizet a malomkerékig, majd vissza a Dunába. Ennek a csatornának az emlékét őrzi nevében a Malomárok dűlő. A falu közepén, a dupla nagyságú uradalmi telken, az út mellett egy hosszú, nádfedeles épület állt, az uradalmi vendéglő. Ez volt a falu egyetlen, kőből épült háza. Itt volt a postakocsi-járat lóváltó és pihenő helye is. Amikor a királynő, Mária Terézia 1751-ben látogatást tett az országban és a gödöllői kastélyban vendége volt Grassalkovich Antalnak, erre utaztában, augusztus 10-én egy rövid időre megpihent a dunakeszi vendégfogadóban. Ide jött elé Grassalkovich futárja, hogy Gödöllőre kísérje. Ugyanebben az épületben volt a mészárszék is, melyet a földesúrral kötött egyezés alapján a község bérelt.

A mai piactér északi oldalán, egy alacsony, nádfedeles házban működött a község első iskolája, ahol az iskolamester írni, olvasni, számolni tanította a gyerekeket. A tanító mentes volt a jobbágyterhek alól, a községtől kapta az iskola épületében lévő szolgálati lakását és egy darab földbirtokot. Meghatározott összegű évi fizetése mellett a szülőktől is kapott minden tanuló után néhány dinárt. A hat és kilenc éves korú gyermekek részére a tanév november 1-én kezdődött és a következő év szeptember 20-ig tartott. A tanítás vásár- és ünnepnapokon, valamint kedden és csütörtökön is szünetelt. Az órák reggel fél nyolctól tízig, délután pedig fél kettőtől négyig

Erdész Mihály: Dunakeszi urbáriuma

tartottak, vagyis napi öt órát töltöttek a gyermekek az iskolában. A nyári mezei munkák idején, amikor a kisgyermek munkájára is égető szükség volt a gazdaságban, csak vasárnap folyt a tanítás, pontosabban a télen tanultak ismételése. A falvakban a jegyzői feladatokat is a tanító látta el, sőt ő volt a kántor is. Kivételes esetben, amikor a plébános távol volt, az újszülöttek keresztelése is a tanító feladata volt. Dunakeszin mindezen feladatok a már említett Gulyás Mihály vállát terheltek.

A plébánia felépítése előtt a plébános valamelyik módosabb gazda házában lakott. Megélhetését az úgynevezett stólapénzek és a lakosság természetben és munkavégzésben nyújtott szolgáltatásai biztosították. Egy egész telkes jobbágy birtokának megfelelő nagyságú szántóföld, rét és káposztáskert (az úgynevezett községi papi földek) használata is megillette. A bírót — aki természetesen mindig a saját házában lakott — a falu módosabb gazdái közül választotta a lakosság egy éves időtartamra. Hivatali ideje november 1-én, a katonai év kezdetén kezdődött. Azért akkor, mert a falut terhelő katonai adók, az ún. porciók elszámolása e szerint az időbeosztás szerint történt. A bírót az ugyancsak egy évre választott törvénybíróval és az esküdtekkel együtt intézte az ügyeket. A bírótól dolga volt a rendeletek kihirdetése, végrehajtása, az adó kivetése, behajtása, a falu jövedelmeinek kezelése, a földek kiosztása, a falu határainak őrzése, a határjelek megújítása, stb. Bíraskodási jogkörébe a kisebb kártételek, tolvajlások, civódások, duhajkodás, dohányzás, ünneprontás, templomkerülés, káromkodás, nyelveskedés, árdrágítás tartoztak és ezekért 1 forintig terjedő pénzbírságot szabhatott ki. A bírói hatalom jelképe a pálca volt, háza előtt pedig a kaloda díszelgett.

A község határa ebben az időben 5729 magyar hold kiterjedésű volt, de ebből csak mintegy ezer hold volt a földművelésre alkalmas. Az egész határ a dunakeszi jobbágyság és zsellérek használatában

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

állt, mert itt nem volt a földesúrnak majorsági földje. Mivel a határban csak kevés és silány minőségű legelő volt, a község a szomszédos Alag-pusztát bérelte a földesúrtól évi 500 forint árenda ellenében. Az alagi dombon a földesúr engedélyével szőlőt is telepítettek, melyen 1760-ban már 146 akó bor termett. A művelésre alkalmas földeket két részre, más szóval vetőre, vagy nyomásra osztva használták. Az egyik részét, az ott lévő összes táblát és parcellát bevették, ugyanakkor a másik részben fekvő dűlők parlagon maradtak. A következő évben a parlagon hagyott részt szántották és vetették és a másik pihent. Az éppen parlagon heverő határrészen legeltették a község szarvas- marha-, sertés- és juhállományát. Nem tartoztak ebbe a művelési kényszerbe a káposztás- és a kenderföldek. Egy egész helyes gazdának kb. 400 n.öl nagyságú káposztásföldje és hasonló nagyságú kenderföldje volt. 1760-ban a dunakeszieknek összesen 1727 mérő kenyérgabonája, 415 mérő árpája és 573 mérő zabja termett. Erdő a község határában nem volt - az akácfa és eperfa telepítését néhány év múlva Mária Terézia rendeletére kezdték meg - ezért a tűzifát és az építkezésekhez szükséges faanyagot a földesúr máshol lévő erdeiből kapták, és azért külön szekérfuvarozással tartoztak.

A falutól délre, csaknem a palotai határig egy mocsaras, náddal benőtt nagyterjedésű víz, a Falusi-tó terült el, tele víziszárnyassal és még nádi farkas is előfordult benne. Ez valamikor a Duna egyik mellékága volt, de elmocsarasodott. A nádist a községbeliek aratták és főleg házépítéseknel hasznosították. A falu körül lévő, mezőgazdasági művelésre alkalmas földet fekvés, minőség és távolság szerint dűlőkre, ezeken belül pedig az igényeknek megfelelő számú parcellára tagolták és évente újra kiosztották. A kiosztás nyílászárúval történt. Az egy-egy jobbágnak jutó föld mennyisége az anyagi erőttől, elsősorban az igazsökrök számától függött. Az évenkénti újraelosztás-

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

kor az igénylők helyzetében beállott változásokat is figyelembe lehetett venni, biztosítva ezzel azt is, hogy mindenki annyi földet kapjon, amennyit biztosan meg tud művelni. A falut terhelő szolgáltatásokat is ennek arányában kellett a jobbágyoknak viselni. A földesúrral 1747-ben megkötött egyezség szerint a jobbágyi szolgáltatások ellenértékét egy összegben fizette a falu. Ez a fejlődő település számára előnyös volt, hiszen a növekvő lakosságszám és a gyarapodó gazdaság mellett is évente ugyanannyit kellett fizetni.

IV.

1768. február végétől május elejéig tartott, míg a szolgabírák esküdtjeikkel faluról-falura járva az egész megyében elkészültek a vallomások meghallgatásával és írásba foglalásával. Ezután ült össze a községek osztályozásának elvégzésére, a telki állomány megállapítására és a megye külön Urbáriumának megszerkesztésére kirendelt megyei bizottság. Az osztályozást az egyes helységek fekvésének, talajának, előnyös és hátrányos adottságainak mérlegelése és összehasonlítása alapján kellett kidolgozni. Hosszas vita után, 1768. októberében a helytartótanács a megyének azt a javaslatát fogadta el, amelyben Pest megye községeit négy osztályba sorolták. Dunakeszi - természeti és gazdasági adottságai közepesnek minősülve - a harmadik osztályba került. A telki állományt, azaz a belső telek, a szántóföld és a rét nagyságát az egyes osztályokban különböző mértékben állapították meg. A kiadott királyi utasítás szerint: a telki állományba annyi föld tartozzék, amennyit a jó lelkiismeret szükségesnek ítél ahhoz, hogy abból a jobbágy minden körülmények között eltarthassa magát s háza népét és hordozhassa földesúri megköszönetét.

Egy egész jobbágytelekhez 2 pozsonyi mérő gabona alá való belső telek (házhely, udvar, veteményes és szérűs kert), 16 - 40 hold nagyságú szántóföld és 6 - 22 kaszás rét tartozhatott. A belső telek nagyságát tehát pozsonyi mérőben, a szántóét holdban, a rétét pedig kaszásban határozták meg, megszabva egyúttal azt is, hogy a hold nagysága 2 pozsonyi mérő, illetve a föld minőségétől függően 1100, 1200 vagy 1300 négyezögöl legyen.

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

A bizottság május 11-én látott munkához Szveticz Jakab főispáni adminisztrátor elnökletével és június 15-én, a vármegyei közgyűlésen már a kész anyagot terjesztette elő. Azt a megye elfogadta és az úrbéri kérdőpontokra adott válaszokkal együtt rögtön felterjesztette a helytartótanácsához. A helytartótanács azonban nem értett egyet a megye által kidolgozott Urbárium-tervezettel és azt javasolta a királynőnek, hogy Pest megyében is a másutt már végrehajtott Urbárium alkalmazását rendelje el. A királynő ezek után úgy döntött, hogy a központilag kidolgozott Urbárium vonatkozik Pest megyére is és megváltoztatta a megye javaslatát a teleknagyság kérdésében is.

Az egész jobbágytelek nagyságát végül is az Urbárium a következőképpen szabta meg Pest megyében: a belső telek 1 magyar hold, a szántóföld — aszerint, hogy a községet az adottságainak mérlegelése alapján I., II., III. vagy IV. osztályba sorolták — 24, 26, 28 illetőleg 30 hold, a rét — aszerint, hogy sarjút mindig, ritkán vagy sohasem kaszálhattak rajta — 8, 10, illetőleg 12 kaszás. Míg más vármegyében a belső telek nagysága a telekhányadnak megfelelően (féltelkes, negyedtelkes, nyolcadtelkes) egy hold töredéke is lehetett, Pest megyében minden jobbágnak egy holdas belső telek járt. Ennek az volt az oka, hogy a kiterjedt állattartás miatt itt nagyobb belső területre volt a gazdálkodáshoz szükség.

Miután Dunakeszi a III. minőségi osztályba tartozott, így az egész telkes jobbágnak 28 hold szántóföld, és mivel a község határában sarjút egyáltalán nem lehetett kaszálni, 12 kaszás rét járt. A község részére így kiszámított teleknagyságot vezették be ezután a helytartótanács által kiküldött nyomtatott Urbárium megfelelő, üresen hagyott helyére.

Az Urbárium kilenc fejezetben az egész országra egységesen szabályozta a földesúr és a jobbágy viszonyát.

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

Az egyes fejezetek címei a következők voltak:

- ELSŐ PUNCTOM:* *Jobbágy Ház-Helynek Mivoltáról.*
- MÁSODIK PUNCTOM:* *A Jobbágyoknak Haszon-Vételeiről.*
- HARMADIK PUNCTOM:* *A Jobbágyoknak Szolgálatiról, vagy-is Robotyokról.*
- NEGYEDIK PUNCTOM:* *Az Jobbágnak Adozásiról.*
- ÖTÖDIK PUNCTOM:* *Az Kilenczedről, és Hegy-Vámról.*
- HATODIK PUNCTOM:* *Az földes Urnak Jussairól, és tulajdon Jövedelméről.*
- HETEDIK PUNCTOM:* *Minden el-tiltatott, s-ennek utánna el-távoztatandó Rendkívül való Tselekedetekről, és Szokásokról.*
- NYOLCZADIK PUNCTOM:* *Az Jobbágyoknak eltiltatott állapotokról, és azokéránt rendelt Büntetésekről.*
- KILENCZEDIK PUNCTOM:* *Azokról, melyek az első Rend-tartást illetik.*

Az általános utasítás szerint a következő feladat volt a jobbágyok használatában lévő föld felmérése és azt adott községre vonatkozó teleknagyság alapulvételével a telkek meghatározása egésznek, félnek, stb. E feladat végrehajtására a vármegye közgyűlése 1768. december 19-i ülésén járasonként 3 - 3 kiküldött-párt jelölt ki és meghagyta nekik, hogy az ünnepek után a helyszínen azonnal fogjanak munkához. Érkezésükről előzetesen értesítsék a földesurat, illetve embereit, mert az összeírásnál és felmérésnél feltétlenül ott kell lenniük. Dunakeszi község Urbárium a központilag kinyomtatott szöveg felhasználásával és az utasítások figyelembevételével végül is

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

1770. február 5-én készült el, melyet a faluba újra kiszállt szolgabíró és az esküdt az egész falu lakossága előtt végig felolvasott, megmagyarázott és aláírásával, bélyegzőjével hitelesített. Ezután az uradalmi inspektor jelenlétében a vének és a bíró esküvel megerősített vallomása alapján kidolgozták a személyre szóló úrbéres illetőséget és bevezették az Urbáriumhoz csatolt Urbéri Tabellába. A Tabella egyenként felsorolta a község jobbágyságait telki állományukkal és földesúri szolgáltatásaikkal együtt. Az uradalmat pedig felszólították, hogy az Urbéri Tabellába foglaltaknak megfelelően mérnöki munkával minél előbb mérje ki a jobbágyság telkeit. A községben összesen huszonhárom és fél jobbágytelket alakítottak ki. Az Urbéri Tabellába 11 egésztelkes, 25 féltelkes jobbágy és 58 házas zsellér, összesen tehát 94 úrbéres család neve került. A zsellérek száma azért lett ilyen magas (az 1760. évi adóösszeírásnál még csak 7 volt) mert a nyolcad-teleknél kisebb földön szántó, kaszáló jobbágyot a zsellérek közé sorolták.

Ismerkedjünk meg a jobbágyság névsorával, hiszen szinte valamennyiük leszármazottai mai is itt élnek közöttünk:

Egész helyes jobbágyságok:

Kürti György	László István	Dávid János
Vörös Mihály	Száraz Mátyás	Budai András
Sziráki János	Bellók Mátyás	Mogony Ferenc
Szécsényi Pál		Ilovai János

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

Fél helyes jobbágyok:

Nagy Péter	Blaskovics József	Vörös István
Hajmási József	Kuruc István	őreg Juhász István
Tarcsai János	fiatal Juhász István	Szabó György
Nagy József	Maczasek András	Száraz János
Bojsza János	Dinnyés István	Mogony Gergely
Kenyeres Mihály	Molnár János	Lengyel István
Turai Pál	Legéndi Mátyás	Tóth Márton
Pintér Mihály	Batyik János	Hubina Mihály
	Tóth Mihály	

Az Urbárium szerint az egész telkes jobbágy úrbéri illetősége Dunakeszin 2 posonyi mérőre való (1 hold) belső telekből, 28 hold szántóföldből és 12 kaszás, vagy embervágó rétből tevődött össze. A falu határában azonban nem állt rendelkezésre e szükséges nagyságú rét, ezért az Urbáriumban foglaltaknak megfelelően a rét egy részét is szántóföldben kapták meg a jobbágyok. Ez még kedvező is volt, hiszen a hiányzó rét pótlásaként kapott szántóföld terméséből nem kellett a földesúr részére hetedet fizetni. Egy egész telkes jobbágy így végül is 38 és fél hold szántóföldet és másfél kaszáló rétet kapott. Szolgáltatásai a következőképpen alakultak: köteles volt évenként 52 nap marhás robotot teljesíteni, azaz napkeltétől napnyugtáig négy marhával, a saját szekérével, boronájával és ekéjével dolgozni az uraságnak. A marhás robot helyett 104 nap kézi (gyalog) szolgálatra volt köteles. A föld minden terméséből hetedet „in natura”, azaz természetben volt köteles beszolgáltatni az uradalmi raktárba. Adófizetési kötelezettsége pénzben évente 1 forint, termésben kenderből 6 fonás, 1 itce kifőzött vaj, 2 kappan, 2 csirke és 12 tojás. A töredéktelken gazdálkodónak telke arányában kellett vi-

selnie ezeket a terheket. A házas zsellér egy forint bért fizetett és 18 napi kézi robottal tartozott. A házatlan zsellér bért nem fizetett, de kézi robottal ő is tartozott mégpedig évente 12 nappal.

Az itt ismertetett legfontosabb pontokon kívül az Urbárium az úrbéres viszony számos egyéb mozzanatára, az italmérési jogra, a malomjogra, a pálinkafőzésre, a hegyvámra, a vadászatra, a hosszú fuvarra, stb. is kiterjedt. A lényegen azonban nem változtatott: a jobbágytelek tulajdonjoga a földesúr maradt, a jobbágyot pedig csak a föld használata illette meg, ami egyben kötelessége is volt. Mert ha nem viselte kellően gondját a földjének, művelését elhanyagolta, vagy úrbéri tartozásait nem fizette meg, a földesúrnak joga volt megfosztani jobbágját az általa használt földtől és az egy másik, arra érdemesebb jobbágyinak, vagy zsellérnek használatra átadni. A jobbágy csak ingóságaival rendelkezhetett szabadon.

Az úrbéri rendelet lehetővé tette, hogy a földesúr és a község a központilag kiadott Urbárium rendelkezéseitől eltérő szerződést kössön. Ezzel a joggal élve újíttotta meg Dunakeszi a régi szerződését 1768 őszén a földesúrral. E szerint a község továbbra is használhatta az egész határt és a mészárszéket és ezért évente egy összegben 500 forint árendát fizetett. A robot alól mentesültek, de segítséget kellett adniuk a rév működtetéséhez és szekereket az italok szállításához az uradalom vendéglőjébe. Fizették továbbá az addigi culinárékat (vaját, tojást, tyúkot, ludat).

Szómutató

akó: 50–60 liter között

árenda: bérlet, bérösszeg

árendál: bérbe vesz

bevett szokás: a településen kialakult íratlan szabályok összessége

canonica visitatio: egyházlátogatás, a püspök rendszeres látogatása az egyházmegye plébániáin

cenzus: a jobbágy pénzbeni földesúri tartozása

contractus: szerződés, a földesúr és a jobbágy viszonyát megállapodás alapján szabályozó irat

curiális hely: olyan község, amelynek lakosai nem jobbágytelekre, hanem nemesi földre telepedtek. Mentesek az egyházi tized alól, ezért a földesúrnak nem kilencedet, hanem hetedet fizetnek.

culináré: konyháravaló, eredetileg a jobbágy jószántából nyújtott idővel teherként állandósult természetbeni szolgáltatása

dénár: a forint századrésze

dietális taxa: országgyűlési taksa. A jobbágy hozzájárulása az országgyűlésen résztvevő földesúr költségeihez.

domínium: uradalom

egész házhelyes: belső telekből, szántóföldből és rétből álló teljes telki állományt birtokló jobbágy

forspont: előfogat. A vármegyének vagy a földesúrnak végzett szállítás, fuvarozás.

gyalog: zsellér

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

házas zsellér: belső telekkel és házzal rendelkező, de külső szántókat nem használó, igaerővel nem rendelkező úrbéres

háztalan zsellér: mások házában lakó, saját házhellyel, házzal nem rendelkező úrbéres

icze: icce, főleg bormérték, 0,8 liter, 2 meszely

inspector: uradalmi főtiszt

interes: kamat

ispán: főleg a robot és egyéb földesúri járandóság behajtásáért felelős alkalmazott

kaszás rét: egy ember által, egy nap alatt lekaszált rét nagysága (kb. 800–1200 n.öl)

kila: 2 pozsonyi mérő

kilenced: a földesúr által 1351-től kötelezően szedett természetbeni jobbágyszolgáltatás. Miután a termés tizedét az egyháznak kellett beszolgáltatni, a földesúr része a kilencedik tized volt.

korcsmáltatás: az italmérés joga. A jobbágyoknak joguk volt az italméréshez. Szent Mihály naptól újévig, vagy Szent György napig, attól függően, hogy volt-e szőlőhegy a község határában, vagy sem.

krajcár: váltópénz, 1 forint = 60 krajcár = 100 dénár

mester: tanító

mór tégl: vályog

naturálé: természetbeni járandóság

neoquistica comissió: újszerzeményi bizottság. Bécsi udvari bizottság, mely a töröktől felszabadított területek birtokviszonyait rendezte.

Erdész Mihály: Dunakeszi urbárium

n.r.: szám szerint

oeconomia: gazdaság

örökös jobbágy: akik már legalább 32 éven át ugyanannak a földesúrnak vagy leszármazottjainak szolgáltak

parochiális ház: plébánia

pascuatio: legeltetés

pozsonyi mérő: kb. 62,5 liter = 53,3 kg. Egy magyar hold bevetéséhez 2 pozsonyi mérő búza kellett.

praestál: szolgáltat, teljesít

praetendál: követel

proportione: arányosan

requisitio: megkeresés

robot: a jobbágy kötelező ingyenes munkája a földesúr részére

subsistál: megél

tabella: táblázat

titulus: jogcím, ürügy

transenna: átvonuló katonaság. Szekerezés, ellátás járt vele.

urbárium: a jobbágyok birtokállományát és szolgáltatásait meghatározó oklevél

úrbér: a földesúrnak járó jobbágyi szolgáltatások

usus: szokásjog

vető: nyomás

vonó marha: ökör

Felhasznált irodalom

1. Acsády Ignác: A magyar jobbágyság története. Bp. 1944.
2. Eperjessy Kálmán: A magyar falu története
3. Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. Századi Magyarországon. Bp. 1938.
4. Makkai László: Pest megye története. Bp. 1958.
5. Szabó Dezső: A magyarországi úrbérrendezés története Mária Terézia korában. Bp. 1933.
6. Szabó Dezső: A magyar parasztság története. Bp. 1940.
7. Welmann Imre: A gödöllői Grassalkovich-uradalom gazdálkodása. Bp. 1933.
8. Welmann Imre: A paraszt nép sorsa Pest megyében kétszáz évvel ezelőtt tulajdon vallomásainak tükrében. Bp. 1967.

Bisztrai Tibor

**DUNAKESZI NÉPESSÉGFEJLŐDÉSE
A DEMOGRÁFIAI ADATOK TÜKRÉBEN**

A demográfiai adatok fontossága

Egy település történetét többféleképpen lehet vizsgálni. Kézbe vehetjük a létező útleírásokat, régi krónikákat, meghallgathatunk korabeli tanúkat s mindebből készíthetünk egy monográfiát. Minden bizonnyal a vizsgálódás így is meghozza gyümölcsét. Van azonban egy másik módszer, mely a népességstatisztikát, a demográfiát hívja segítségül, s ahol csak lehet, az objektív számadatokra épít. A népesség fejlődését így talán tárgyszerűbben lehet nyomon követni. Talán szárazak lehetnek az adatsorok, ám, ha a történelemből ismert időt mögé vetítjük, egy nép, egy település népességváltozása élettellel telik meg.

Amikor jelen dolgozatomban Dunakeszi, ill. társtelepülése: Alag népességfejlődését kívánom kutatni, hangsúlyozni szeretném a demográfiai adatok jelentőségét. Elsőként a történeti demográfia forrásaiban kellett nyomozni, amikor még nem álltak rendelkezésre a hivatalos statisztikai szolgálat által közzétett adatsorok, táblák. [1.] Az időrendbe sorolt források nem adnak mindig egzakt lélekszámot, ám nem mondhattunk le közléséről, mert jobb híján mégiscsak az adott időből az egyetlen dokumentum településünkről. Amikor pedig megindult a népszámlálási, majd népmozgalmi adatszolgáltatás, attól kezdve már a hiteles táblákat, adatsorokat közlöm, s ahol szükséges, magyarázom.

1.1 Dunakeszi település nevének kialakulása, földrajzi fekvése, régmúltja a XVI. sz. végéig

Az összetett név megkülönböztetésül és földrajzi fekvése jelzésül kapta a Duna- előnevet. A Keszi név a magyar Keszi, Kesző, Keszey törzsnévből keletkezett. [2.] A hetedik törzse volt a honfoglalóknak. A név török eredetű: kesük = darab, rész. Törzstörödékeket jelenthetett. Duna előtag utal arra, hogy a település legnagyobb folyónk jobb partján terül el Vác és Budapest között, egy a Duna árteréből kiemelkedő teraszon. [3.] A múlt század végi ásátásokkor őskori temetőt tártak fel a régészek a Duna parti egykori kis szigeten. A Nemzeti Múzeumhoz kerültek ezek a leletek: díszesatok, urnák, fegyverek. [4.] A település római kori nyomokat is őriz. A Dunasoron egy „verőcei típusú hídfőállás” toronymaradványát lelték meg. [5.]

Elmondható tehát, hogy igen régóta lakott hely volt Dunakeszi. A település nevét először írásban az 1255. évi oklevélben olvashatjuk. IV. Béla királyunk ugyanis ekkor adományozta: „... a Pest megyében fekvő Kezev földünket...Seywredo Fejér megyei ispánnak ... örököül adjuk és adományozzuk birtoklásra” — szól az eredeti latin oklevél lényeges szavainak fordítása [6.] Az 1300-as évek elején Róbert Károly Kesző néven adja tovább a nemesi birtokot. Corvin János pedig a kezére jutott Káposztáskeszőt 1491-ben Ráskay Balázsnak adta el. 1496-ban Káposztáskeszzi néven szerzi meg magának II. Ulászló. [7.] A török hódoltság elején lakatlanná vált településünk. A budai szandzsák 1546–1590. évi összeírásaiban, Káldy-Nagy professzor demográfiai és gazdasági történeti forrásközlő munkájában 1546-ból ez áll: „Káposztáskesző pusztja, ráják nélkül”—, vagyis nincsenek még alattvalók sem. A török a lakatlan pusztát egy

másik töröknek bérbe adta, s adót szedett utána. 1590-ben Káposztáskeszőt már Körtvélyesnek, törökül, Armudluk-nak hívják. (8.)

1.2 Alag neve, elhelyezkedése, régmúltja a XVI. sz. végéig

Alag település neve az etimológusok szerint az al, alsórész, -g képzős formája. A szó képzésmódja hasonlít a bal, -balog szavakhoz. [9.] Alag Dunakeszitől délkeletre terül el. Kr.e. 300 évvel már a szarmaták lakhatták ezt a vidéket, mert ilyen korú edénytöredékeket találtak az alagi majorban. IV. sz.-i többvonalas sáncrendszer maradványait is megtalálták a Csörsz árki út alatt. Az alagi major területén keletelt, középkori templom romjait tárták fel. A templomtól déli irányban helyezkedett el az Árpád-kori falu. Az első írásos emlék 1328-ból való, amikor az Alag-i Bacsó (Bochó de Olagh) Pest megye egyik előljárója volt. A középkorban a település az Alag-i családé volt. Az összeférhetetlen családtagok peres iratai máig őrzik Alag nevét. 1496. évi oklevélből értesülhet az érdeklődő arról, hogy a plébániatemplom során levő 8 jobbágytelekből csak 2 volt lakott, és plébániatemplomának Szűz Mária volt a patrónusa. Ekkor pedig már malom is működött a faluban. [10.]

A török időkből ismert, hogy 1546-ban 14 férfit írtak össze Alagon, akik közül 4 családfő fizetett adót. Név szerint megemlíti a török jegyző Bagi Gáspár majorságát, amely Ibrahim budai csaus (törvénytisztogató) birtokában van. [11.] A Bagi vezetéknév azonban téves beírás, ahogyan azt Pest megye régészeti topográfiája közli. He-lyesen Alagi Gáspárról van szó. [12.] 1559-től Alagot pusztaként tartják számon, mert a török alatt a lakosság elmenekült.

1.3 Településeink, a XVII–XVIII. században

Kesző 1638-ban Buday Bornemissza Pál birtoka, ám 1663-tól Wattay Pál intézi a felsége és sógornője birtokát, Kesző ügyeit. Ez idő tájt Alaggal áll határperben Kesző. Az 1640-es feljegyzés szerint ismét lakatlan pusztá, de a váciak használják Keszőt. 1643-ban Kesző lakói Vácról rajzottak vissza. Az újjátelepült falu 1652-re úgy megerősödött, hogy önálló református lelkésze lett. 1661-ben, 1668-ban és 1683-ban egyaránt egy portára vetettek ki adót. Az 1678-as perben „Duna vel Körtvélyes Kesző” (Duna vagy Körtvélyes Kesző) megnevezéssel illetik. 1680-ban Vattay Pálnak 10 körtvélyeskeszői jobbágya és 14 zsellére van. Az 1675. évi püspöki Informatio szerint katolikus falu volt Dunakeszi, ahol egy licenciátus működött, akit a püspök: Pongrácz György a paphiány miatt — törökdúlás van —, mint civil férfit megbízott a prédikálásra, esketésre, keresztelésre és temetésre. A püspöki jelentéshez mellékelte térkép Körtvélyeskeszi néven említi településünket. [13.]

1686-ban szabadul fel Keszi a török alól, de a harcok miatt a falut lakó 7 család elmenekül Tófalura. [14.] Településünket 1696-ban 6 család lakja. 1699-re pedig, életkedvét megmutatva, újjáépül a falu, mely most már a Dunakeszi nevet használja, és 21 család él ott. A XVIII. sz.-i Dunakeszi krónikája az 1701. év kimutatásával kezdődik, amikor 21 jobbágys és 10 zsellércsalád a lakója. Erről az időszakról jelent meg a „Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában 1720–21.” c. statisztikai munka, amely megyékre bontva, községsorosan közli a népességet háztartások szerint. Vizsgálja a nemzetiségi megoszlást, a gazdasági állapotot, valamint a jövedelem forrásait. Pest-Pilis- Solt vármegye 1715-ös állapota szerint Dunakeszire 18 jobbágháztartást regisztrál a felmérés. Mind a 18 háztartást magyar nemzetiségűek lakják. [15.]

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

1728-tól új földesura van Dunakeszinek báró Orczy István személyében. Bél Mátyás, a XVIII. sz.-i magyar polihisztor, 5 kötetes munkát jelentett meg 1735–1742 között Bécsben. „Notitia Hungariae novae historico geographica divisa” címmel. Itt a következők állnak: „*Dunakeszi, Pest fölött 2 mérfölddel a folyónak ugyanazon partján, Ros szigetével átellenben. Kicsi magyar település, sík szántóföldekkel. Vattayak joghatósága alá tartozik, de már br.Orczy István-nak... a birtokában van.*” Az 1728-as összeírás eredményeit így jegyzi: „*Van 24 jobbágya..., 11 házasszellére..., 3 alzsellére. Az összeírt 38 családfő közül 34 magyar, 4 szlováknevű.*” [16.]

1741-ben már 43 család lakja Dunakeszit. 1747-ben a Grassalkovich család vásárolja meg Dunakeszit Alagpusztával együtt.

1760-ból egy Pest megyei térképre rajzolt félköríves grafikonokból átszámítható a települések népességszáma. „A mai Pest megye Duna-Tisza közí részén fekvő községek népessége 1760-ban, 1857-ben és 1949-ben” c. térképet Kovacsics József professzor „A történeti statisztika forrásai” c. munkájában közli 1957-ben. [17.] E térképről leolvasható, hogy 1760-ban Dunakeszin mintegy 500–600 ember élhetett. 1770-ben látott napvilágot Dunakeszi első urbáriuma, amely a földesúr és a jobbágyok közti viszonyt szabályozta. 1771-től iskola kezd működni a faluban. Az 1785-ös első magyarországi népszámlálást II. József rendelte el. Óriási érdeme a kalapos királynak, hogy létrejött ez a számbavétel, hiszen korábban Magyarország nem számoltatott össze ilyen egységesen és alaposan. Gyengéje azonban a munkának, hogy pusztán a férfiak adatait részletezte, a nők, csak egyetlen „összesen” rovatban szerepelnek, s a nemesség sem biztos, hogy igazat vallott a számlálókknak, mert jogaik csorbítását vélte felfedezni megszámlálásukban. Mindamellet mégiscsak ez képezi a további népszámlálások alapját, s az én táblázataim bázisszámát is. A XVIII. sz. végi népszámlálás szerint tehát Duna Keszi-nek (így

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

írták!) 119 házában, 163 család élt. A jogi népesség száma pedig 740 volt. Ebből a férfiak száma 373, a nőké pedig 367 volt. A férfiak közül pedig 161 házas mellett 212 nőtlen élt. A férfiak közül 1 pap, 7 nemes, 1 polgár, 95 paraszt, 70 polgár és paraszt örököse, 60 zsellér, 19 egyéb személy, valamint 95: 1–12 éves, illetőleg 25: 13–17 éves sarjadék (gyerek) élt Dunakeszin. [18.] A községsoros bontásban Alag ugyan nem szerepel a II. József féle népszámlálásban, ám az 1773-1808 közötti időre vonatkozó helységnévtár kötetben Alag pusztán 4 fő római katolikus ember jelenlétére utaló feljegyzést találunk. [19.]

2. A népszámlálások vizsgálata 1900-ig (I - III. és V/b. tábla)

Az 1785-ös II. József féle népszámlálás után jó 65 évig nem volt általános népszámlálás Magyarországon. Az egyházmegyei sematizmusok a XIX. sz. tízes éveitől felekezeti bontásban közölték a népesség számát. Így hasznos adatokat tartalmaztak a felekezeti tábla elkészítéséhez, amit Dunakeszire és Alagra külön is közlök. Az 1814-es Váci egyházmegyei sematizmus közli először Dunakeszi adatait: 803 római katolikus, 14 evangélikus teszi ki a 817 lakost. [20.]

1828-ban Ludovicus Nagy Notitiae-jában található a következő bejegyzés: „*Dunakesz, cum Postae Officio*. RC = *Dunakesz, postahivattalal. Római katolikus (a többség): 135 ház, 939 római kat., 2 görög kat., 21 evang.; összesen 962.*” [21.] Fényes Elek 1837-ben 980 katolikust és 7 evangélikust tud Dunakeszin. [22.] Meg kell említeni Fényes Elek Geographiai szótárát, melyet 1851-ben adtak ki. Ugyanazokat az adatokat tartalmazza, mint az 1837-ben közzétett munka. Alagpusztát a pótlékok füzetében említi, ám lakosságát nem közöl róla. [23.] Bár Fényes Elek köteteit széles körben használták egészen 1869-ig, sőt később is, s igen sokat tett a népességstatisztikáért, azért meg kell említeni, hogy adatai nem mindig pontosak: a plébániák adatsorait többször átvette, amelyek nem mindig egyeznek meg egy-egy város valós népességszámával. Kovacsics József professzor Debrecen és Miskolc lakossági számának téves közlésére mutat rá, amikor Fényes Elek munkásságáról szól. [24.]

Az 1850 és 57. évi népszámlálást az osztrák hatóságok rendezték. A leverett szabadságharcunk miatt a magyarság attól tartott, hogy

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

katonai célból írják össze a lakosságot, s ezért bizalmatlan volt a népszámlálással szemben. Ezek a népszámlálások azonban mégis a kor tudományos színvonalának felső rétegébe helyezhetők el. 1850-re Dunakeszire 958 lelket, Alagra pedig 30 személyt sorol. 1857-re már 1063 Dunakeszi lakosainak a száma. 1870-ben pedig 1229 személyt számlálnak községünkben. [25.] Az 1880-as népszámlálás Dunakeszi jelenlévő népességét 1423 főre számolta, ami csaknem duplája az 5 év híján 100 éve számolt II. József-féle népszámlálás 740-es értékének. Elmondhatjuk tehát, hogy a XVIII. és XIX. sz. vége közti 100 esztendő meghozta Dunakeszi lakossága népességmegduplázódását. Alag lakossága pedig ezalatt a 100 év alatt megharminckilencszereződött: 4 főről 156 főre növekedett. Ez az 1880-as népszámlálás rendszeresítette a lakosság nyelvi bontását is. Az 1423 össznépességből 1250 volt a magyar, 41 a szlovák, 33 a német és 99 az egyéb anyanyelvű. A 10 évente egymást követő népszámlálások ettől kezdve nemcsak az anyanyelvi, hanem a felekezeti megoszlás adatait is tartalmazzák. [26.]

A múlt század utolsó népszámlálásán, 1890-ben Dunakeszin 2,11-szeresére emelkedett a bázis népességszám, és a magyarság anyanyelvi reprezentációja pedig igen megnőtt a más anyanyelvekhez képest, hiszen ekkor csak 8 szlovákot és 9 németet számoltak össze. Alagon 235-re emelkedett a lakosságszám, de még messze tart az 1000-es számtól. A felekezeti tábla egyöntetű katolikus emelkedést mutat (150 fő többlet, a 10 évvel azelőtti értékekhez képest), reformátusoknál is enyhén emelkedik. Az evangélikusoknál hullámzik: 8, 33, 8 - három összeírási évtizedet számítva. Az izraelita emberek száma 11-ről 18-ra emelkedett. A századfordulón megrendezett népszámláláson Dunakeszi népessége csaknem megnégyszereződött: 2897 fővel. A magyar anyanyelvű lakosok száma 20 év alatt duplázódott meg (1250-ről 2617-re növekedett). Igen megnőtt

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

az „egyéb” anyanyelvűek száma: 137. A szlovákság és a németiség létszáma hullámzott. Három népszámlálást figyelembe véve az előbbi 41–8–45, az utóbbi pedig: 33–9–93 fő között mozgott.

Most kissé félretesszük népszámlálási tábláinkat és az 1901-től kezdődő népmozgalmi kutatás kéziratos táblái felé fordulunk.
[27–28.]

3. Népmozgalmi adatsorok a XX. sz. első 50 évéről (1 - 6. tábla)

3.1 Dunakeszi 1901–1930 között

3.11 1901–1910 között

a.) A házasságkötések száma évente 17 és 42 között mozgott. 1903-ban volt a legkevesebb, 1906-ban pedig a legtöbb. 10 év alatt 292 házasságot kötöttek a községben, ami éves átlagban 29 esküvőt jelentett.

b.) Az élveszületések száma 161 és 120 között ingadozott. 1908-ban 161 élő gyermek született, míg 1905-ben 120. Dunakeszin a század első 10 évében 1392 élő gyerek látta meg a napvilágot, 139 éves átlagban.

c.) A halálozások számát évi 48 és 114 között regisztrálták. 1903-ban nemcsak a házasságkötések, de a halálozások száma is a legkevesebb volt. A leggyászosabb esztendő pedig 1907 volt, amikor 10 év legtöbb halottját temették el. Erre a dekádra összesen 703 haláleset jutott, ami évi 70-nek felel meg.

d.) Mindezek alapján a szaporodás száma minden évben pozitív volt. Legmagasabb szaporulattal az 1908-as esztendő zárt, mintegy 105 lélekkel. Az előző év hozta a legkevesebb szaporulatot 22 fővel. 10 év alatt tehát a születések és a halálozások különbözeteként a szaporodás 689 főt jelentett, ami 69 éves átlagra vetíthető.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

A XX. sz. első 10 éve pozitív népességfejlődést alapozott meg, még akkor is, ha a halálozások száma nem mondható kicsinynek. A halálloki táblázatot itt most első ízben közölhetem a nyilvánossággal, mert a KSH Levéltárától kapott kéziratos feljegyzést engedélyezték itt közölni.

A 36 halálok közül a gyakoriság alapján az első helyre került a gümőkór, vagyis a TBC. Sajnos a „morbis hungaricus” Dunakeszin is a legfőbb halálok volt a XX. sz. első 10 esztendejében, 95 halál-esettel. Legtöbbször, 17-en 1909-ben hunytak el e betegség következtében. Kevéssel marad el a tüdő- és mellhártyagyulladás a halálokok között. 92 emberéletet oltott ki ez a betegség penicillin híján. Csak az 1907-es esztendőben 23 ember halt meg emiatt Dunakeszin.

A halálesetek harmadik nagy csoportját a veseszületett gyengeség okozta a maga 87 esetével, ami a csecsemőhalandóság magas számát is eredményezte. A század első 30 évében Dunakeszin ebben az időszakban halt meg öngyilkosság következtében a legtöbb ember. 13-an vetettek véget így életüknek. Az egyéb okok magas számát a még nem eléggé finomított halálloki tábla hibájául róhatjuk föl.

3.12 1911–1920 között

Alag 1910-től önálló község, így Dunakeszi statisztikai adataiba sem számolják be a század elején 1950-ig. Népmozgalmi táblánk is tükrözi az I. világháború okozta pusztulást.

a.) A házasságkötések száma 1914 és 1917 között igen lecsökkent. 18 és 14 házasságkötés volt akkor évente a faluban, ami nem is csodálható, ha a fiatalemberek zöme a fronton volt. 1918-ban mindössze 10 pár esküdött örök hűséget egymásnak.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

b.) Természetesen a házasságkötések elmaradása a születések későbbre tolódását vagy elmaradását is okozhatja. Így az élveszületések száma az 1914-es 123-ról 1915-re 83 főre és 1916-ban pedig a mélypontra: 47-re süllyedt. Jelentősebben 1919-re nőtt meg a szülési kedv, amikor is 109 élve született gyermek jött a világra. Erre az évtizedre számított nyers élveszületési arányszám 2,63.

c.) Az I. világháború pusztításaira gondolva jelentős halálozási növekedést várnánk, ám népmozgalmi táblánk erről nem árulkodik. Természetesen magas az 1918-es év 90 főnyi vesztesége, de ebből 61 ember volt a 7 éven felüli és 29 a gyermek. Így talán arra kell következtetnünk, hogy a háborús sebesülések miatt később haltak meg embertársaink. Ha azonban Alag, önálló község adataival összesítjük a háborús idők számait, sajnos már igen negatív a kép. Így 1918-ban az együttes veszteség már 123 lélek, ami viszont 1940-ig a legmagasabb adat, a legfájóbb pusztulás. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye általános ismertetője és címtára az 1931-32. évre c. munka így számol be a pusztulásról: „*A világháborúba bevonult katonák száma: 549, a hősi halottaké: 116, hadiövegyeké: 67, hadiárváké: 98.*” [29.) Halálozási rovatunk még 1913-ban is negatív csúcsot jelez a 91 fős veszteséggel. Haláloki kimutatásunk szerint ebben az évben a gümőkór és a vörheny (skarlát) szedte főként áldozatait.

d.) A szaporodás vizsgálatakor rögtön szembetűnik 3 esztendő, amikor is negatív számot kapunk. A három súlyosabb háborús évben: 1916–1918 között a fogyás 8, 8 ill. 36 fő volt, amit az igen alacsony születési számok és a magasabb halálozási számok negatív különbség adta. 1919-ben azonban már az élni akarás Dunakeszin is győzött, amit 39 egészséges újszülött testesített meg. Mindenesetre a három háborús esztendő népesség fogyása miatt a szaporodás tíz év

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

alatt 251 volt, ami évi 25 főt tesz ki. A népesség fogyás csaknem 20 év múlva, 1938-ban tapasztalható ismét Dunakeszin.

Halálloki táblázatunkban az 1910-es években is a gümőkór vezet (120 esettel) a szomorú statisztikát. Ezzel a halállal 21 beteg múlt ki 1916-ban. Csaknem azonos számot mutatnak az aggkori kimerülés (66 eset) és a tüdő- és mellhártyagyulladás okozta veszteségek. Az 1918-ban pusztító „spanyol betegség” (spanyol nátha) Dunakeszin 2, míg Alagon 1 személyt vitt el. Ebben az évtizedben a gyermek és felnőtt halandóság közel azonos mértéket mutat, előbbi 347, utóbbi 384 bejegyzéssel.

3.13 1921–1930 között

A népesedési helyzet normalizálódását jelzi Dunakeszin ez a tíz év.

a.) A házasságkötések évi 45-ös átlaggal igyekeznek pótolni az előző 2 évtized 29–28 kötési átlagszámát. A 452 esküvő 34 és 58 közti éves szórást mutat.

b.) Legnagyobb mértékben az élveszületések száma nőtt meg örvendatosan. Az 1928-as esküvői csúcsot követően 1929-ben születési maximum következett be, 138 élveszületett picinnyel. Ez a szám ugyan nem éri el az 1908-as év szép adatát, a 161-et, de nagyban hozzájárul az időszak 1066-os élveszületési együttes adatához, illetőleg a 107 évenkénti születési átlaghoz.

c.) A halálozási adatok pedig átlagban szépen csökkentek. A dekád 645-ös száma a legkevesebb az eddig tárgyalt 3 évtized összeállításában. 1921-ben hunyt el időszakunkban a legtöbb lakos, mégpedig 74 ember. Kedvező adat a gyermekhalandóság javulása ami a 3. évtizedben már csak 236 gyermeket rabolt el szüleitől, szemben a század első évtizedének 405-ös adatával.

d.) A szaporodás adatsora is biztatóan alakult. Az évtized végére 421 fővel gyarapodott Dunakeszi fiatalsága. Érdekes esztendő volt 1929. Ekkor volt ugyanis a legmagasabb a népszaporodás (65 fő), a legtöbb az élveszületések száma (138 gyermek), és csaknem a legmagasabb a halálozási adat (73 lélek). A nagy gazdasági világválság még nem érzetette hatását a népesedés tekintetében.

3.2 Az önálló Alag község 1910–1930 között

Az 1910. évi népszámlálás Alagon 1624 embert regisztrált. Az ebben az évben önállóságot nyert község népmozgalmi adatai a következők: 4 házasságkötés mellett, a 18 élveszületés és a 2 halálozás különbsége teszi ki a 16 fő szaporodását. A 2 csecsemőhalált veleszületett gyengeség okozta.

3.2.1 1911–1920 között

a.) Alag első önálló évtizedében 134 házasságkötés történt. A háborús években igen visszaesett a házasulási kedv, ami a frontszolgálat miatt érthető is. 1917-ben csak 5 fiatal ígért örök hűséget, ám 1919-ben, mintegy pótlandó az elmaradást, már 30 esküvőről értesülünk. Ez is marad a csúcsszám 1930-ig.

b.) Az élveszületések 426 fős értéket mutatnak a 10 esztendeje önálló községnek. Ez a háborús évek ellenére sem rossz adat. Itt is, hasonlóan Dunakeszihez, az élveszületések legfőbb ideje az 1919. évre esett, amikor is 60 gyermek látott napvilágot. 1918-ban viszont 20 gyermekkel volt a legkevesebb élveszületési adat. Az 1910-es évekre számított nyers élveszületési arányszám Alag tekintetében 2,19 volt.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

c.) A halálozások rovata 247 fő elhunytáról tudósított 10 éves összességében, amely 25 temetést jelentett évente a fiatal községnek. 1920-ban hunyt el a legtöbb alagi lakos, szám szerint 39 személy. A háború utolsó, évében, 1918-ban halt meg a legtöbb ember ugyanabban a betegségben: 10 fő, tüdő- és mellhártya gyulladásban. Sajnos a 10 esztendő uraló betegség Alagon is a gümőkór volt, 45 esettel. 30 ember tüdőgyulladás áldozata lett. A spanyolnátha községünkben csak 1 áldozatot szedett 1918-ban. A „ronesoló toroklob”, azaz a diftéria Alagon 3 áldozatot követelt, míg Dunakeszin 14-et. Az 1910-es években Alagon 5 ember vetett önkézzel véget életének, ami igen magas szám, főként az ez idő táji Dunakeszi 7 esetével összevetve. A gyermekhalandóság csak fele a felnőtt halálozásoknak, ami jobb arány a Keszin hasonló idejű halandósági képnél, mert ott csaknem egyenlő arány volt akkor. A halálteki tábla gyengéje, hogy a háborús sérülések okozta halált külön rovatban nem tüntették fel.

d.) Szaporodási rovatunk az 1920-as évvel 179 főt mutat, ami 18 fő évi átlagot jelent. Évenkénti bontásban igen differenciált a kép, mert a legtöbb szaporodás 1912-re esik, 38 fővel, míg a negatív csúcs: -13 személlyel 1918-ban jelentkezett, az utolsó háborús év népességfogyásaként. Erre az évre ugyanis 20 élveszületésre 33 halál jutott. Ez a kóros folyamat azonban csak 1 évig tartott, míg Dunakeszin sajnos 3 esztendeig. Az 1919-es esztendő itt is újakezdést hozott, mert a 30 fős szaporodásával feledtetni tudta az előző év kiesését.

3.22 1921–1930 között

A rendelkezésre álló népmozgalmi községsoros statisztika Alagra vonatkozó utolsó kéziratosa lapja tartalmazza a fenti időszakot.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

a.) Az 1920-as években a házasságkötések száma pozitívabb volt, mint a háborús évtizedben. 186 alagi fiatal pár állhatott az oltár elé ebben 10 évben. 1929-ben tartották a legtöbb lakodalmat: 29 esetben. A legkevesebbet, 13 házasságkötést írtak be az anyakönyvbe az 1926. évben.

b.) Ez időszakban az élveszületések száma is emelkedett: 456 lett. Alag községben 1921-ben 56, míg 1929-ben 33 gyermek jött a világra. E két érték között mozogtak az élveszületés éves adatai.

c.) Ez évtized halálozási adatai Alagon kisebb mértékben csökkentek, mint ahogy az élveszületések száma növekedett. Az előző évtized halálozási végösszegétől csak kilenccel kisebb e korszak vesztességszáma. A 238 haláleset évi 24 temetésnek felel meg. 1922-ben volt a legtöbb haláleset, 41 lélek. Ebben az évben a skarlát (vörheny) szedte áldozatait, szám szerint 6 főt, bizonynyal a gyermekek közül. Sajnos a gyermekhalandóság sem csökkent az előző évtizedhez képest. Évtizedünk halálteki összesítését már nem a TBC, hanem az aggkori kimerülés vezette 30 esettel. Alagon új betegségként jelenik meg az 1921–22. évben a gyermekbénulás („gyermekaszály”) 4 halálesetet okozva. Ez a súlyos járvány tehát itt nem tett oly nagy kárt, mint éppen Dunakeszin, ahol ez időben 18 gyermeket vesztettek el a szülők.

d.) A szaporodási oszlop pozitívabb képet mutat, mint az 1910-es években. 1930-ra 218 az időszak szaporodási nyeresége. 1922-ben csak 2 emberrel gyarapodott a község, 1925-ben pedig 32 csecsemő született Alagon. Alag község Dunakeszi mellett az I. világháborús évek ellenére is megalapozta jövőjét 1930-ra a népességfejlődés terén. A következő évekről azonban nem áll rendelkezésünkre részletes kéziratos statisztika, hanem pusztán az élveszületési és halálozási rovatok jelentek meg nyomtatásban. Így hát szegényebb lett népmozgalmi statisztikánk.

3.3 Dunakeszi és Alag népmozgalmi adatai 1931–1940 között (IV. tábla)

a.) Az élveszületések száma Dunakeszin 907 volt, szemben a 758 halálozási adattal. A természetes szaporodás tehát 149 lett. Két esztendő azonban népességfogyást mutat: 1934-ben 3-mal, 1938-ban pedig 5-tel kevesebb csecsemő született, mint ahány ember halt meg. 1934-ben a halálozások magas száma, 1938-ban viszont az igen kevés születés indokolja a népességfogyást.

b.) Az alagi élveszületési szám a 1930-as években 362 volt, amire 250 haláleset jutott. Így a szaporodás 112 főt tett ki. Az évi átlagos élveszületések száma ugyan nem mondható magasnak Alagon (11 gyermek), ám egyetlen évben sem következett be ekkor népességfogyás.

3.4 Dunakeszi és Alag népmozgalmi adatai 1941–1949 között (IV. tábla)

a.) Dunakeszi élveszületések 1326 főt mutatott, míg a halálozás 953 veszteséget okozott. A kettő különbsége pedig 373 fő természetes szaporodása. Az 1944-es esztendőben népességfogyást mértek, mert bár az élveszületések száma nem volt kevés (144 gyermek), de a halálozások száma azt is meghaladta (149 ember), talán éppen a II. világháborús idők miatt.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

b.) Alagon az élveszületések száma ebben a 9 évben volt a legtöbb, a többi 3,1 évtized adatsorához képest. Az 532 alagi újszülöttre 433 haláleset jutott, ami ezután csak 99 lélek szaporodását eredményezte. Ez azonban a legkisebb szám az elmúlt évtizedekhez képest.

Az 1910 és 1949 között önálló nagyközségként működött Alag és az 1901 és 1949 közötti időszakra eső Dunakeszi populációjának népmozgalmi fejlődését összefoglalóan áttekintve a következőket állapíthatjuk meg:

A statisztikai számokkal mérhető életesemények közül századunk első 50 esztendejében Dunakeszi nagyközség népe 5673 élveszületést vállalt. Ezzel szemben 3790 temetés volt a faluban, így a népesség szaporodása 1883 többletet mutat. Az önálló Alag község 1910-től 1949 végéig 1794 élveszülött gyermeket mutatott fel, amire azonban 1170 haláleset jutott. Így a nép természetes szaporodása 624 főt jelentett. [30.]

4. Az 1910–1990. évek közti népszámlálások elemzése (I–III.; V/a–b és VI. tábla)

4.1 Dunakeszi 1910–1949 között

Az önálló Alag nélkül is haladt tovább nagyközségünk a népességfejlődés útján. [31–36.] Ebben a 40 évben 3356 lakosságszámról 8557 főre növekedett a népesség, ami az 1785. évi bázis megnégyszereződéséből a 11,5 szerezésre való növekedést jelentett. Akkor igazán szép ez a népességyarapodás, ha számításba vesszük a két világháború pusztításait is. E 40 év népességfejlődésének megalapozója minden bizonnyal Dunakeszi és Alag javuló munkakínálata. Az 1910-es években nagy lendületet vesznek az ipari építkezések. A MÁV Főműhely és az Óceán Konzervgyár sok száz embernek ad munkát. Tudunk róla, hogy még vidékről, sőt Budapestről is tömegével jönnek ide az emberek dolgozni. Már ekkor kialakul Dunakeszinek az a sajátossága, hogy nem pusztán a főváros közelsége csalta ide a letelepülni vágyókat, hanem magában a nagyközségben kínálkozó számtalan munkaalkalom is.

A magyar anyanyelvű lakosság száma is rohamosan megnőtt, 1949-re 8547 fő, ami az összlakosságból csak 10 főt hagy a nemzetiségeknek. Ekkorra a német nemzetiség csökkenése drasztikus: 1 főre esik. A szlovák lakosság is csak 4 nemzetiségit vall be. Talán a II. világháború tapasztalatai nem engedik a nemzetiségek valós megvallását. 1941-től változik egyébként a nemzetiségi statisztika módszere. Előtte az anyanyelv szerint adták meg az adatokat, utána

pedig nemzetiségi bontásban. Bár az 1993-ban megjelent „Anyanyelv, nemzetiség településenként 1980, 1990.” c. munkában mindkét bontás szerepel, az egységes elv érdekében maradt táblázatunkban a nemzetiség rovat alapnak. [42.] Korszakunk zavartalan nemzetiségi statisztikája 1941-ig volt gazdag. 1946-ban a szlovákiai magyarok kitoloncolása nyilván a magyarországi szlovákságot is elbizonytalanította, és egy asszimilációt indukált. Sajnos a magyarországi németiségnek sem volt oka bevallania valós nemzetiségét ekkor.

A felekezeti mutatók viszont szépen színesednek. Dunakeszi katolikus népességének 1949-ig, az utolsó felekezeti kimutatásokig, töretlen a fejlődése. A 740-es évszázad végi népességi bázisszám 7190-re emelkedik, ami csaknem megtízszereződést jelent. Az 1949-es össznépességnek a római katolikusok Dunakeszin a 84 %-át tették ki, ami a felekezet igen nagy vitalitását mutatta. Ez az arány nagyobb, mint az országos átlag. A református hívek 947-es lélekszáma a lakosságnak 11 %-át fedi le. A harmadik legnagyobb felekezet az evangélikusoké 290 főnyi képviselőjükkel. Sajnos az 1941-es 147 főről 1949-re az izraelita népesség száma drasztikusan csökkent 31 hívőre, ami az ismert tragikus elhurcolásokkal magyarázható.

A nemek és családi állapot szerinti kimutatása népességünknek ebben az időszakunkban még nem eléggé differenciált. A családi állapot szerinti bontást a nők és férfiak együttes populációjára vetítették. Bár általános megállapítása a népszámlálási statisztikáknak, hogy a népesség nemi aránya a nők felé billen, ám Dunakeszin 1785-ben és 1900-ban is férfi többlet mutatkozott. 1910-ben azután helyreállt a női többlet aránya. Az 1000 férfira jutó nők száma az 1900. évi 916-os mélyponthoz képest 1941-re 1091-re növekedett.

Itt természetesen háborús katonaveszteségek is jelenthettek női növekedést, de nem lényeges mértékben.

A családi állapot szerinti megoszlást vizsgálva rögtön szembetűnik, hogy századunk első 30 évében Dunakeszin a nőtlenek és hajadonok voltak többen a házasokkal szemben. 1930-1945 között azonban megfordult ez az arány. A házasságban élők közt a növekmény 1920 és 1930 között 1210 volt, de 1941-re már 1488 házasultat regisztrálnak. Az özvegyek száma folyamatos emelkedést mutat: 120-ról 558-ra. Ugyancsak emelkedik az 1900. évben jelzett 0-ról az 1941-es 64 főre a válások száma is.

4.2 Alag, önálló község 1910–1949 között

A népességfejlődés jelentősen meggyorsult korszakunkban. Az első önálló községi népszámlálásán Alag népességszáma az 1900. évi 491-hez képest több, mint 3,3-szeresére nőtt. Így elérte az 1624 főt. A népességnövekedés 1941-ig töretlen volt. Ekkor 3801 embert számláltak a nagyközségben. Az anyanyelvi megoszlást tekintve a magyarság erős dominanciája mellett szép számú német lakosság él, legalább is 1920-ig. (132, illetőleg 120 fő) Utána viszont csökkenés következett be a 1930-as és 1940-es években. A felekezetek szám-bavétele érdekes következtetésekre juttatja a kutatót. Dunakeszi arányaival szemben kisebb a katolikusok száma, jóllehet itt is ők vannak a legtöbben. Az 1949. évben már 2780 római katolikus él Alagon, az akkori lakosság 79 %-a ként. Míg a reformátusok száma 525 főt véve 15 %-ot ad, addig az evangélikus hívek 154-en vannak, ami 4,4 %-ot tesz ki. Így elmondható, hogy az egységesebb felekezeti képet mutató Dunakeszivel szemben a gazdagabb vallási megoszlást Alag felekezeti képe tükrözi.

A nemek és családi állapot szerinti mutatósort csak 1941-ig lehetett elkészíteni, mert a családi állapotot nem részletezték 1949-re, illetőleg Alagot már külön nem mutatták ki az 1950-ben készült népszámlálási kötetben. [37.] Alagon 1910, 1920 és 1930 között is a nemek aránya a férfiak javára dőlt el. Vagyis e 3 évtizedben Alagon 1000 férfi csak 800, 929 illetve 944 nő közül választhatott. Csak 1941-ben állt helyre a női többlet. A férfi többlet okai lehetnek: az ipari munka szélesebb választéka, a viszonylag olcsó lakóterület és a főváros közelsége.

Az önálló Alag népességfejlődése az 1941. év után lelassult, sőt a fogyás volt tapasztalható, hiszen 3801 lélekből 1949-re már csak 3521 főt regisztrált a népszámlálás. Ekkor fogyott a magyarság száma is, de még inkább a nemzetiségeké. Az addig számosabb népcsoportot jelentéktelen adattal regisztrálták. 1941-hez képest 1949-re a felekezetekben élő száma is csökkent. A legnagyobb csökkenés a görögkeleti hívők számát érintette (68-ról 7-re), de az izraeliták 37 hívőről 7 lélekre való zsugorodása is jelentős. Így a népesség megtorpanását átélő Alag 1950-től ismét Dunakeszi részévé vált a statisztikákban is.

4.3 A közigazgatásilag egységes Dunakeszi 1960–1990 között

Bár 1960-tól a népszámlálási kötetek megyénként igen vaskosak lettek, sajnos nem minden korábban tudakolt adatsort kérdeztek, és dolgoztak fel ezután. Vallásra, felekezetre nem tettek fel kérdéseket 1949 után, de nem vizsgálták 1970-ben az anyanyelvi, nemzetiségi hovatartozást sem. Éppen ezért a legújabb időkből való táblázataink

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

hiányosak, ám a népesség alakulásáról így is részletes képet adnak. [38–42.]

A legutóbbi 4 népszámlálás 40 esztendeje Dunakeszi populációjának fejlődését hűen tükrözi. 1949 és 1960 között 7,67 volt az ez időre eső népességnövekmény aránya (ezer főre), ami 5671 fős nyereséget jelent. 1960 és 1970 között 6,82 növekedési arány mellett 5052 személlyel gyarapodott a nagyközség. 1970 és 1980 között soha nem látott mértékben 7,92 növekedési arányt mutatva, 5857 lakossal növekedett az időközben városi rangra emelkedett településünk. Így minden bizonnyal nem volt véletlen az 1977. évi várossá nyilvánítás, hiszen akkorra tömegű népesség kultúráltan, civilizáltan, csak városi környezetben élhet. Az immár 20 esztendő város azonban 1980 és 1990 közt csak 1,32 növekedési arányt tudott felmutatni népességét tekintve, ami nem éri el az 1000 főt, csak a 974 lélekszámot. Ha azonban hazánk demográfiai helyzetét nézzük, a 80-as évek végét, 90-es évek elejét véve alapul, akkor nagy keseregésre nincs okunk, hiszen gyarapodtunk, és nem fogytunk.

A rendelkezésre álló nemzetiségi statisztikánk szerint 8547-ről 25953-ra növekedett a magyarság száma, ami 17406 főt jelent. A nemzetiségek száma csak az utolsó 2 népszámláláskor emelkedett: 1980-ban 65-re, 1990-ben pedig már elérte a 158 főt. Leglátványosabb a cigány lakosság feltűnése 1990-ben 52 fővel, miközben 1941-től 1970-ig mindössze 5 embert mutattak ki a népszámlálások során cigánynak. Minden bizonnyal az előző évtizedekben népszámlálásainkban alulreprezentáltak voltak roma polgártársaink. Talán már az önszerveződésük, önkormányzati lehetőségeik is bízatták ezt a népcsoportot önazonosságuk vállalására.

1960-1990 közötti népszámlálásai kötetünk végre teljessé tették a nemekre bontott családi állapot statisztikai adatsorát. 1960-ban ismét férfitöbbséggel állunk szemben, így abban az évtizedben 976 nő

jutott 1000 férfira. A későbbiekre visszaállt a női többlet. A népességstatisztika általános érvényű megállapítása szerint az a populáció fejlődőképes, ahol széles a házassági állapotban élők rétege., hiszen a gyermekek természetes születési és nevelkedési helye a család. Nos idősorunkban 30 éven keresztül emelkedett mind a nők, mind a férfiak vonatkozásában a házassági állapotúak száma. 1990-re azonban megváltozott a helyzet: mindkét nembeli házasságok száma csökkent, az előző évtizedhez képest. Ez bizony intő jel kellene, hogy legyen, mert ezután már a demográfiai fogyás következhet be, hiszen az egyedülállók gyermekvállalása mindig kisebb, mint a családostoké. Amely országban bekövetkezett a népességfogyás, ott mindig megelőzte azt a házassági kedv hanyatlása, vagy éppen együtt járt vele. Ehhez a helyzethez társulni szokott az együtt élők számának megnövekedése, ám ők sem pótolhatják a család biztonságot adó légkörét a gyermek számára.

A női özvegyek számának erős megugrása jelzi Dunakeszi férfi lakosságának halandóságát, egyben pedig rossz egészségi állapotát. Az elváltak száma is igen megnövekedett, főként a nők körében, aki közül — úgy tűnik — egyre többen maradnak elváltan egy-egy sikertelen házasság után, többen, mint a férfiak.

4.4 Pest megyei kitekintés

Ha Dunakeszi népességfejlődését az 1870 és 1990 közti népszámlálások alapján vizsgáljuk, ahogyan azt Dávid Zoltán nyugalmazott levéltár-igazgató és demográfus tette a Magyar Szemle 1995. évi 2. számában megjelent tanulmányában, érdekes megállapításra juthatunk. [43.] Pest megye 11 jelentősebb települései közül a népesség növekedésének arányában Dunakeszi az ötödik helyen áll 120 év során elért 2169 %-nyi népességnövekményével, ahol az 1870-ben regisztrált 1204 lélek 1990-re 26.111-re emelkedett. Városunk növekedési arányát csak az a négy település tudta túlszárnyalni, ahol 1870-ben a lakosság száma még az ötszázat sem érte el (Szigethalom: 51, Százhalombatta: 99, Gyál: 307, Göd: 402). A 110 évvel korábbi Dunakeszinek már ekkor minimum 500 lakosa volt (v.ö. 17. sz. forrást!) Így a népesség növekedési arányát tekintve Dunakeszi mögé kerül a ma már népesebb Érd és Gödöllő, de a kisebb Kerepestarcsa, Dunaharaszti, Gyömrő valamint Vecsés is. (VII. tábla)

Ha csak az utolsó két népszámlálás közti időt tekintjük, akkor 1980 és 1990 között a természetes szaporodás fejlődése Pest megye településein is megszakadt (VIII. tábla és 44.). 14 Pest megyei városból hétnek a népességnövekedése pozitív volt, míg a másik hét városban a népesség a természetes szaporodást nézve is csökkent. Dunakeszi a természetes növekedés ágán volt található, ha ott csak az ötödik volt is a sorban a 330 fős nyereségével. Százhalombatta, Budaörs, Szigetszentmiklós és Érd előzte meg. Dunakeszi mögött szerepelt viszont Szentendre és Vác is kisebb szaporodásával.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

A fogyó ágon helyezkedett el a többi Pest megyei város Nagykátától (–22) Ceglédig (–807). Érdeemes megfigyelni a Pest megyei városok szívó hatását a vándorlások tekintetében. A vándorlási különbözet lakossággyarapító hatása 1980–1990 között a következő képet mutatja: A legtöbben Szentendrére költöztek (+2149), majd Budaörs következik (+2028), azután Érd, Szigetszentmiklós, Százhalombatta, Dabas a sorrend. Hetedik a beköltözők arányában városunk: Dunakeszi, amely így tíz év alatt 644 fő betelepülővel gyarapodott. Érdekes, hogy Gödöllőt ez idő alatt kevesebb, mint a fele: csak 300 ember választotta új lakóhelyéül. Vándorlási veszteség mutatható ki a többi Pest megyei városnál. Így Ceglédről 2670 ember távozott, majd azt követte Vác (–904), Nagykáta (–653), Nagykőrös (–218), Ráckeve (–145) és Monor (–72). Ezen adatokból kimutatható tehát, hogy közvetlenül a Budapest környéki városokat választják lakóhelyül az emberek, míg a fővárostól távolabb fekvő városokból inkább elköltöznek a lakosok.

A népességgyarapodás városok szerinti sorrendjét tekintve Dunakeszi a hatodik helyen áll Pest megyében, az 1990-es állapot szerint. Csak az az öt város előzi meg (Budaörs, Szentendre, Százhalombatta, Érd, Szigetszentmiklós), amelyek minimum másfélszer annyi beköltözőt fogadtak, mint városunk.

5. Az 1990–1995 közötti évek népmozgalmi adatai (IX. tábla)

A következőkben a legutolsó népszámlálás óta történt népességfejlődést ismertetem, mely az évente megjelentetett népmozgalmi adatokra támaszkodik. Pest megye statisztikai évkönyve hat kötete (1990–1995.) valamint a Területi statisztikai évkönyvek ugyanezen évekre vonatkozóan tárják elénk Dunakeszi statisztikai állapotát, benne népesedési helyzetét [45–56.] E legutóbbi, statisztikailag is dokumentált, hat esztendő népmozgalma igen elgondolkoztató tényeket tár elénk. Az élveszületések száma ez idő alatt 1805 fővel fiatalította Dunakeszi lakosságát. A halálozások száma azonban 1820-ra emelkedett, aminek következtében nemhogy természetes szaporodás, de fogyás következett be –15 lélekkel. Különösen az 1995. év írható be feketével Dunakeszi történetébe, amikor is 48 fővel fogyott a populáció. Csak az 1918-as háborús év okozott hasonló fogyást! Akkor Alagon 13, Dunakeszin pedig 36 lakossal fogyott a népesség. Az I. világháború legszörnyűbb esztendeje hozott tehát hasonló méretű népvesztést. 1995-ben azonban, háború nélkül „produkálta” ezt a negatív rekordot Dunakeszi. 1995-re ráadásul a negyedik év folyamatos népességfogyását kellett regisztrálni táblázatunkban, s így hat év átlaga is negatív lett. A kilencvenes évek közepére tehát városunk is beállt a Pest megyei, sőt a hazai többség által képviseltek sorába: a népességfogyásra szavazó települések közé.

Sajnálatos, ám valós kép ez! Az okokat komolyan kellene a népességgpolitikáért felelős vezetőknek tanulmányozniuk. A házasság-

kötések száma szinte folyamatosan csökkent. Így azután hat esztendőre csak 851 esküvő jutott. Természetesen csökkenő számú házasságból egyre kevesebb gyerek születik. A kettő egyenes arányban van. A válások száma azonban jelentősen emelkedett, főként az utolsó három év tendenciáját figyelve: 51-ről 101-re. 851 házasságkötés és 392 válás a jellemző adat. Így 100 házasságkötésre 46 válás jut.

Elgondolkodtató a vándorlási különbözet évenkénti alakulása is. 1990–1992-ig emelkedik ez a szám. 1992-ben települ be a legtöbb ember: ekkor 585 fővel növekszik Dunakeszi polgársága. Attól kezdve azonban, folyamatosan kevesebben választják otthonukul városunkat a friss betelepülők. Mégis a hat éves ciklus népességnövekedése a véglegesen bevándoroltak (+2462 fő) jelentős számával magyarázható. Dunakeszi népessége ez idő alatt, az éves népességmozgalmi adatok szerint, 2447 fővel gyarapodott, hiszen a 15 fős természetes fogyást le kellett vonnunk a vándorlási különbözetből. Ez a növekedés nem mondható kevésnek, főként az előző tíz év népességszámlálási eredményének tükrében. Így, ha az 1990. I. 1-i lakónépességi számot, a 26.111-et, továbbvezetem, akkor 1996. I. 1-re 28.558 főt kapok Dunakeszi lakónépességi számaként.

Itt is meg kell jegyeznem, hogy az 1994. évi Pest megyei évkönyv lakónépességi számként 27.561 főt állít, ami 204 lelkes veszteséget jelentene az előző évhez képest. 1994-ben azonban, nemhogy veszteség, de 471 fős népességnövekmény volt regisztrálható a vándorlási különbözet és a természetes fogyás összegeként. 1996. I.1-re megadott lakónépességi szám természetesen megint nem egyezik az évente számított népmozgalmi adatok végösszegével. A Pest megyei statisztikai évkönyv 1995 c. munka 226. oldalán 27.883 fő szerepel év végi lakónépességi számként, pedig az éves népességyarapodás akkor 322 volt.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

Így a valóságban 28.558 főnyi népesség lakott 1996 év elején városunkban. Ezért tehát csak számítási hibának tekinthetem, esetleg sajtóhibának az 1994. és 1995. évi statisztikai évkönyvben megjelent lakónépességi számot. Az ideiglenes lakóhelymegszűnések száma is okozhatta a differenciát.

6. Az utolsó 25 év lakásviszonyai Dunakeszin (X. tábla)

Az 1970–1995 közötti negyedszázad Dunakeszi népességének lakáskörülményeit jelentősen megváltoztatta [57–59.]. Mennyiségi-
leg és minőségileg is lényegesen javultak a lakhatási lehetőségek.
1970-ig 4457 lakás állt összesen a polgárok rendelkezésére, ám 25
év alatt a másfélszerese: 6032 lakás épült föl. 1970–1979 közötti
időszak az a dekád, amikor a legtöbb lakás épült (2547). Nem vé-
letlen, hogy 1977-ben emelik városi rangra Dunakeszit. Érdekes
módon, ezalatt a tíz év alatt épül föl a legutóbbi negyedszázad leg-
több négy- és ötszobás lakása. Ez idő alatt emelt és egyszersmind la-
kott lakások mintegy 17,3%-a (432 db) volt ilyen nagy méretű ott-
hon. Ekkoriban nem sok magyar város jeleskedhetett ilyen jellegű
lakásépítkezéssel.

Az 1980–1989 közti időegység alatt is megközelítően hasonló
számú hajlék létesült. Ekkorra azonban a két- és háromszobás laká-
sok száma a legtöbb (1997 db), az akkor épültek 82,2%-a.
1990–1995 között pedig a legkisebb és legnagyobb szobaszámú,
újonnan épült lakások aránya szinte megegyezik. Ekkor az egyszob-
ásoké 12,1%, a négy- és többszobásoké pedig 12,4% lett. 1970-ig
az egyszobás lakástípus 21,7%-os aránya igen jelentős, amely azu-
tán 1995-re már csak 5,5%-os állományra szűkült. A két- és három-
szobás lakások 70,5%-os dominanciája megerősödött 78,8%-ra, je-
lezve az emberibb léptékű lakások utáni igény jelentős megnöveke-
dését. A 25 évvel korábbi négy- és többszobás lakások aránya 7,8%-

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

ról csaknem a duplájára: 15,7%-ra növekedett. Amennyiben pedig a folyamatosan regisztrált lakásállományt az 1970-es bázishoz (100%) viszonyítjuk, úgy a lakásállomány aránya 1995-re 235%-ra növekedett városunkban (XI. tábla).

A 100 lakásra jutó népesség száma pedig az 1970-es 446-ról, 1995-re, folyamatosan csökkenve, a 266 fő számra érkezett. Ez igen jó arálynak tűnik, hiszen így egy lakásban csak 3 embernek kell laknia. A lakott lakások tulajdonjellege szerinti vizsgálódások során kitűnik, hogy a természetes személyek által épített lakások dominanciája az idő haladtával egyre inkább növekedett, s az állam (önkormányzatok) szerepvállalása a lakásépítésben egyre erőteljesebben csökkent (XII. tábla). 1979-ig a tanácsi bérlakások aránya a lakások 15,1%-a volt, ma pedig a lakásállománynak 5,4%-a csupán. A nagy csökkenés főként 1980-1989 között következett be. Talán ekkor nyílhatott lehetőség a tanácsi lakások egyéni megvásárlására. Éppen erre az évtizedre esik a természetes személyek által épített lakások arányának legnagyobb emelkedése: a korábbi 84,8 %-ról 87,6%-ra. 1995-re lényegesebben az egyéb tulajdonú lakások aránya változott meg, mégpedig a 25 év előtti 0,1 %-ról 8,0-ra.

Az épített lakások átlagos alapterülete az idők során a következőképp változott: 1970–1980 között 58 nm, 1981-1985 között 65 nm, 1986-1990 között 75 nm, 1991–1995 között pedig 78 nm. A Pest megyei statisztikai évkönyv 1995 c. kiadvány szerint az ez évben épített lakások átlagos alapterülete már 83,5 nm lett. Ez a nagyság már mindenképpen komoly minőségjelzője a ma épült otthonoknak.

A lakások felszereltségi vizsgálata is sokat elárul a lakosságnak kínált életminőségről (XIII. tábla). Összemérhető, azonos tartalmú adataink az 1990. I. 1-i állapotról, majd az azt követő esztendőik év végi statisztikájáról vannak. Legtökéletesebb az ellátottság a villanyáram szolgáltatásból. Már 1990-ben minden lakásban, sőt

egyéb, a lakosság által használt épületben volt villany. Így 10.900 fogyasztóról, éves, egyenletes emelkedésben 11.925-re nőtt a villamosenergiát fogyasztó lakosok száma. Már nem egyértelműen pozitív a kép a gázzal, vízzel és közcsonnával való ellátottság tekintetében. Vezetékes gázt a lakások 63 %-ban használtak 1990-ben, de 1995-re a lakástulajdonosoknak 83,3 %-a örülhetett a gázzal komfortosított, civilizációs életkörülmény javulásának. Dunakeszin talán épp a gázprogramban volt tapasztalható az ütemes fejlődés. Valóban, a város legkülsőbb utcáiban is bekötötték a gázt. A vízvezeték használata szinte általános a város lakásaiban. Az 1990-es 84,8 % arány ma is meghatározó, amikor is a lakások 84,4 %-ban használják a vezetékes, egészséges vizet.

Sajnos a lakások közcsonnázása azonban eléggé elmaradott. Az 1990. év elején a lakások 43 %-át kapcsolták bele a közcsonnába, s 1995-re ez az arány csak a 46,9 % -ot érte el.

Ami az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakásokból a közcsonna-hálózatba kapcsoltak arányát illeti, az is komoly feladatokat ró a város vezetésére. Az 1990. januárjában mért 50,7 %-os arány 1995-re csak 55,6 %-ra emelkedett. Így az mondható el, hogy a szennyvíz csak minden második vízvezetékes lakásban csorog a közcsonnába, s a többi lakásból, ha emésztőn keresztül is, de a környezetet szennyezi. Ez a probléma főként a városközponttól és a lakótelepi résztől távolabb fekvő város-lakók életminőségét rontja.

Huszonöt év lakásviszonyainak vizsgálatáról összegzően elmondhatjuk, hogy mindenképp egy dinamikus mennyiségi és érezhető minőségi javulást regisztrálhattak a Dunakeszin élő emberek. Ez a negyedszázad így valóban megalapozhatott és támogathatott egy jelentős népességfejlődést.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

Jelen dolgozatomban választott lakóhelyem, Dunakeszi népességfejlődését kívántam kutatni. A forrásmunkák, statisztikai kiadványok és helytörténeti írások forgatása közben a következő gondolatok formálódtak meg bennem:

Ez a nép, melynek ősei a honfoglalók közül kerültek ki — e Dunatájon élő embercsoport, akinek a török elől többször is menekülnie kellett, de mindannyiszor újrakezdett, — ez a nép nem vesztet el sohasem. A Dunakeszin és Alagon otthont épített őseinket még a két világháború iszonyata sem tudta megtörni. Az 1785-ben feljegyzett 740 lélek mai utódai 28.558-an élnek a Duna és a Gödöllői-dombság határolta területen, melynek földje nem is oly gazdag, ám lakói mégis ragaszkodnak hozzá. Ha az utolsó évek népesezési statisztikáit negatív előjellel kell is leírnunk a természetes fogyás miatt, az eddig megélt történelem más jövőt követel. A legújabb népmozgalmi adatoknak figyelmeztetőként kell szolgálniuk minden felelősen gondolkodó, magyar ember számára. Természetesen az országos tendenciákon, a korszak- és rendszerváltoztatás által felszínre kerülő gondokon egyetlen város nem képes változtatni, ám vészjelzéseket küldhet, önkormányzata pedig leleményesen keresheti polgárai számára a mindig kicsit minőségibb élet lehetőségeit.

Az idén áprilisban ünnepli várossá avatásának 20. évfordulóját Dunakeszi népe. A város polgársága, minden lakója kell, hogy ismerje szülőföldje múltját és jelenét, azért, hogy mindezekből tanulva erőt meríthessen jövője kialakításához.

Dunakeszi helytörténetét tárgyaló munkák sorában e dolgozat talán megéli a helyét, hiszen városunkra vonatkozó demográfiai adatsorokat közlő, és azokat elemző írás nem igen olvasható, ismereteim szerint. Az 1901-1930 közti időre vonatkozó, kéziratos népmozgalmi statisztika pedig még bizonyosan nem látott napvilágot.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

Köszönetet szeretnék mondani Dr. Kovacsics József professzor úrnak szíves segítségéért, tanácsaiért. Hálásan köszönöm a KSH Levéltára igazgatónőjének, Jeneyné Dr. Fráter Zsuzsannának a tárgyalt téma ajánlását, szaktanácsadását és a népmozgalmi adatsor közlésének engedélyezését. Hálámat fejezem ki a Dunakeszi Városi Könyvtára munkatársainak, s főként Csonka Mária könyvtárvezetőnek, hogy szakirodalommal bőségesen és készséggel ellátott.

Forrásmunkák

1. Demográfia. Készült az ELTE ÁJK Statisztikai és Jogi Inform. Tszékén. Főszerk. Klinger András, Bp. 1996, 582. In: Kovacsics József: 4. A történeti demográfia 411-469. p.
2. Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Bp. Akad. K., 1978, 44., 131., 191. p.
3. Pest megye régészeti topográfiája. Szerk.: Torma István. Bp. Akad. K. 1993. In: XIII. 2. kötet: A szobi és váci járás
4. Pest- Pilis-Solt-Kiskun vármegye általános ismertetője és címtára az 1931-32. évre. Főszerk.: F. Szabó Géza. Bp. Vármegyei Tisztviselők Orsz. Egyesülete [1933]. In: 171. és 179. p.
5. Pest megye régészeti topográfiája. i. mű 78. p.
6. A magyar fordítást idézi: Városunk Dunakeszi c. munka. Szerk. Lökös Zoltán és Lakatos Ernő. 1979. Pest m. Tanács Közműv. Biz. 266 p. Az eredeti latin oklevél a MOL-ban található DL 412 jelzet alatt. Ott olvasható ez a sor: „...terram Kezew sitam in comitatu Pestiensis.”
7. Pest megye régészeti topográfiája. i.mű.84.p.
8. Káldy-Nagy Gyula: A budai szandzsák 1546-1590. évi összeírásai. Demográfiai és gazdaságtörténeti adatok. Bp. 1985.
9. Kiss Lajos: Földrajzi nevek... i. mű. 44. p.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

10. Pest megye régészeti topográfiája. i. mű 81–83. p.
11. Káldy-Nagy Gyula i. mű 336–337. p.
12. Pest megye régészeti topográfiája i. mű 83. p.
13. Pest megye régészeti topográfiája i. mű. 85. p.
14. Pest-Pilis-Solt megye XVI-XVII. századi dica- és dézsma-jegyzékei. Közreadó: Szakály Ferenc Bp. 1995, Pest megyei Monográfia Alapítvány. 227 p. In 108. p.: Duna „Keszienses in Tót Falu exulentes septem persone sedecim” (Cím nélküli portajegyzék 1686-ból)
15. Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában 1720–21. Bp., Orsz. Magyar Kir. Statisztikai Hivatal, 1896 (Magyar Statisztikai Közl. Új folyam XII. köt.)
16. Bél Mátyás Pest Megyéről. Készült B. M.: Notitia Hungariae novae historico geographica divisa... c. latin nyelvű eredeti alapján. Ford.: Szabó Béla. Szentendre, 1977, Pest Megyei Múzeum
17. A történeti statisztika forrásai. Szerk. Kovacsics József. Bp., 1957, KJK, in: A mai Pest megye Duna-Tisza közí részén fekvő községek népessége 1760-ban, 1857-ben és 1949-ben. (kördiagramos térkép)
18. Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787) Szerk. Dányi Dezső és Dávid Zoltán Bp., KSH Könyvtára, Műv. Min. Levéltári Osztálya, 1960.
19. Magyarország történeti helységnévtára: Pest-Pilis-Solt megye és a Kiskunság (1773–1808) Szerk.: Sin Aranka, Bp., 1988, KSH Könyvtár 213, 225, 226 p.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

20. Catalogus venerabilis cleri almae diocesis Váciensis pro anno 1814.
21. Ludovico Nagy: Notitiae politico-geografico statisticae inelyti Regni Hungariae, partiumque eidem. Budae, 1828, Landerer
22. Fényes Elek: Magyarországnak, és a hozzákapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben. II. kötet Pesten, 1837, Trattner – Károlyi
23. Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá, betűrendben körülményesen leíratik. Pesten, 1851, Kozma Vazulnál I-IV. kötet
24. Demográfia. Főszerk. Klinger András i. mű. In: 423–424.p.
25. Magyarország községeinek és városainak népessége az 1850., 1857 és 1870. években. (Az 1980. évi államigazgatási beosztás szerint.) Bp. 1984, KSH
26. A Magyar Korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint részletezve. II. köt. Bp. Orsz. Magyar Statisztikai Hivatal, 1882
27. A népmozgalom főeredményei 1901–1930. Dunakeszi. 3 lap Bp. KSH Levéltára A-2.2.
28. A népmozgalom főeredményei 1901–1930. Alag 3 lap Bp. KSH Levéltára A-2.2. (Az 1. lapon csak az 1910-es esztendő van kitöltve!)
29. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye általános ismertetője és címtára 1931–32. évre. i. mű 173.p.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

30. A népmozgalom főbb adatai községenként 1901–1968. Bp. 1969, KSH. Összeállította Klinger András.
31. A magyar Szent Korona országainak 1910. évi népszámlálása I. rész Bp. 1912. Magyar Kir. KSH (Magyar Statisztikai Közl. Új sorozat 42. kötet)
32. Az 1920. évi népszámlálás I. rész Bp. 1923, M. Kir. KSH (Magyar Statisztikai Közl. Új sorozat 69. köt.)
33. Az 1930.évi népszámlálás I. rész Bp. 1932, M. Kir. KSH (Statisztikai Közl. Új sorozat 83. köt.)
34. Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok községek szerint. Bp. 1947, KSH
35. 1949. évi népszámlálás 9. Demogr. eredmények. Bp. 1950, KSH
36. 1949. évi népszámlálás. Vallási adatok településenként, Összeáll.: Pálházy László Bp. 1995, KSH
37. 1949. évi népszámlálás. 9. köt. i. mű: 222–223. p.
38. 1960. évi népszámlálás. 3.c. Pest megye személyi és családi adatai. Bp. 1961, KSH
39. 1970. évi népszámlálás. 21. Pest megye adatai Bp. 1972, KSH
40. 1980. évi népszámlálás. 16. Pest megye adatai. Bp. 1981, KSH
41. 1990. évi népszámlálás. 16. Pest megye adatai. Bp. 1992, KSH

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

42. 1990. évi népszámlálás. Anyanyelv, nemzetiség településenként 1980, 1990. Bp. 1993, KSH
43. Magyar Szemle. Bp. 1995, 2. sz. in: Dávid Zoltán: Országjárás II. 187–190. p.
44. 1990. évi népszámlálás. 16. kötet: Pest megye adatai. id. mű 246. p.
45. Pest megye statisztikai évkönyve 1990. Bp. 1991, KSH
46. Pest megye statisztikai évkönyve 1991. Bp. 1992, KSH Bp-i és Pest M. Igazgatósága
47. Pest megye statisztikai évkönyve 1992. Bp. 1993, KSH Bp-i és Pest M. Igazgatósága
48. Pest megye statisztikai évkönyve 1993. Bp. 1994, KSH Bp-i és Pest M. Igazgatósága
49. Pest megye statisztikai évkönyve 1994. Bp. 1995, KSH Bp-i és Pest M. Igazgatósága
50. Pest megye statisztikai évkönyve 1995. Bp. 1996, KSH Bp-i és Pest M. Igazgatósága
51. Területi statisztikai évkönyv 1990. Bp. 1991, KSH
52. Területi statisztikai évkönyv 1991. Bp. 1992, KSH
53. Területi statisztikai évkönyv 1992. Bp. 1993, KSH
54. Területi statisztikai évkönyv 1993. Bp. 1994, KSH
55. Területi statisztikai évkönyv 1994. Bp. 1995, KSH
56. Területi statisztikai évkönyv 1995. Bp. 1996, KSH

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

57. A budapesti agglomeráció népessége, ellátottsági viszonyai 1980-1990. Bp. 1992, KSH Fővárosi és Pest Megyei Igazgatósága
58. Mekkora a budapesti agglomeráció? Bp. 1995, KSH Bp-i és Pest M. Igazgatósága
59. A kommunális ellátás fontosabb adatai 1995. Bp. 1996, KSH

Táblák

Kézírtos táblák:

A népmozgalom főeredményei 1901–1930. Dunakeszi..... 1, 2, 3

A népmozgalom főeredményei 1901–1930. Alag..... 4, 5, 6

Saját összeállítású táblák..... I–XIII.

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

1. tábla

A Kiszely neve: Dunakeszi
 Időszak: 1897-2017

A népmozgalom fővetelményei 1901-1910-ig.

Városnév: U. v.
 Járás vagy körzet: Árka

Év	Halálozások			Szaporodás			Törvényes szülések			Törvényes halálozások			Házasságok			Független szülések			Független halálozások			A népesség			A népesség			
	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	
1901	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1903	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1905	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1907	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1909	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Összesen	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Év	Halálozások			Szaporodás			Törvényes szülések			Törvényes halálozások			Házasságok			Független szülések			Független halálozások			A népesség			A népesség			
	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	
1901	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1903	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1905	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1907	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1909	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Összesen	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Év	Halálozások			Szaporodás			Törvényes szülések			Törvényes halálozások			Házasságok			Független szülések			Független halálozások			A népesség			A népesség			
	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	
1901	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1903	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1905	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1907	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1909	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Összesen	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Év	Halálozások			Szaporodás			Törvényes szülések			Törvényes halálozások			Házasságok			Független szülések			Független halálozások			A népesség			A népesség			
	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	
1901	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1903	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1905	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1907	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1909	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Összesen	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Év	Halálozások			Szaporodás			Törvényes szülések			Törvényes halálozások			Házasságok			Független szülések			Független halálozások			A népesség			A népesség			
	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	
1901	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1903	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1905	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1907	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1909	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Összesen	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Év	Halálozások			Szaporodás			Törvényes szülések			Törvényes halálozások			Házasságok			Független szülések			Független halálozások			A népesség			A népesség			
	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	1. Helyi	2. Külső	3. Külső	
1901	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1903	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1905	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1907	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1909	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...											

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

2. tábla

A község neve: Dunakeszi
 Összes lélekszám: 3256-3263
 s a nagyvárak száma: 1

A népmozgalom főeredményei
 1911—1920.

FEST-P-S-K. J. vármegye
 Vácz J.

Év	Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok		Éves születések		Házasságok	
----	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--	-----------------	--	------------	--

Év	Földesek		Egyes családok		Házas családok		Összes születés		Halottak		Külföldi emigráció		A házi oktatás		
	Éves születés	Éves halál	Éves születés	Éves halál	Éves születés	Éves halál	Éves születés	Éves halál	Éves születés	Éves halál	Éves születés	Éves halál	Éves születés	Éves halál	
1911	28	114	68	61	125	9	134	1	1	126	9	134	25	20	
1912	39	139	61	38	136	74	62	127	12	139	16	1	42	45	
1913	34	139	41	48	137	90	47	134	5	139	2	1	43	43	
1914	48	143	52	48	140	111	57	144	123	4	4	113	44	23	
1915	46	143	46	42	142	72	60	3	24	2	2	122	45	37	
1916	40	142	53	40	142	53	46	1	92	1	1	48	43	12	
1917	14	56	63	5	142	63	55	2	5	1	1	55	40	20	
1918	31	54	90	36	153	87	48	6	54	2	2	80	6	14	
1919	48	101	34	68	108	64	105	4	103	5	1	110	5	115	
1920	32	95	74	32	93	72	87	8	95	4	4	91	8	99	
Összesen	331	989	731	251	964	215	249	918	64	982	33	31	946	67	1013

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

3. tábla

Dunakeszi

A népmozgalom főeredményei 1921—1930.

város

5041

Év	Házasságok			Halálozások			Vándorlás			Népesség			A település népessége		
	Éves születések	Éves halálozások	Nettó változás	Éves születések	Éves halálozások	Nettó változás	Éves be- vezetők	Éves ki- vezetők	Nettó változás	Éves születések	Éves halálozások	Nettó változás	Éves be- vezetők	Éves ki- vezetők	Nettó változás
1921	41	104	74	30	94	64	104	34	70	2	105	6	111	25	8
1922	45	92	61	36	94	3	92	3	5	3	92	13	103	38	3
1923	42	70	51	19	63	5	5	5	84	2	85	4	12	34	4
1924	40	72	39	14	72	5	24	1	1	3	5	28	16	19	3
1925	34	102	67	35	66	6	102	5	2	101	8	109	15	22	45
1926	33	114	57	57	112	6	114	3	3	111	6	117	12	24	33
1927	34	115	62	53	110	5	115	2	2	112	5	117	19	24	39
1928	53	121	78	48	116	5	121	1	1	117	6	123	21	32	41
1929	40	138	73	65	132	6	138	1	1	133	6	139	23	29	44
1930	42	128	67	61	124	4	128	1	5	128	5	133	14	41	18
Összesen	453	1066	643	426	1013	53	1066	32	4	36	105	57	177	538	449

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

4. tábla

Városnév:

Járás vagy Bt. város: *Békéscsaba*

A község neve:

Hag

Idékesbém:

A népmozgalom főeredményei 1901 – 1910-ig.

Év	Házasságok		Születések		Halálozások		Törvényes születések		Törvényes születések		Halálozások		Általános népesség		A teljes népesség
	fiú	lány	együtt	fiú	lány	együtt	fiú	lány	együtt	fiú	lány	együtt	fiú	lány	
1901															
1902															
1903															
1904															
1905															
1906															
1907															
1908															
1909															
1910															
Összesen	4	18	18	2	16	18	18	2	2	2	2	2	2	2	2

1. Helység	2. Helység	3. Helység	4. Helység	5. Helység	6. Helység	7. Helység	8. Helység	9. Helység	10. Helység	11. Helység	12. Helység	13. Helység	14. Helység	15. Helység	16. Helység	17. Helység	18. Helység	19. Helység	20. Helység	21. Helység	22. Helység	23. Helység	24. Helység	25. Helység	26. Helység	27. Helység	28. Helység	29. Helység	30. Helység	31. Helység	32. Helység	33. Helység	34. Helység	35. Helység	36. Helység	37. Helység	38. Helység	39. Helység	40. Helység	41. Helység	42. Helység	43. Helység	44. Helység	45. Helység	46. Helység	47. Helység	48. Helység	49. Helység	50. Helység	51. Helység	52. Helység	53. Helység	54. Helység	55. Helység	56. Helység	57. Helység	58. Helység	59. Helység	60. Helység	61. Helység	62. Helység	63. Helység	64. Helység	65. Helység	66. Helység	67. Helység	68. Helység	69. Helység	70. Helység	71. Helység	72. Helység	73. Helység	74. Helység	75. Helység	76. Helység	77. Helység	78. Helység	79. Helység	80. Helység	81. Helység	82. Helység	83. Helység	84. Helység	85. Helység	86. Helység	87. Helység	88. Helység	89. Helység	90. Helység	91. Helység	92. Helység	93. Helység	94. Helység	95. Helység	96. Helység	97. Helység	98. Helység	99. Helység	100. Helység	101. Helység	102. Helység	103. Helység	104. Helység	105. Helység	106. Helység	107. Helység	108. Helység	109. Helység	110. Helység	111. Helység	112. Helység	113. Helység	114. Helység	115. Helység	116. Helység	117. Helység	118. Helység	119. Helység	120. Helység	121. Helység	122. Helység	123. Helység	124. Helység	125. Helység	126. Helység	127. Helység	128. Helység	129. Helység	130. Helység	131. Helység	132. Helység	133. Helység	134. Helység	135. Helység	136. Helység	137. Helység	138. Helység	139. Helység	140. Helység	141. Helység	142. Helység	143. Helység	144. Helység	145. Helység	146. Helység	147. Helység	148. Helység	149. Helység	150. Helység	151. Helység	152. Helység	153. Helység	154. Helység	155. Helység	156. Helység	157. Helység	158. Helység	159. Helység	160. Helység	161. Helység	162. Helység	163. Helység	164. Helység	165. Helység	166. Helység	167. Helység	168. Helység	169. Helység	170. Helység	171. Helység	172. Helység	173. Helység	174. Helység	175. Helység	176. Helység	177. Helység	178. Helység	179. Helység	180. Helység	181. Helység	182. Helység	183. Helység	184. Helység	185. Helység	186. Helység	187. Helység	188. Helység	189. Helység	190. Helység	191. Helység	192. Helység	193. Helység	194. Helység	195. Helység	196. Helység	197. Helység	198. Helység	199. Helység	200. Helység	201. Helység	202. Helység	203. Helység	204. Helység	205. Helység	206. Helység	207. Helység	208. Helység	209. Helység	210. Helység	211. Helység	212. Helység	213. Helység	214. Helység	215. Helység	216. Helység	217. Helység	218. Helység	219. Helység	220. Helység	221. Helység	222. Helység	223. Helység	224. Helység	225. Helység	226. Helység	227. Helység	228. Helység	229. Helység	230. Helység	231. Helység	232. Helység	233. Helység	234. Helység	235. Helység	236. Helység	237. Helység	238. Helység	239. Helység	240. Helység	241. Helység	242. Helység	243. Helység	244. Helység	245. Helység	246. Helység	247. Helység	248. Helység	249. Helység	250. Helység	251. Helység	252. Helység	253. Helység	254. Helység	255. Helység	256. Helység	257. Helység	258. Helység	259. Helység	260. Helység	261. Helység	262. Helység	263. Helység	264. Helység	265. Helység	266. Helység	267. Helység	268. Helység	269. Helység	270. Helység	271. Helység	272. Helység	273. Helység	274. Helység	275. Helység	276. Helység	277. Helység	278. Helység	279. Helység	280. Helység	281. Helység	282. Helység	283. Helység	284. Helység	285. Helység	286. Helység	287. Helység	288. Helység	289. Helység	290. Helység	291. Helység	292. Helység	293. Helység	294. Helység	295. Helység	296. Helység	297. Helység	298. Helység	299. Helység	300. Helység	301. Helység	302. Helység	303. Helység	304. Helység	305. Helység	306. Helység	307. Helység	308. Helység	309. Helység	310. Helység	311. Helység	312. Helység	313. Helység	314. Helység	315. Helység	316. Helység	317. Helység	318. Helység	319. Helység	320. Helység	321. Helység	322. Helység	323. Helység	324. Helység	325. Helység	326. Helység	327. Helység	328. Helység	329. Helység	330. Helység	331. Helység	332. Helység	333. Helység	334. Helység	335. Helység	336. Helység	337. Helység	338. Helység	339. Helység	340. Helység	341. Helység	342. Helység	343. Helység	344. Helység	345. Helység	346. Helység	347. Helység	348. Helység	349. Helység	350. Helység	351. Helység	352. Helység	353. Helység	354. Helység	355. Helység	356. Helység	357. Helység	358. Helység	359. Helység	360. Helység	361. Helység	362. Helység	363. Helység	364. Helység	365. Helység	366. Helység	367. Helység	368. Helység	369. Helység	370. Helység	371. Helység	372. Helység	373. Helység	374. Helység	375. Helység	376. Helység	377. Helység	378. Helység	379. Helység	380. Helység	381. Helység	382. Helység	383. Helység	384. Helység	385. Helység	386. Helység	387. Helység	388. Helység	389. Helység	390. Helység	391. Helység	392. Helység	393. Helység	394. Helység	395. Helység	396. Helység	397. Helység	398. Helység	399. Helység	400. Helység	401. Helység	402. Helység	403. Helység	404. Helység	405. Helység	406. Helység	407. Helység	408. Helység	409. Helység	410. Helység	411. Helység	412. Helység	413. Helység	414. Helység	415. Helység	416. Helység	417. Helység	418. Helység	419. Helység	420. Helység	421. Helység	422. Helység	423. Helység	424. Helység	425. Helység	426. Helység	427. Helység	428. Helység	429. Helység	430. Helység	431. Helység	432. Helység	433. Helység	434. Helység	435. Helység	436. Helység	437. Helység	438. Helység	439. Helység	440. Helység	441. Helység	442. Helység	443. Helység	444. Helység	445. Helység	446. Helység	447. Helység	448. Helység	449. Helység	450. Helység	451. Helység	452. Helység	453. Helység	454. Helység	455. Helység	456. Helység	457. Helység	458. Helység	459. Helység	460. Helység	461. Helység	462. Helység	463. Helység	464. Helység	465. Helység	466. Helység	467. Helység	468. Helység	469. Helység	470. Helység	471. Helység	472. Helység	473. Helység	474. Helység	475. Helység	476. Helység	477. Helység	478. Helység	479. Helység	480. Helység	481. Helység	482. Helység	483. Helység	484. Helység	485. Helység	486. Helység	487. Helység	488. Helység	489. Helység	490. Helység	491. Helység	492. Helység	493. Helység	494. Helység	495. Helység	496. Helység	497. Helység	498. Helység	499. Helység	500. Helység	501. Helység	502. Helység	503. Helység	504. Helység	505. Helység	506. Helység	507. Helység	508. Helység	509. Helység	510. Helység	511. Helység	512. Helység	513. Helység	514. Helység	515. Helység	516. Helység	517. Helység	518. Helység	519. Helység	520. Helység	521. Helység	522. Helység	523. Helység	524. Helység	525. Helység	526. Helység	527. Helység	528. Helység	529. Helység	530. Helység	531. Helység	532. Helység	533. Helység	534. Helység	535. Helység	536. Helység	537. Helység	538. Helység	539. Helység	540. Helység	541. Helység	542. Helység	543. Helység	544. Helység	545. Helység	546. Helység	547. Helység	548. Helység	549. Helység	550. Helység	551. Helység	552. Helység	553. Helység	554. Helység	555. Helység	556. Helység	557. Helység	558. Helység	559. Helység	560. Helység	561. Helység	562. Helység	563. Helység	564. Helység	565. Helység	566. Helység	567. Helység	568. Helység	569. Helység	570. Helység	571. Helység	572. Helység	573. Helység	574. Helység	575. Helység	576. Helység	577. Helység	578. Helység	579. Helység	580. Helység	581. Helység	582. Helység	583. Helység	584. Helység	585. Helység	586. Helység	587. Helység	588. Helység	589. Helység	590. Helység	591. Helység	592. Helység	593. Helység	594. Helység	595. Helység	596. Helység	597. Helység	598. Helység	599. Helység	600. Helység	601. Helység	602. Helység	603. Helység	604. Helység	605. Helység	606. Helység	607. Helység	608. Helység	609. Helység	610. Helység	611. Helység	612. Helység	613. Helység	614. Helység	615. Helység	616. Helység	617. Helység	618. Helység	619. Helység	620. Helység	621. Helység	622. Helység	623. Helység	624. Helység	625. Helység	626. Helység	627. Helység	628. Helység	629. Helység	630. Helység	631. Helység	632. Helység	633. Helység	634. Helység	635. Helység	636. Helység	637. Helység	638. Helység	639. Helység	640. Helység	641. Helység	642. Helység	643. Helység	644. Helység	645. Helység	646. Helység	647. Helység	648. Helység	649. Helység	650. Helység	651. Helység	652. Helység	653. Helység	654. Helység	655. Helység	656. Helység	657. Helység	658. Helység	659. Helység	660. Helység	661. Helység	662. Helység	663. Helység	664. Helység	665. Helység	666. Helység	667. Helység	668. Helység	669. Helység	670. Helység	671. Helység	672. Helység	673. Helység	674. Helység	675. Helység	676. Helység	677. Helység	678. Helység	679. Helység	680. Helység	681. Helység	682. Helység	683. Helység	684. Helység	685. Helység	686. Helység	687. Helység	688. Helység	689. Helység	690. Helység	691. Helység	692. Helység	693. Helység	694. Helység	695. Helység	696. Helység	697. Helység	698. Helység	699. Helység	700. Helység	701. Helység	702. Helység	703. Helység	704. Helység	705. Helység	706. Helység	707. Helység	708. Helység	709. Helység	710. Helység	711. Helység	712. Helység	713. Helység	714. Helység	715. Helység	716. Helység	717. Helység	718. Helység	719. Helység	720. Helység	721. Helység	722. Helység	723. Helység	724. Helység	725. Helység	726. Helység	727. Helység	728. Helység	729. Helység	730. Helység	731. Helység	732. Helység	733. Helység	734. Helység	735. Helység	736. Helység	737. Helység	738. Helység	739. Helység	740. Helység	741. Helység	742. Helység	743. Helység	744. Helység	745. Helység	746. Helység	747. Helység	748. Helység	749. Helység	750. Helység	751. Helység	752. Helység	753. Helység	754. Helység	755. Helység	756. Helység	757. Helység	758. Helység	759. Helység	760. Helység	761. Helység	762. Helység	763. Helység	764. Helység	765. Helység	766. Helység	767. Helység	768. Helység	769. Helység	770. Helység	771. Helység	772. Helység	773. Helység	774. Helység	775. Helység	776. Helység	777. Helység	778. Helység	779. Helység	780. Helység	781. Helység	782. Helység	783. Helység	784. Helység	785. Helység	786. Helység	787. Helység	788. Helység	789. Helység	790. Helység	791. Helység	792. Helység	793. Helység	794. Helység	795. Helység	796. Helység	797. Helység	798. Helység	799. Helység	800. Helység	801. Helység	802. Helység	803. Helység	804. Helység	805. Helység	806. Helység	807. Helység	808. Helység	809. Helység	810. Helység	811. Helység	812. Helység	813. Helység	814. Helység	815. Helység	816. Helység	817. Helység	818. Helység	819. Helység	820. Helység	821. Helység	822. Helység	823. Helység	824. Helység	825. Helység	826. Helység	827. Helység	828. Helység	829. Helység	830. Helység	831. Helység	832. Helység	833. Helység	834. Helység	835. Helység	836. Helység	837. Helység	838. Helység	839. Helység	840. Helység	841. Helység	842. Helység	843. Helység	844. Helység	845. Helység	846. Helység	847. Helység	848. Helység	849. Helység	850. Helység	851. Helység	852. Helység	853. Helység	854. Helység	855. Helység	856. Helység	857. Helység	858. Helység	859. Helység	860. Helység	861. Helység	862. Helység	863. Helység	864. Helység	865. Helység	866. Helység	867. Helység	868. Helység	869. Helység	870. Helység	871. Helység	872. Helység	873. Helység	874. Helység	875. Helység	876. Helység	877. Helység	878. Helység	879. Helység	880. Helység	881. Helység	882. Helység	883. Helység	884. Helység	885. Helység	886. Helység	887. Helység	888. Helység	889. Helység	890. Helység	891. Helység	892. Helység	893. Helység	894. Helység	895. Helység	896. Helység	897. Helység	898. Helység	899. Helység	900. Helység	901. Helység	902. Helység	903. Helység	904. Helység	905. Helység	906. Helység	907. Helység	908. Helység	909. Helység	910. Helység	911. Helység	912. Helység	913. Helység	914. Helység	915. Helység	916. Helység	917. Helység	918. Helység	919. Helység	920. Helység	921. Helység	922. Helység	923. Helység	924. Helység
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

5. tábla

A népmozgalmat főeredményei									
1911-1920.									
Év	Házasságok	Elváltak	Halálozások	Összes szülés	Halálozások	2 éven túl élők	20 éven túl élők	30 éven túl élők	Az elhunytak lakóhelye
1911...	2	41	26	50	4	2	2	2	1
1912...	40	52	44	38	40	57	42	39	48
1913...	41	54	30	44	43	48	29	41	53
1914...	41	35	41	34	44	32	44	35	40
1915...	40	40	22	47	30	44	34	46	37
1916...	8	28	24	4	8	26	21	5	22
1917...	5	26	14	1	5	24	13	10	15
1918...	11	20	33	13	10	40	30	10	17
1919...	30	60	30	30	5	58	45	33	58
1920...	21	49	39	40	21	48	31	42	44
Összesen	134	442	347	119	436	405	220	185	345
A házasságok részletei									
1. Férjhezvétel	2. Férjhezvétel	3. Férjhezvétel	4. Férjhezvétel	5. Férjhezvétel	6. Férjhezvétel	7. Férjhezvétel	8. Férjhezvétel	9. Férjhezvétel	10. Férjhezvétel
1911...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1912...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1913...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1914...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1915...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1916...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1917...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1918...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1919...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
1920...	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Összesen	10	20	10	10	10	10	10	10	10

84

vármegeye

5966

Év	Házasságok			Élve születések			Elhunytak			Élve születések			Halálozások			Az élelő-erővel rendelkezők			A háli okát nem öltők				
	Házasságok	Élve születések	Származások	Élve születések	Elhunytak	Származások	Élve születések	Elhunytak	Származások	Élve születések	Elhunytak	Származások	Élve születések	Elhunytak	Származások	Élve születések	Elhunytak	Származások	Élve születések	Elhunytak	Származások		
1921...	20	56	30	19	54	25	29	50	6	56	1	1	51	6	57	13	1	44	12	4	26	1	
1922...	18	43	41	2	42	35	7	40	3	43	1	1	41	3	44	11	9	20	21	34	3	41	
1923...	19	42	19	2	46	19	24	44	3	47	1	1	45	3	48	6	4	10	9	16	3	19	
1924...	15	43	44	19	46	29	17	49	48	48	48	48	48	48	48	6	2	8	26	30	4	34	
1925...	16	52	20	32	10	48	20	28	49	52	49	3	52	2	5	2	5	4	13	18	2	20	
1926...	13	43	12	9	1	42	12	30	41	43	2	1	43	3	46	4	4	8	10	2	12	1	
1927...	16	37	23	16	16	38	22	16	38	1	34	3	41	1	42	3	2	5	18	20	3	23	
1928...	21	42	21	21	40	40	19	21	41	1	42	3	44	1	45	3	3	6	15	19	2	21	
1929...	24	33	14	14	24	32	14	13	32	1	33	1	32	1	33	2	3	5	14	12	2	19	
1930...	14	53	22	20	18	53	23	30	51	2	53	1	1	52	2	54	4	4	14	21	2	23	
Összesen...	186	456	138	218	478	441	224	218	434	22	456	12	13	446	23	469	54	24	83	155	211	27	238

A halálozások részletezése											
II. Egyéb betegségek											
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók	7. Kérelm. kórokozók	8. Kérelm. kórokozók	9. Kérelm. kórokozók	10. Kérelm. kórokozók	11. Kérelm. kórokozók	12. Kérelm. kórokozók
1. Kérelm. kórokozók	2. Kérelm. kórokozók	3. Kérelm. kórokozók	4. Kérelm. kórokozók	5. Kérelm. kórokozók	6. Kérelm. kórokozók						

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

*I. tábla: A népesség megoszlása anyanyelv,
nemzetiség szerint
— Dunakeszi*

Év	Nép. szám	1785 = bázis	Magyar	Szlovák	Román	Német	Szerb	Horvát	Vend	Cigány	Egyéb
1785	740	1,00									
1828	962	1,30									
1857	1063	1,40									
1869	1229	1,70									
1880	1423	1,90	1250	41		33					99
1890	1561	2,10	1544	8		9					
1900	2897	3,90	2617	45	2	93		3			137
1910	3356	4,40	3263	20	1	43	2	6			21
1920	4106	5,60	3988	45	4	56	3	4			6
1930	6053	8,20	5982	8		52	1	1			9
1941	8365	11,30	8306	7		37	2			2	11
1949	8557	11,60	8547	4		1					5
1960	14228	19,20	14186	7	5	10	4			4	12
1970	19280	26,00									
1980	25137	34,00	25072	2	12	11	3	3		1	33
1990	26111	35,30	25953	16	5	36	2	4		52	43

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

*II. tábla A népesség megoszlása anyanyelv,
nemzetiség szerint — Alag*

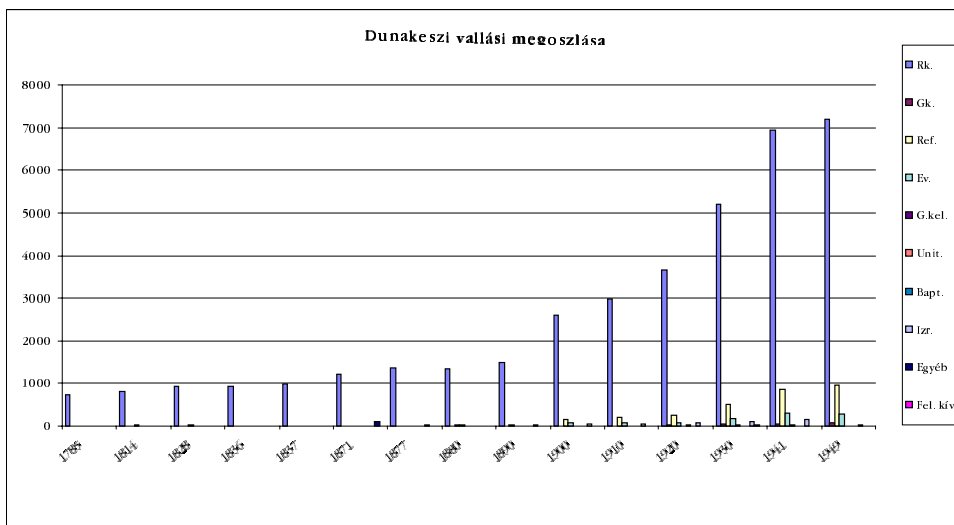
Év	Nép. szám	1785 = bázis	Magyar	Szlovák	Román	Német	Szerb	Horvát	Vend	Cigány	Egyéb
1785	4	1,00	4								
1828	18	4,50									
1850	30	7,50									
1869	48	12,00									
1880	156	39,00									
1890	235	58,80									
1900	491	122,70									
1910	1624	406,00	1352	21	4	132	4				111
1920	2265	566,20	2065	15	2	120	4	3			56
1930	3015	753,70	2903	3	1	45	1				62
1941	3801	950,20	3706	4		34	1				56
1949	3521	880,00	3499	7	1	4	1		3	1	5
1960	1960-tól Alag adatai Dunakeszi alatt szerepelnek										
1970											
1980											
1990											

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

*III. tábla: Dunakeszi népességfejlődése
(Vallási megoszlás)*

Évek	Rk.	Gk.	Ref.	Ev.	G.kel.	Unit.	Bapt.	Izr.	Egyéb	Fel. K	Össz.
1785	740										740
1814	803			14							817
1828	939	2		21							962
1836	932										932
1837	980			7							987
1871	1200			8				11	111		1330
1877	1370			1				14			1385
1880	1349		29	33				11	1		1423
1890	1501		34	8				18			1561
1900	2611	5	149	87				43	2		2897
1910	2990	6	195	86	11	4		63	1		3356
1920	3667	18	243	76	5	14		80	3		4106
1930	5188	52	507	172	16			100	18		6053
1941	6946	62	864	314	15	11		147	6		8365
1949	7190	71	947	290	9	11	1	31	4	3	8557

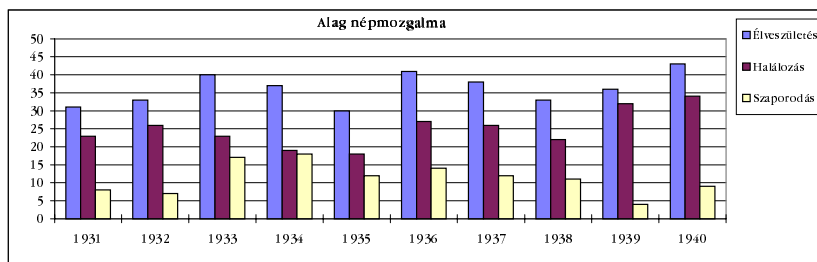
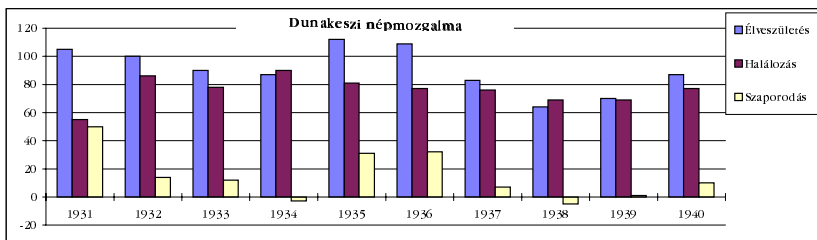
III. tábla folytatása (grafikon)

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

*IV. tábla: Dunakeszi és Alag község népmozgalma
1931 és 1940 között*

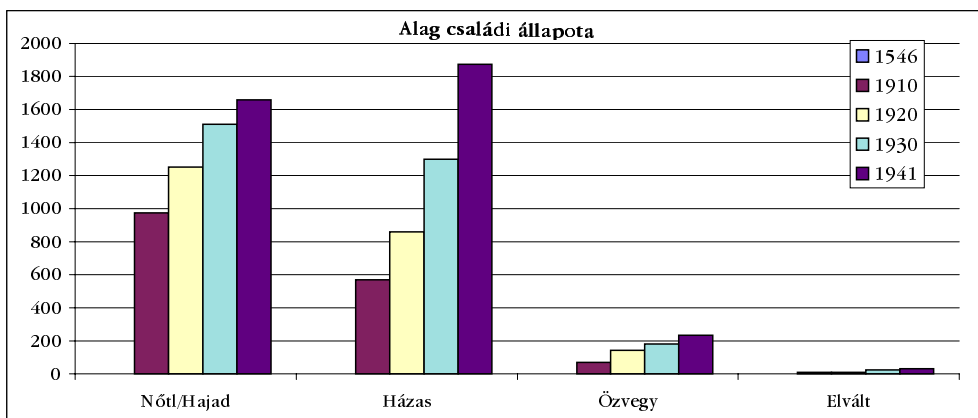
Dunakeszi				Alag			
Évek	Élvezületés	Halálozás	Szaporodás	Évek	Élvezületés	Halálozás	Szaporodás
1931	105	55	50	1931	31	23	8
1932	100	86	14	1932	33	26	7
1933	90	78	12	1933	40	23	17
1934	87	90	-3	1934	37	19	18
1935	112	81	31	1935	30	18	12
1936	109	77	32	1936	41	27	14
1937	83	76	7	1937	38	26	12
1938	64	69	-5	1938	33	22	11
1939	70	69	1	1939	36	32	4
1940	87	77	10	1940	43	34	9
Összesen	907	758	149	Összesen	362	250	112
1941	98	74	24	1941	29	26	3
1942	156	115	41	1942	62	48	14
1943	187	109	78	1943	68	37	31
1944	144	149	-5	1944	78	72	6
1945	162	145	17	1945	57	75	-18
1946	154	124	30	1946	49	45	4
1947	160	106	54	1947	80	45	35
1948	124	51	73	1948	47	39	8
1949	141	80	61	1949	62	46	16
Összesen	1326	953	373	Összesen	532	435	99
1901-49	5673	3790	1883	1910-49	1794	1170	624

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

V/a tábla: Alag nemek és családi állapot szerint

Évek	Nőtlen /Hajad.	Házass	Özvegy	Elvált	Össz nép	Össz. ffi.	Össz. nő	1000 ffi.-ra jutó nő
1546					nincs adat	14	nincs adat	
1910	975	570	70	9	1624	902	722	800
1920	1253	859	142	11	2265	1174	1091	929
1930	1510	1300	181	24	3015	1551	1464	944
1941	1660	1874	234	33	3801	1857	1944	1047

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

V/b tábla: Alag vallási megoszlása

<i>Évek</i>	<i>R. katolikus</i>	<i>G. katolikus</i>	<i>Református</i>	<i>Evang.</i>	<i>G. keleti</i>	<i>Unitárius</i>	<i>Baptista</i>	<i>Izrael.</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Feket. kőr.</i>	<i>Összes</i>
1785	4										4
1814	10										10
1836	27		1								28
1871	30		10								40
1910	1262	21	211	100	7			16	7		1624
1920	1788	21	289	135	9	2		19	2		2265
1930	2302	27	454	161	34			27	10		3015
1941	2833	39	617	196	68	8	2	35	3		3801
1949	2780	33	525	154	7	8	1	7	4	2	3521

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

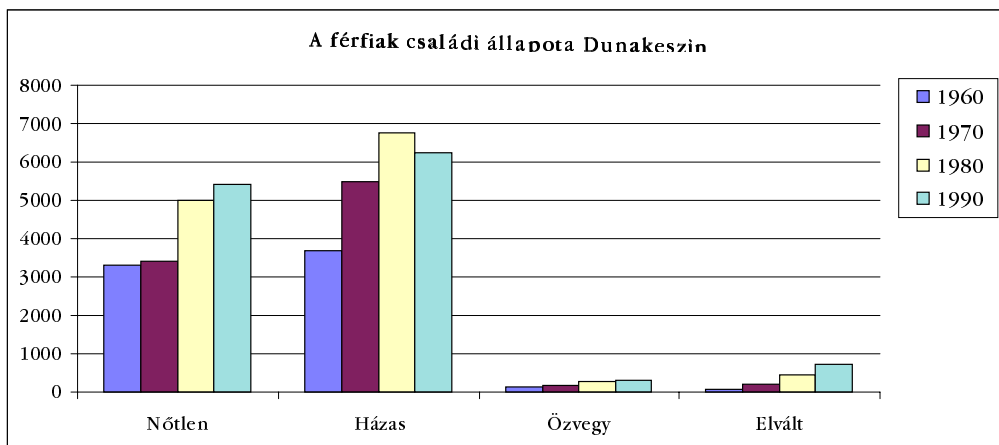
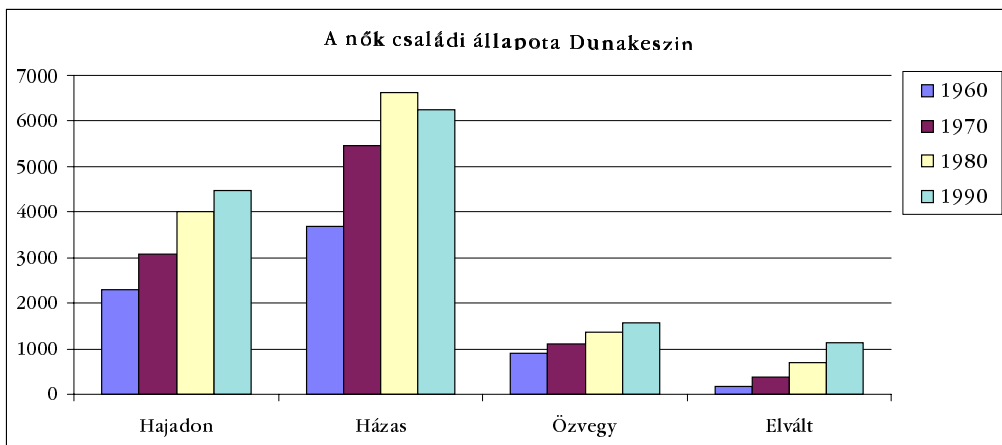
VI. tábla: Dunakeszi nemek és családi állapot szerint

CSALÁDI ÁLLAPOT EGYÜTT								
Évek	Össz nép.	Nőtlen /Hajad.	Házás	Özvegy	Elvált	Össz. ffi.	Össz. nő	1000 ffi.-ra jutó nő
1785	740	212	161			373	367	983
1900	2897	1690	1087	120		1512	1385	916
1910	3356	1869	1319	166	2	1643	1713	1043
1920	4106	2224	1633	236	13	1992	2114	1061
1930	6053	2790	2843	387	33	2960	3093	1045
1941	8365	3412	4331	558	64	4001	4364	1091

FÉRFIAK							
Évek	Össz nép.	Össz. ffi.	Nőtlen	Házás	Özvegy	Elvált	1000 ffi.-ra jutó nő
1960	14228	7201	3301	3691	136	73	976
1970	19280	9260	3408	5472	168	212	1082
1980	25137	12445	4985	6747	280	433	1075
1990	26111	12694	5413	6251	313	717	1057

NŐK							
Évek	Össz nép.	Össz. nő	Haja-don	Házás	Özvegy	Elvált	
1960	14228	7027	2288	3676	886	177	
1970	19280	10020	3068	5461	1105	386	
1980	25137	12692	3997	6616	1369	710	
1990	26111	13417	4477	6243	1565	1132	

VI. tábla folytatása (grafikonok)

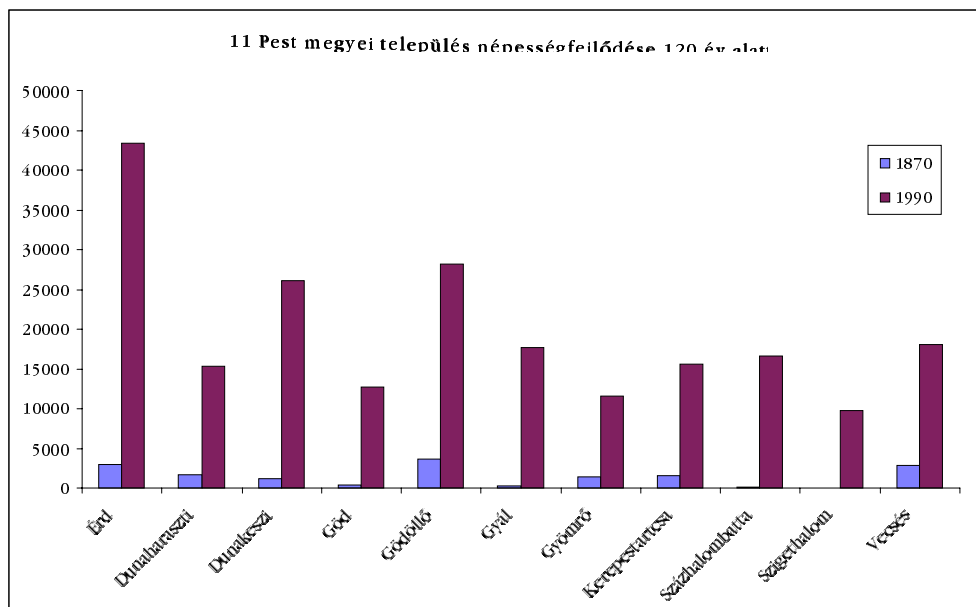
Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

*VII. tábla: 11 Pest megyei település népességfejlődése
120 év alatt*

	Népesség száma		Növekedés aránya	Növekedés sorrendje
	1870	1990		
Érd	3027	43327	14,31	6
Dunaharaszti	1748	15347	8,72	8
Dunakeszi	1204	26111	21,69	5
Göd	402	12754	31,73	4
Gödöllő	3661	28195	7,7	10
Gyál	307	17641	57,46	3
Gyömrő	1446	11494	7,95	9
Kerepestartcsa	1504	15605	10,41	7
Százhalombatta	99	16573	166,9	2
Szigethalom	51	9795	192,06	1
Vecsés	2831	18106	6,4	11

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

VII. tábla folytatása (grafikon)

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

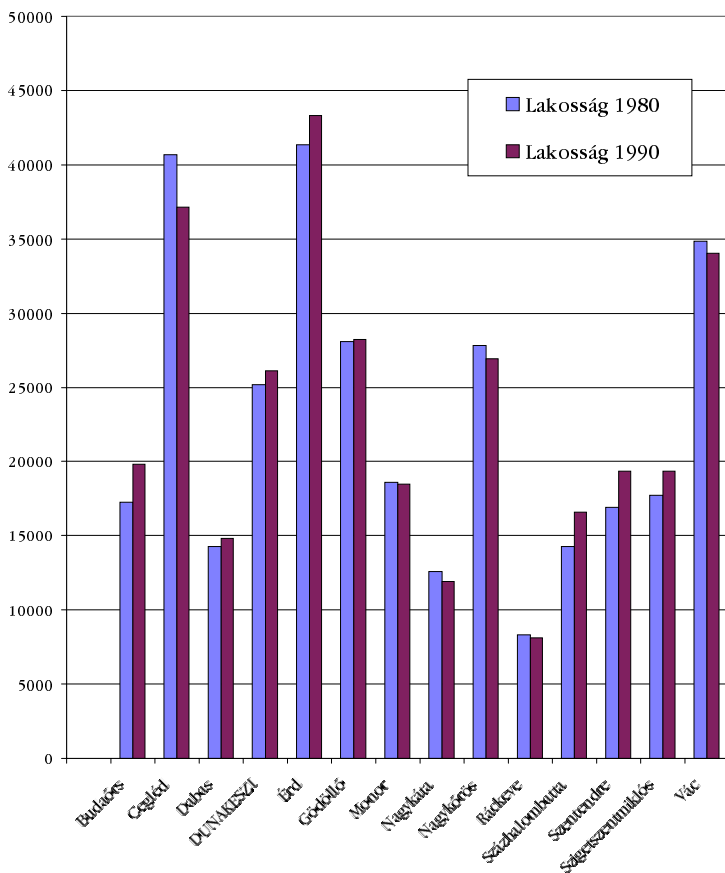
*VIII. tábla: Népesség fejlődése Pest megye városaiban
1980–1990 között*

Városok	Lakosság 1980	Lakosság 1990	Term. szap. III. fogyás	Vándorlási különbözet	Nép. gyarap összesen	Városok sorrendje
Budaörs	17224	19820	568	2028	2596	2
Cegléd	40644	37167	-807	-2670	-3477	14
Dabas	14248	14800	-183	735	552	7
DUNAKESZI	25137	26111	330	644	974	6
Érd	41330	43327	412	1585	1997	4
Gödöllő	28096	28195	-201	300	99	8
Monor	18629	18483	-74	-72	-146	9
Nagykáta	12590	11915	-22	-653	-675	11
Nagykőrös	27808	26956	-634	-218	-852	13
Ráckeve	8299	8091	-63	-145	-208	10
Százhalombatta	14292	16573	1192	1089	2281	3
Szentendre	16901	19351	301	2149	2450	2
Szigetszentmiklós	17698	19372	550	1124	1674	5
Vác	34866	34015	53	-904	-851	12
Városok együtt	317762	324176	1422	4992	6414	

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

VIII. tábla folytatása (grafikon)

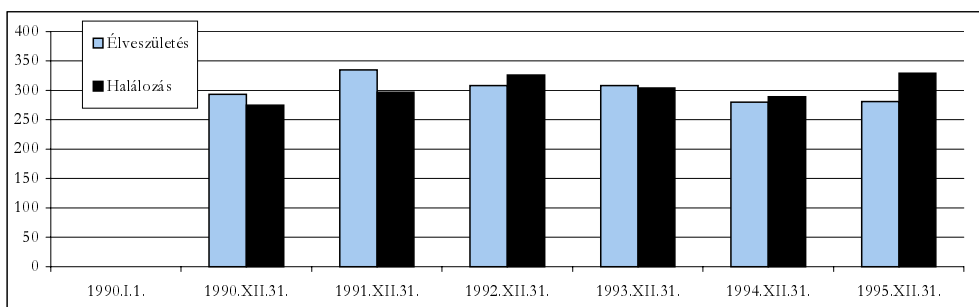
A népesség fejlődése Pest megye városaiban

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

IX. tábla: Az 1990-1995. közötti évek népmozgalmi adatai

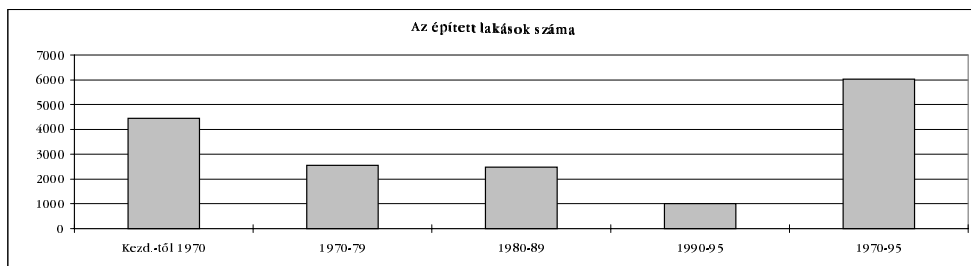
Évek	Élve-szüle- tés	Halál-lozás	Term szap. ill. fogyás	Ház-as-ság- kötés	Válás	Ván-dorl. különb.	Népes-ség- gyarapodá- s	Lakó- népes-ség száma	Évek
1990.I.1.								26111	1990.I.1.
1990.XII.31.	293	275	18	158	65	162	180	26291	1990.XII.31.
1991.XII.31.	335	297	38	155	45	359	397	26688	1991.XII.31.
1992.XII.31.	308	326	-18	151	40	585	567	27255	1992.XII.31.
1993.XII.31.	308	304	4	145	51	506	510	27765	1993.XII.31.
1994.XII.31.	280	289	-9	117	90	480	471	28236	1994.XII.31.
1995.XII.31.	281	329	-48	125	101	370	322	28558	1995.XII.31.
ÖSSZESEN:	1805	1820	-15	851	392	2462	2447		

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

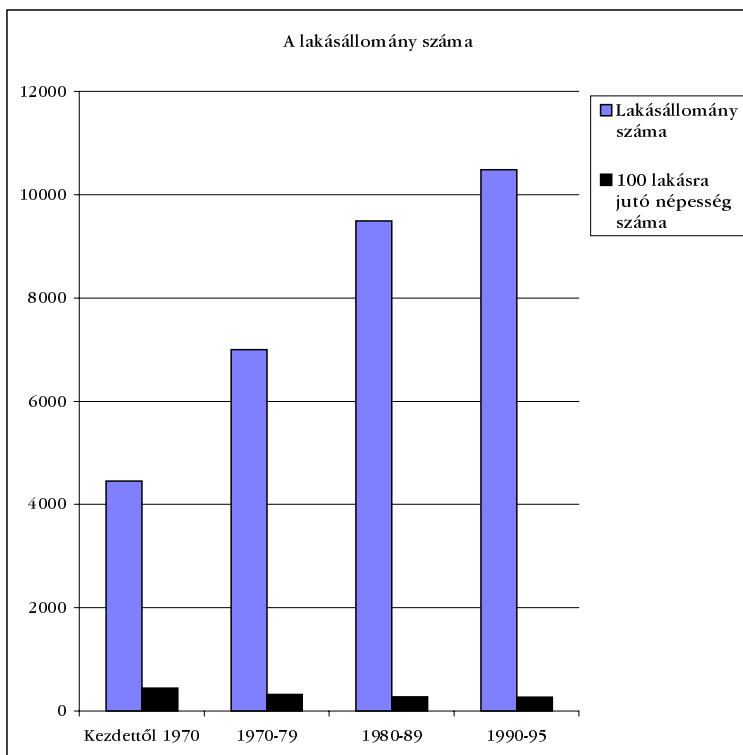
X. tábla: A lakásállomány fejlődése 1970–1995 közötti időszakban

Kezd.-től 1970	4457	4319	100,00%	937	21,70%	3043	70,50%	339	7,80%
1970-79	2547	2489	100,00%	144	5,80%	1913	76,90%	432	17,30%
1980-89	2484	2429	100,00%	61	2,50%	1997	82,20%	371	15,30%
1990-95	1001	1027	100,00%	124	12,10%	776	75,90%	127	12,40%
1970-95	6032	5945	100,00%	329	5,50%	4686	78,80%	930	15,70%
Kezd.-től 1995	10489	10264	100,00%	1266	12,30%	7729	75,30%	1269	12,40%

XI. tábla: A lakásállomány számának és arányának alakulása

Év	Lakásállomány száma	100 lakásra jutó népesség száma	Lakásállomány aránya
Kezdetől 1970-ig	4457	446	100%
1970-79	7004	323	157%
1980-89	9488	276	276%
1990-95	10489	266	266%

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

*XII. tábla: A lakott lakásállomány alakulása
tulajdonjelleg szerint*

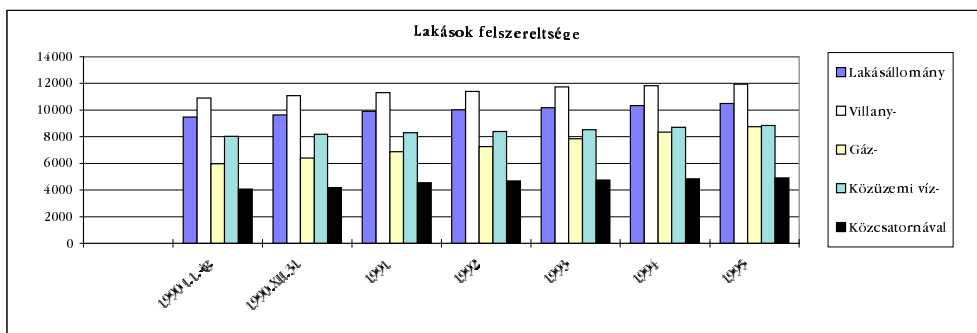
Természetes személyek által épített lakások száma								
Évek	Családi házban		Társas és öröklakásban		Lakásszöv. lakásban		Term. szem. által épített lak. ÖSSZES	
Kezdetektől 1979	5379	70,30%	863	11,30%	249	3,20%	6491	84,80%
1980 - 1989	5498	59,60%	2173	23,60%	417	4,50%	8088	87,60%
1990 - 1995							8892	86,60%

Nem természetes személyek által épített lakások állománya								
Évek	Tanácsi bérlakásban		Egyéb tulajdonú lakás		Nem term. szem. ált épített lak. ÖSSZ		ÖSSZES lakott lakásállomány	
Kezdetektől 1979	1153	15,10%	11	0,10%	1164	15,20%	7655	100,00%
1980 - 1989	553	6,00%	596	6,40%	1149	12,40%	9237	100,00%
1990 - 1995	555	5,40%	819	8,00%	1374	13,40%	10266	100,00%

Bisztrai Tibor: Dunakeszi népességfejlődése...

XIII. tábla: A lakások felszereltsége

Évek	Lakás- állomá- mány	Villany-	Gáz-	Köz- üzemi víz-	Köz- csatornával	Gáz-	Köz- üzemi víz	Köz- csatornával	Ivóvíz és közcsatorna aránya
		vezetékekkel ellátott lakások száma				% - os aránya			
1990 I. I. -ig	9477	10900	5967	8033	4075	63,0	84,8	43,0	50,7
1990. XII. 31.	9638	11075	6401	8194	4191	66,4	86,4	44,2	51,1
1991	9893	11304	6865	8293	4543	69,4	83,8	45,9	54,8
1992	10034	11405	7245	8395	4686	72,2	83,7	46,7	55,8
1993	10166	11730	7866	8530	4754	77,4	83,9	46,8	55,7
1994	10329	11842	8334	8692	4837	80,7	84,2	46,8	55,6
1995	10489	11925	8736	8852	4922	83,3	84,4	46,9	55,6

Gerő Márton

**DUNAKESZI MŰHELYTELEP
ÉS SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEI**

Miért a Gyártelep?

Dunakeszi egyik igen fontos része a Gyártelep, korábbi nevén a Műhelytelep. A város életében betöltött szerepéhez képest azonban igen kevés figyelmet szentelnek neki a város történetével foglalkozó munkák. Ezt a hiányt szeretném pótolni pályázatommal. Megtekintettem a Helytörténeti Kiállítást, melynek anyaga nagyon jól bemutatja a lakótelep régi állapotát. Jól látható, hogy a telepet igényesen építették meg és a későbbiekben gondosan karbantartották. Mára az összkép sajnos igen sokat romlott.

A Gyártelep hangulata sem a régi, intézményei közül sok megszűnt, a kulturális és sporttevékenység igen megcsappant. A mai állapotokat mindenki ismeri, de a kezdetekről, a II. világháború előtti telepről nem tudnak sokat a város lakói. Nem is tudhatnak, hiszen a korszakot bemutató munka még nem készült. Mikor ezt megtudtam, igen meglepődtem, mert ez egy ideális és igen hálás téma.

Pályázatomban - mint azt említettem - a Műhelytelep születését és a háború végéig tartó korszakot kívánom ismertetni a kor szociálpolitikájának oldaláról. Azért ezt a korszakot választottam, mert úgy gondolom, hogy a Műhelytelep ekkor tudta a legtöbbet nyújtani lakóinak, mind szociális, mind kulturális szempontból. Remélem, hogy pályázatom elnyeri a városlakók tetszését és megállja helyét a többi helytörténeti munka mellett.

A MÁV Dunakeszi Vagonyártó és Járműjavító Üzem története a kezdetektől 1945-ig

A Dunakeszi MÁV Járműjavító üzem története a századelőn kezdődik. A gazdasági fejlődés miatt egyre több vasúti kocsi van szükség. Az ország vasúthálózata Budapest centrikus ezért itt az igény fokozottan jelentkezik. Ezt a fokozott igényt a Pesti vagy Északi Főműhely már nem tudja kielégíteni, melyet városrendezési okokból nem lehet bővíteni, ezért egyre szükségesebbé válik egy új járműjavító üzem létesítése. A helyzetet tovább rontja a Pesti Főműhelyben 1905-ben és 1907-ben pusztító tűzvész. Az utóbbi során leég a teljes személykocsi osztály, amit már nem építenek újjá. Az új üzemnek központi helyen és fejlesztési lehetőségekkel rendelkeznie kell lennie.

1911-ben a Kereskedelmi Miniszter jóváhagyja a „volt telkes jobbágysággal” kötött szerződést, mely során a MÁV 77 katasztrális hold tulajdonosává válik Dunakeszin. Alag és Göd között Dunakeszi-Alag megálló néven vasútállomást létesítenek. ^(1.) Elsőként az iparvágányokat fektetik le, majd gazdaságossági szempontok figyelembevételével a mészhomok téglagyárat. 1914 és 1918 között az építkezés lelassul az anyagihiány, a magas árak és egyéb háborús okok miatt. 1922-ben a Pesti Főműhelyben újabb tűz üt ki, ezért gyorsított ütemben folytatják az építkezést Dunakeszin. Ugyanebben az évben kezdik meg a műhelytelep építését is. 1924–25-ben a műhelyt fokozatosan felszerelik. A munkaerő jelentős része a Pesti Főműhelyből, valamint a megszűnt szegedi-rákosi, kaposvári, sátoraljaújhegyi üzemekből származik. 1926 márciusában létrehozzák a

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

Dunakeszi Műhelytelepi vasútállomást.^(2.) 1926 május 23-án a Dunakeszi Főműhelyt üzembe helyezik. A műhely főnöke: Lányi Ferenc.

A Főműhely a MÁV rezsüzemeként dolgozik évi hitel és teljesítmény kiszabás alapján. Beruházásait, fejlesztéseit az Igazgatóság intézi központilag. Az üzem számára (s a telep számára is) az áramot az Istvántelki Főműhely szolgáltatja. Vízellátását a területén épült 500 m³-es víztornyból fedezi. Az üzem profilját az alapítólevél pontosan meghatározza. A gyár hosszú ideig ugyanazokat a termékeket (személykocsik) gyártja, csak a termelés mennyisége változik.

1929–33 között dúl a világgazdasági válság. A válság abból fakad, hogy a világpiac telítetté válik és túltermelés jelentkezik. Viszsa kell fogni a termelést, mégpedig a válság idején jelentősen, s ez tömeges elbocsátásokkal jár. A Magyar Királyi Államvasutaknál is növekvő deficit jelentkezik, emiatt kismértékű szanálást hajtanak végre, ám tömeges elbocsátások helyett más módon farag költségeiből: munkásait csökkentett munkaidőben, csökkentett bérért alkalmazza.^(3.) 1935–36-ban gazdasági fellendülés következik be. 1938-ban jelentős beruházások történnek az üzemben. 1939-ben kitör a II. Világháború és az üzem átáll háborúra termelésre, ami reáljövedelem növekedést okoz. Ez azonban ideiglenes állapot és a pénzromlás és más háborús okok miatt a növekedés visszaesik. Végül 1944. december 8-án a frontvonal Dunakeszire ér, s a munka leáll. [3.]

A szociálpolitika fejlődése

A szociálpolitika fejlődésének kezdetét a XIX. század közepére tehetjük. A tőkés viszonyok kialakulása miatt a vagyoni különbségek egyre nőttek. Egyre szélesedett, bővült a nyomorban élő munkásréteg. Ez az állam egyre szélesebb körű beavatkozását vonta maga után.

Az első időszakban az állami beavatkozás mindössze a növekvő szegénység kordában tartására, elkülönítésére irányult. A XIX. század utolsó harmadában kerültek napirendre többé-kevésbé kielégítő megoldások. Ezt a problémák felhalmozódása és a munkásosztály egyre fenyegetőbb követelései kényszerítették ki. A feladat a piac működésének korrigálása, azaz nem a piaci mechanizmusok megváltoztatása, hanem következményeinek enyhítése volt. Ez a beavatkozás szükségképpen az elosztásra korlátozódott. Alapeszköze többféle kísérlet után a piaci logikával még viszonylag jól megférő biztosítás lett, mégpedig ennek Bismarckhoz fűződő, többnyire államilag szervezett, irányított formája. Először munkásbiztosítás volt, ezen belül is csak fokozatosan került sor a különféle kockázatok biztosításba való bevonására. Elsőként a betegségi, öregségi és a baleseti biztosítások jöttek létre. A munkanélküliségi biztosítást csak 20-30 évvel később fogadták el a kormányok.

A gyermekek ellátását szolgáló juttatások, melyek főleg vallásos-kölcsei és népesedéspolitikai elvekből táplálkoztak, mindenhol az 1930-as, 40-es években, esetleg még később kerültek elfogadásra. A munkásbiztosítás fokozatosan alakult át társadalombiztosítássá és természetesen színvonala ezzel együtt emelkedett.

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

A szociálpolitika másik ága a jövedelem-fenntartó tevékenységek mellett a különböző társadalmi szolgáltatások, szolgáltató hálózatok kiépítése. Ezek a társadalombiztosítással alakultak ki. A szociálpolitika fejlődése a második világháború előtt nagyon lassú volt. Magyarország ebben az időben szociálpolitikai szempontból is az elmaradottabb országok közé tartozott. A társadalmi szolgáltatások néhány ága részlegesen kiépült (oktatás, egészségügy), más része egészen szűk körű volt (szociális lakásépítés). A jóléti problémák, azaz a szegénység kezelését az állam az egyházra és a magánjótékonyági intézményekre hárította. [10.]

Szociális juttatások

Az 1920-as években már léteznek törvény által előírt szociális szolgáltatások Magyarországon is. Bár az ország e téren is az elmaradottabbak közé tartozik (Európában), mégsem hanyagolhatóak el a munkásvédelemre vonatkozó törvények által előírtak. Az itt következő juttatásokat törvény írja elő, ezért minden MÁV alkalmazottakra érvényesek, ezek a jogok mindegyiküket egyaránt megilletik.

Betegségbiztosítás:

A betegségbiztosítást egy a MÁV alkalmazottaiból alakult autonóm testület, a Betegségi Biztosító Intézet látja el. ^(4.) A testület készpénz illetve természetbeni segínyt nyújthat. A készpénzsegélyek közé tartozik a táppénz. Azokat a családokat ahol várandós asszony vagy csecsemő van, segíti a MÁV a szülésznői díjjal, az anyasági, a terhességi, a gyermekágyi és szoptatási segéllyel. A nehezebb anyagi

körülmények között élő családoknak valamelyik családtag elhalálásakor temetkezési segílyt utalnak ki.

A természetben nyújtott segílyek nagy része mindenkinek jár. Ilyen az orvosi gyógykezelés, a betegszállítás, a kórházi és szanatóriumi ápolás, a fürdő. Szükség esetén mindenki kap gyógyvizet, gyógyszert, kötszert és gyógyászati segédeszközöket. A munkások ingyen vagy kedvezményes beutalót kapnak gyógyfürdőbe illetve a különleges gyógmódokhoz (pl. hőlég, diatermia). Fogsegílyt pénzben és természetben (fogorvosi ellátás) is adhatnak.

Baleset-elhárítás és kártalanítás:

A MÁV alkalmazottakat az országos Társadalombiztosító Intézetnél nem kell bejelenteni, mivel a balesetet szenvedett alkalmazottaknak a kártalanítást a Szolgálati és Illetmény Szabályzathoz kiadott VIII. függelékben a MÁV biztosítja. ^(5.) A balesetvédelmet az 1884. évi XVII. t. o. írja elő. Ez tartalmazza a munkások védelmét védőberendezések és óvórendszabályok alkalmazásával. Az ellenőrzést a műhelyenként felállított Balesetvédelmi Bizottság végzi. A műhely tisztaságát és biztonságosságát biztosítják a következő rendeletek: A balesetvédelmet szolgálja a mentőszekrény felszerelése elsősegélynyújtáshoz. A fertőzéseket elkerülendő a műhelyek talaját, épületeit és helyiségeit szárazzá kell tenni, tiszta és romlatlan levegőt kell biztosítani. A Szabályzat előírja a műhelyek általános tisztítását, és iható vízzel való ellátását. A dolgozók kényelmét biztosítják a műhelyeknek étkezőhelyiségekkel, mosdókkal és öltözőkkel való ellátása, fűtése és világítása, nők és férfiak részére szolgáló megfelelő számú WC-nek az építése.

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

Biztosított szabadság:

A vasárnapi munkaszüneti napokon ^(6.) kívül hosszabb szabadságot a MÁV Szolgálati és Illetmény Szabályzata már a fennállás óta biztosít.

Végellátás — a végellátásnak négy fajtája van:

Az elsőt a Magyar Királyi Államvasutak Nyugdíjintézete biztosítja. Ez egy 1870-ben alakult önálló jogi szerv, melynek kötelezett tagjai a 18. életévüket betöltött, évi fizetéssel, napidíjjal és havibérral rendelkező kinevezett illetve felvett államvasúti alkalmazottak.

A másodikért a Magyar Királyi Államvasutak Nyugdíjpénztára felelős, mely egy 1907-ben alakult autonóm testület melynek csak vasúti munkások a tagjai.

Az Öregségi és Rokkantsági Alap a MÁV által létesített, de állami ellenőrzés alatt álló szervezet, melynek célja azok ellátása, akik sem a Nyugdíjintézetnek, sem a Nyugdíjpénztárnak nem tagjai.⁽⁷⁾

A Különsegély Alap a munkaképtelenné vált alkalmazottak, illetve az elhunyt alkalmazottak arra jogosult családtagjainak megsegítésének céljából alakult szervezet.

Ezen kívül vannak a MÁV önkéntes elhatározásából eredő szociális szolgáltatások. Ezeket a társadalmi munkásvédelemhez soroljuk. Ennek fajtái segélyek, utazási és egyéb kedvezmények.

Segélyek:

Pénzsegélyek azoknak a műhelyi alkalmazottaknak, akik önhibájukon kívül eladósodnak, pl. haláleset vagy betegség miatt.

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

Természetbeni segélyek: karácsonyi szeretetadományok sok-gyermekes családoknak, helyek a szegedi és kaposvári fiúnevelő intézetben és árvaházban, a kőszegi leánynevelő intézetben és árvaházban, 8 alapítványi hely a szegedi siketnéma intézetben és 6 a budapesti Vakok Intézetében.

Kedvezmények:

Utazási és szállítási kedvezmények: korlátozott számú szabadjegy, tetszés szerinti önköltségi jegykedvezmény, időleges szabadjegy azoknak a gyerekeknek a részére, akiknek lakóhelyén megfelelő iskola nincs, és vonaton járnak, a munkahelyüktől távollakó alkalmazottak részére és a várostól távol lévő műhelytelepeken lakók részére (bevásárlás céljából).

Tűzelő és világítási kedvezmények: a vállalat a saját magának beszerzett tűzelő és világítóanyag egy részét kedvezményesen az alkalmazottaknak adja át, kérhető részletfizetési engedménnyel.

Ezek voltak tehát a minden alkalmazottnak egyaránt járó szolgáltatások. A dunakeszi üzemhez azonban tartozik egy munkáslakótelep is. Vannak ugyan még ilyen lakótelepek, de az itt különösen jól valósulnak meg a MÁV önkéntes elhatározásából eredő szociális szolgáltatások. [4.]

A lakótelep

A MÁV munkáslakótelepek elődeit, mintáit — így a dunakesziét is — Angliában és Németországban kell keresnünk. Az angol kertváros-mozgalom urbanizált változatát láthatjuk benne. A kertváros-mozgalom eredeti koncepciója sem Angliában, sem Németországban és Magyarországon sem tudott megvalósulni a kellő feltételek híján.

A kertváros-gondolat egy angol építésztlől — Howardtól ^(8.) — ered. Howard olyan város ideát képzelt el, mely tökéletesen egyesíti a városi és a vidéki életmódot. E szerint olyan kertvárosokat kell létrehozni, melyek függetlenek a nagyvárosoktól, ugyanakkor elég nagyok ahhoz, hogy a városi élet kibontakozhasson bennük. A várost mezőgazdaságilag önellátónak képzei el. A várost körbeveszi egy mezőgazdasági terület, mely megakadályozza a város túlnövekedését. A tervszerű kivitelezéshez és a fejlődés irányításához viszont közösségi tulajdonformára van szükség. Ez az elképzelés kulcspontja. A földeket megvásárolni nem, csak bérelni lehet. A javaslat gyakorlati megvalósítását úgy képzei el, hogy a területet „négy fizetőképes, megbízható, feddhetetlen jellemű ember” nevében, jelzálogkölcsön segítségével megvásárolják. Ezek után a területet felparcellázzák és a parcellákat bérbe adják. A bérleti díjból befolyó összegeket a város központi tanácsa kezeli, ebből törleszti a kölcsönöket, a maradékot pedig a közösségi beruházásokra fordítja. Amikor a város eléri az optimális nagyságot, szomszédságában új várost alapítanak. Így településcsoportok jönnek létre, melyek közvetlen kapcsolatban maradnak az anyavárossal. Kísérletek történtek a megvalósításra, de ezek tele voltak kompromisszumokkal: egyrészt nem településcsoportok jöttek létre, mivel ehhez nem volt meg az anyagi fedezet,

másrészt (és ez a nagyobb gond) a kölcsönt biztosító vállalkozó csoport nagyobb beleszólást igényelt a város irányításába. Így nem tud megvalósulni az a feltétel, hogy a várost egy semleges tanács irányítsa, egy kézben vagy egy csoport kezében összpontosulhat a város feletti döntés joga, s az egész rendszer elveszíti jellegét. Ezért nem tudtak önálló városkák kialakulni, s ezért ezek lakótelepként, a városok szélére kényszerültek. Az eredeti elképzelés szerint csak Angliában próbáltak meg munkáslakótelepeket létrehozni. Mindössze kettőt építettek, de ezeket sem sikerült jól megvalósítani. A 2. és egyben utolsó próbálkozás 1919-ben volt. A város szélén épülő lakótelepek már ez előtt megjelennek (Németországban már 1919-ben építettek ilyet). Magyarországon sem sokkal később jelentkeztek. Ilyen lakótelep a kispesti Wekerle telep és a MÁV telepek közül utolsónak épült dunakeszi Műhelytelep is. [11.]

A Műhelytelep 1923 és 1929 között folyamatosan épült. Az eredeti koncepcióból megmaradt a bérház-rendszer, tehát a lakásokat csak bérelni lehetett és lehet.^(9.) (A bérleti díj Dunakeszin olyan alacsony, hogy csak jelképes szerepe van.) A házak holland típusú — emeletes — épületek. Tartozik hozzájuk egy kis kert is. A lakásokban van két szoba, egy tágas konyha, WC és egy kamra. Minden lakáshoz tartozik egy padlás-, és egy pincerész, valamint a kert egy része. A lakásokat fűrészpör-tüzelésű kályhákcal fűtötték, s olcsó árammal világítottak. A kályhákhoz a fűrészpör és a hulladékfát ingyen, majd jelképes összegért kapták a gyártól. [7.]

A lakások elosztásában megfigyelhető az üzemi hierarchiához történő igazodás. A magasabb rangú tisztségviselők a telep közép-pontján — a Köröndön — kaptak lakást. A tisztviselők kapták az emeleti lakásokat. Ezek tágasabbak, kényelmesebbek, mint a földszinti lakások, melyekben a munkások laknak. A lakások karbantartását a pályakarbantartók biztosították. [6.]

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

A telepen minden megtalálható. Volt orvosi rendelő, cipész, fűszeres, HANGYA KONZUM Szövetkezeti Fiók, szabó, vendéglő, gőzmosoda, gőz- és kádfürdő. A munkásoknak tulajdonképpen ki sem kellett lépniük a telepről. [4.] A nőtlen munkásokat az 50 ágyas Legényotthonban szállásolták el. Itt egy- és kétágyas szobákban laktak, melyeket olcsó üzemi árammal és gőzfűtéssel láttak el. Havonta kétszer váltottak ágyneműt. Hideg-melegvizet zuhanyozók, négy elektromos főzőhellyel felszerelt konyha és étkező állt a lakók rendelkezésére. Az otthon alagsorában volt a kádfürdő, ahová minden munkás hetente legalább egyszer eljárt. A Legényotthonban egy szobát református imaháznak rendeztek be. [4.]

A dolgozók száma és a telepen lévő lakások száma között ellentmondás volt, mivel sokkal kevesebb lakás épült, mint ahányan az üzemben dolgoztak. Azok a munkások, akik a Műhelytelepen nem jutottak lakáshoz, a Váci Bank igen előnyös, alacsony kamatozású hitelének segítségével építhettek családi házat. Ezek a házak többnyire kalákamunkával, azaz a házépítő barátainak segítségével épültek. [10.]

A Műhelytelepen az elemi oktatás is biztosított. Először 1919-ben indult meg a tanítás az egyik - már elkészült - üzemcsarnokban. Júliusban kezdődött az elemi oktatás, szeptemberben pedig megindult az ideiglenes középiskola. A tanítók - ugyanúgy, mint tanítványaik - főként a levágott országrészekről ide menekültek közül kerültek ki. A diákok az év végén más iskolákban tettek vizsgát. Az 1920/21-es tanévben a hatosztályos elemi iskola, a Magyar Királyi Államvasutak Elemi népiskolája új helyet kapott és négy tanteremmel működött.^(10.) A nyilvánossági jogot a Köznevelésiügyi Minisztérium 1921 július 26-án adta meg. A tanítás délután folyt, mivel az 1921/22-es iskolaévtől polgári iskolai tanítás is kezdődött (1924-ben a polgári iskola megszűnik). 1927-ben kezdték építeni a három

tantermes iskolaépületet. Az elemi iskola tantermeit vasárnaponként szükség-kápolnává alakították át. Az 1928/29-es tanévre teljesen elkészült az iskola. A későbbi tornaterem helyére került a római katolikus kápolna. A tanítók a MÁV kötelékébe tartoztak. 1941-ben indult meg a telepen az ipari tanuló képzés. [9.]

A legerősebb összetartó erő a Magyarság Dal és Önképzőkör, illetve a Magyarság Vasutas Sportegyesület volt. A gyárba eleve olyan munkásokat vettek fel, akik részt vesznek a kulturális-, vagy sporttevékenységben. Mindkét egyesület 1926-ban alakult. A névválasztás az első világháború után uralkodó hangulatnak tudható be. A Trianoni békeszerződésben szabott új határok jelentős területektől fosztották meg az országot. A levágott területen élő magyarság hátrányos, kisebbségi helyzetbe került, a határon belül maradtak pedig jelentős seb támadt büszkeségükön, lelkükön. A felerősödő hazafias érzelmeket a Horthy-rendszer kormányai tudatos propagandával még tovább erősítették s a revízió megvalósítását tették meg egyik fő céljukká. Ezért „divatossá” váltak az ehhez hasonló elnevezések (pl. Váci Reménység). A Magyarság Dal- és Önképzőkör tulajdonképpen a vasutas munkások kulturális szervezete. Ennek talán leghíresebb tagozata a dalárda. Néhány az elért eredmények közül: 1927-ben első díjat kapott a szegedi népdalversenyen, 1929-ben a debreceni műdal, majd 1930-ban a budapesti nehéz-műdal versenyen. 1940-ben a Győri Országos Dalosversenyen elnyerte a „Király díjat”, a lehető legnagyobb elismerést. Legnagyobb létszáma elérte a 160 főt. 1933-ban meghívásra Lengyelországban turnézott a fúvószenekarral. [2.] A Főműhely dolgozóiból és diákokból megalakult a Szimfonikus Zenekar. Ez 60 fővel indult, de később létszáma elérte, sőt meghaladta a 100 főt. A telepen cigányzenekar és szalonzenekar is alakult. [2.] Nagy népszerűségnek örvendett a gyerek-, és felnőtt színjátszó kör. A felnőtt színjátszó kör prózai és dalos tagozatra oszlott. A dalos

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

tagozat főként operetteket adott elő, pl. a Mágnes Miskát vagy a Csárdáskirálynőt. A gyerek-színjátszókör egyaránt színre vitt prózai és zenés műveket, pl. a János vitézt és a Légy jó mindhalálig c. művet. A Körönd szolgált nézőtérként, és az elemi iskola felőli végén volt egy forgószínpad. Télen és rossz időben az előadásokat a Kultúrházban tartották. [7.] Az Önképzőkörnek volt képzőművészeti tagozata is. Itt kezdő festők, szobrászok, képzőművészek alkottak. Később kikerültek innét neves művészek is, mint pl. Rózsa Péter szobrász. [7.]

A Magyarság Dal- és Önképzőkörnek a Kultúrház adott otthont. A Kultúrház az első épületek közé tartozik. 1910-ben kezdték el építeni, majd az első világháború alatt hadikórházként szolgált. A kultúrháznak van egy 500 főt befogadni képes díszterme, a kor igényei szerint modern színpada, amihez öltözők is tartoznak. Ezen kívül van egy zene-, egy énekkerem és egy magyaros stílusban kiképzett társalgó. A munkások szabadidejükben szívesen vették igénybe a játszószobát, amelyben biliárd és sakk volt, valamint az udvaron felállított két tekepályát. Az udvaron épült még egy nyári színpad is. A Kultúrházban büfé üzemelt. A könyvtárat a tagok könyvadományaiból, a 30 filléres beiratkozási díjból, a havi 20 filléres könyvtárhazsnálatti díjból és az évi 1000 pengős ellátmányból hozták létre és tartották fenn. A könyvkölcsönzést 1928-ban kezdték meg, 500 kötettel. A háború előtt a könyvek száma 3600-ra nőtt. Sajnos, ennek nagy része a második világháborúban megsemmisült. A könyvtárosi feladatokat három szakképzetlen könyvtáros díjazás nélkül látta el. A Szabad Líceum rendszeresen vetítettképes ismeretterjesztő előadásokat tartott a nagyteremben. A farsangi időszakban minden szombaton bálakat rendeztek. A bált hangverseny vagy színelőadás nyitotta meg. A bálók közül kiemelkedett a „Dalosbál”, ami hivatalosan jegyzett esemény volt. A bálakon csak az üzem dolgozói és

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

azok vendégei vehettek részt. Érdekességnek számít a „Batyubál”, melyre a háziasszonyok saját maguk által készített ételt vittek el. Minden évben megrendezték a „Cserkészbált”, az „Iparosbált” és a „Tűzoltóbált”. Évente rendszeres program a Majális ^(11.) is. A Kultúrház társadalmi aktívák választmánya igazgatta. [2.]

Azok a munkások, akik a Dal- és Önképzőkörnek nem voltak tagjai, a Magyarság Vasutas Sportegyesületben sportoltak. Az Egyesület rögtön a Főműhely megnyitása után szervezni kezdték. Ennek két fő oka van: az egyik a vasutas-sport hagyományai, a másik az 1921-es testnevelési törvény. Eredetileg a sportpályát a Műhelyteleppel szemben, a Dunakeszi Községi Legeltetési Bizottság legelőjének egy részén akarták megépíteni. Ez a váci műút és a vasút közötti terület. Mivel a vételárban nem tudtak megegyezni, ezért a MÁV vezetőségéhez fordultak az üzem mögötti, szintén a váci műút és a vasút között húzóódó területért. A területet az Igazgatóság az üzem rendelkezésére bocsátotta, így megkezdődhetett az építkezés. A területnek előnye, hogy a szállítás egyszerűen, az iparvágányok meghosszabbításával megoldható, hátránya viszont, hogy messze esik a lakóterülettől. A pálya építését az üzem önerőből kívánta megvalósítani. A tervező az üzem dolgozója: Káldos Endre. A sportpálya egyedülállónak számított a vasutas sporttelepek között.

Az egyesület alakuló ülését 1926 szeptemberében tartotta. Elnökké választották Lányi Ferencet, a főműhelyfőnököt. Az elnökség tagjai még Szirmai Zoltán, Szemlér Ferenc, Szedmák Sándor, Chinorai Károly. Az egyesület alapszabályát a belügyminiszter 1927. január 8-án hagyta jóvá. Szintén 1926-ban alakult meg a Vasutas Sportegyesületek Ligája, melyhez nem sokkal megalakulása után a Magyarság is csatlakozott. A Liga által szervezett versenyeken (melyeken decembertől már a dunakesziek is ott voltak) a vasutas sportegyesületek rendszeresen összemérhették tudásukat. [1.]

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

Elsőként a futball, majd a birkózó szakosztály indult meg. 1927-ben a kerékpáros, 1928-ban az atlétika, 1931-ben a lövész-, úszó-, és vízi sport, majd 1932-ben a tenisz szakosztály kezdte meg munkáját. Habár a dolgozók versenyszerűen sportolnak, az egyesületnek elsődleges célja nem a versenyeken való jó szereplés, hanem - mint az alapszabályából egyértelműen kiderül - a jó munkaerő nevelése. Az alapszabály 3. §. 1. pontja kimondja: „Az Egyesület célja általában a testet edző és szórakoztató összes sportágak művelése, ezáltal a közegészség és önfegyelmzés fejlesztése, edzett ifjúság nevelése, a társas élet ápolása és hazafias szellemben való nevelés.”^(12.) Az idézet ifjúságra vonatkozó részét olvasva eszünkbe juthat, hogy a telepen elemi, később iparostanonc oktatás folyik. Önkéntelenül is arra gondolunk, hogy az üzem nevelte magának a munkaerőt. Ez gyakorlati haszonnal járó gondolat, hiszen aki a telepen lakik, s folytatja tanulmányait, az nyilván szívesebben dolgozik itt, mint mássutt. [1.]

A gyerekek és fiatalok nagy része tagja volt a 109 sz. „Magyar-ság” cserkészcapatnak. Ez üzemi cserkészcapat, ami igen nagy ritkaság. Természetesen léte az üzemtől függött. Először a Kultúr-házban helyezték el, majd önálló épületet kapott, s amikor ezt kinőtte, az üzemben lebontott csarnokok anyagából építettek új cserkészotthont. A munkát az üzemből kirendelt kőműves felügyelet mellett a cserkészek végezték. Teljes felszerelését is az üzem jóvoltából kapta, és azt az üzemben tárolták. Felszerelésébe tartoztak a 12 és 4 személyes sátrak, lőszőr matracok, bográcsok, s minden, a táborozáshoz szükséges kellék. A cserkészcapatnak saját színjátszó csoportja volt. A cserkészbált ők nyitották meg egy színdarabbal. A kis és öregescserkészek közül 44-en fúvószenekart alkottak. Másik gyermekszervezet a Szívgyárda, mely szeretetadományokkal, karácsonyi ajándékokkal segítette a rászorulókat. Az adományokat a te-

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

lep lakói adták. [7.] Az itt lakók életében jelentős szerephez jutott a vallás. A vallásos nevelést fiatal korban kezdték, pl. a cserkészlet is valláserkölcsei alapon működött. Ennek ellenére sokáig nincs temploma a telepnek. A Jézus Szíve katolikus templomot csak 1942-ben kezdték építeni, s 1944-ben szentelték fel. Természetesen a templomot is az üzem munkásai építették. Nemcsak a falakat, hanem a díszítéseket, sőt, még az orgonát is ők készítették. [7.]

A telep társadalmát a kulturális és sportegyesületek egyetlen nagy családdá kovácsolták össze. A munkások és vezetők közötti viszony baráti. A munkaidő letelte után a rangbeli különbségek eltűntek. A családban azonban van egy családfő is. Ezt a szerepet a telepen Lányi Ferenc, a Főműhely főnöke töltötte be. Nem azért, mert ő volt a műhelyfőnök, hanem, mert mindig ott volt, ahol lennie kellett és mindig úgy beszélt a munkásokkal, ahogy kell. Minden kulturális és sportrendezvényen, minden misén megjelent, példát mutatva a telep lakóinak. A munkások szinte apjukként tisztelték. Mindenkin segített, akin tudott, de szigorúan büntette a telep egységét veszélyeztető embereket, cselekedeteket. 1926-tól 1944-ig töltötte be a Műhely főnöki tisztét. Felvidékről származott, innét jött családjával Magyarországra. 1926-ban ő indította meg a munkát az üzemben. Rangja Műhelyi főtanácsos, hivatalos megszólítása főműhelyfőnök, de ezt nem szerette. A többség Feri bácsinak szólította. Ő szervezte meg a kulturális és sportéletet. Lányi mindenre odafigyelt. Bármilyen problémával hozzá lehetett fordulni. Ha kellett, segílyt járt ki a rászorulóknak, gyógykezelésre küldte, vagy akár iskolába küldte a gyerekeket. Minden összeköttetését, kapcsolatát az emberek szolgálatába állította. Kibékítette az összeveszett házasságokat, szülőt és gyereket, szinte benne élt a családokban. Ha valakit nem látott a misén, azt megdorgálta másnap. A mai ember számára toladódnak tűnhet, eszközeit akár diktatórikusnak is tarthatja, de

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

az embereknek biztonságérzetet adott, hogy olyan vezetőjük van, akire mindenben számíthatnak. Ha valamelyik emberénél alkohollizmust, vagy egyéb káros szenvedélyt tapasztalt, először csak szóban figyelmeztette, s azután bocsátotta csak el. Ez a figyelmeztetés legtöbbször elég is volt. Dunakeszi életében, várossá alakulásában az Üzem mindig jelentős szerepet játszott. Ezt a meghatározó szerepet főleg Lányi Ferencnek köszönheti. [8.]

A szociálpolitika két arca

Miután mindezt elolvastuk, felvetődhet a kérdés: milyen haszna származik az ilyen mértékű szociális gondoskodásból a gyárnak, a MÁV-nak és az államnak? Hiszen jó fizetés mellett olcsó lakást, áramot, vizet, szinte ingyenes fűtést, kulturális és szórakozási lehetőséget biztosít az üzem a munkásoknak.

A válasz egyszerű, ugyanakkor összetett. A lakótelepen megpróbálnak megfelelő életfeltételeket teremteni a dolgozóknak a hatékony munkához. Szabadidejükben azért foglalkoztatják őket, hogy visszatartsák a káros szenvedélyektől. Hiába kapnak a munkások jó fizetést, ha egy magánember kezében lévő albérletben kell lakniuk, ahol magas lakbért kell fizetniük, hiszen az a saját nyereségét tartja majd szem előtt. Természetesen ez a gyárral is így van, de neki hosszútávon megéri jó körülményeket teremteni munkásai számára. Ezen kívül az albérlet fenntartási költségei nagyobbak, mivel nem kapnak üzemi áramot, fát, stb. Egy akkora lakás bérlete, mint a telepi lakásoké tehát nagyon sokba kerülne. Így a családját nem tudja olyan szinten eltartani, mint a Műhelytelepen lakva. Ahhoz viszont, hogy mindezek a feltételek biztosíthatók legyenek, a lakásokat a gyár közelében kell felépíteni. Azért sem hátrány, ha a lakás közel van a munkahelyhez, mert így a gyár apró megtakarításokat is eszközölhet (pl. kevesebb ingyenjegyet kell a munkások számára biztosítani). Ahhoz, hogy több munkást helyezhessenek el, emeletes épületeket kell építeni. Ugyanakkor, hogy a telep ne veszítse el teljesen kertváros jellegét, az épületekhez kert is tartozik. Egy lakótelepen a munkásokat sokkal könnyebben „megfigyelés alatt” lehet tartani, mintha szétszórtna élnének a városban. Könnyebb elfoglalt-

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

ságot biztosítani nekik. A gyár vezetősége egyébként már a felvételnél biztosítja, hogy ezeket az elfoglaltságokat a munkás biztosan igénybe vegye. ^(13.)

A munkás jólétéhez az is hozzátartozik, hogy vele van a családja. Ez többletköltségeket jelent az üzemnek, hiszen iskolát kell építeni, a gyerekeknek szórakozást kell nyújtani. Ennek is megvan a maga hosszú távú haszna: a MÁV a dolgozók gyermekeiből képzí leendő munkaerőjét. Így megoldódik a munkaerőkérdés, nincs sok új munkás, akinek gondot okozhat a beilleszkedés és a régi barátságok is megmaradhatnak. Azzal, hogy a gyerekeket foglalkoztatják (színjátzó kör, cserkészcsapat, sportegyesület), a munkást még jobban telephez kötik, a gyerekeknek pedig állandó baráti körük alakul ki. Nyilván, ha a gyerek jól érzi magát, a szülő is szívesebben marad.

Annak következtében, hogy igyekeznek jó életfeltételeket teremteni, sokat áldoznak a szociálpolitikára, az aktuális politikai hatalmat is erősítik. Egyrészt, ha a dolgozó jól él, nem kívánja a politikai helyzet megváltozását, másrészt a sok munkaidőn kívüli elfoglaltság nem hagy időt politizálásra. Elégedetlenségre nincs okuk, hiszen jó körülmények között, biztonságban élhetnek, s nevelhetik gyermekeiket. Amellett azonban, hogy próbálják a biztonságérzetet erősíteni, a sportegyesületben, az önképzőkörben hazafiasságra nevelik az embereket. Fontosnak tartják a fegyelmezett, megbízható ifjúság nevelését. Ez a törekvés beleolvad az adott történelmi légkörbe, hiszen a határon innen és túl élő magyarság titkos álma a revízió, melynek eléréséhez a katonaságra szellemileg és fizikailag egyaránt alkalmas fiatalokra van szükség.

Azt hiszem, a mai ember számára túlságosan is idillinek tűnhet a telep háború előtti élete. Az is megfordulhat a fejében, hogy ez nem teljesen úgy volt, ahogy itt leírtam, s akaratlanul is szépítettem a tényeket. Úgy gondolom, az itt leírtakat semmi sem erősíti meg job-

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

ban, mint azokkal az - ma már idős - emberekkel folytatott beszélgetéseim, akik itt élték le életüket. Ők ugyanezt mesélték el, talán egy kicsit színesebben, hiszen ami nekem tények halmaza, az nekik személyes emlék. Aki nem hinne nekem, gondoljon arra, ezek az emberek egész életüket itt élték le, ma is itt élnek és itt élnek gyermekeik is. ^(14.) Mára a Gyártelep összeépült ugyan Dunakeszi egyéb lakóterületeivel, megszűnt zárt és különálló világ lenni, de a házak között sétálva, az ott lakókkal beszélgetve még ma is érezhető a telep élet sajátos hangulata.

Bár sok minden fejlődött az elmúlt évtizedekben, mai világunkból mégis hiányzik a szociális gondoskodás olyan formája, ami a Műhelytelepen megvalósult. Jó lenne, ha újraéledne az a szemlélet és gyakorlat, ami tőkés viszonyok közepette is hatékony szociális gondoskodást tudott adni a dolgozóknak.

Jegyzetek

1. A mai Dunakeszi megállóval azonos.
2. Ma Dunakeszi Gyártelep.
3. Ezt az eljárást még ma is alkalmazzák Dunakeszin.
4. Az Intézet az 1927-es XXI. t. o. alapján látja el
5. Az 1874. évi XVIII. t. o. és a 6000/933 m. e. sz. rendelettel módosított 1927-es XXI. t. o. alapján
6. Az 1891-es XIII. t. o. biztosítja
7. Az alap „Határozmányok” című rendelkezéseit az 1860/1885 sz. miniszteri rendelet hagyja jóvá
8. 1898-ban jelenik meg a Holnap: békés út egy reformhoz című könyve, amelyben ismerteti elképzelését.
9. A pályázat készültének időpontjában még csak bérelni lehetett a lakásokat, a kiadás idején már meg is lehetett venni azokat.
10. Mindössze az üzemen belül helyezik át egy másik csarnokba.
11. Nem május elseje.
12. Az idézet a Dunakeszi Vasutas Sportegyesület öt évtizede című kézirat 6. oldaláról való.
13. Id. a Magyarság Dal-, és Önképzőkörnél
14. Ma is élnek itt olyanok akiknek már a szülei is itt éltek kiskoruktól fogva (beszélgettem Várkuti Józseffel, és hangfelvételeim vannak 1988-ból a Jánosfi Józseffel és a Harangozó Jánossal készült interjúkról

Felhasznált irodalom

1. Orosz Károly: Dunakeszi Vasutas Sportegyesület Öt Évtizede /1926-1976/; Dunakeszi, 1975
2. Veres Gábor: A Dunakeszi József Attila Művelődési Központ története, kézirat
3. MÁV járműjavító Üzem Dunakeszi, Szerkesztők: Szűcs Béla, Korozmán László, Káldos Erzsébet Mogyorósi József, kézirat, 1976
4. Egry Ferenc: Szociális Intézmények és Berendezések a Magyar Királyi Államvasutak Műhelyeiben, kézirat, 1938
5. Szakáll Lászlóné Harangozó János (89 éves) adatközlővel készült interjúja, 1988
6. Szakáll Lászlóné Jánosfi József (72 éves) adatközlővel készült interjúja, 1988
7. Gerő Márton Várkuti József (73 éves) adatközlővel készült interjúja, 1996
8. Lányi Ferenc életrajza, Szakáll Lászlóné gyűjtése
9. A Bárdos Lajos Általános Iskola története, Szakáll Lászlóné gyűjtése
10. Ferge Zsuzsa: Társadalmi újratermelés és társadalompolitika, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982

Gerő Márton: Dunakeszi Műhelytelep...

11. Meggyesi Tamás: A Városépítés Útjai és Tévútjai, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1985
12. A Bárdos Lajos Általános Iskola által rendelkezésemre bocsátott tablók

Tartalom

Bevezető	5
Erdész Mihály	
Dunakeszi urbárium	7
Bisztrai Tibor	
Dunakeszi népességfejlődése a demográfiai adatok tükrében	37
Gerő Márton	
Dunakeszi Műhelytelep és szociális intézményei	103

A kötet megjelenését támogatta:

DUNAKESZI VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Kiadó: Dunakeszi Városi Könyvtár

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés: Preysing Frigyes

Megjelent: 500 példányban

Készült: a Városi Nyomdában

Felelős vezető: Haraszti Győző